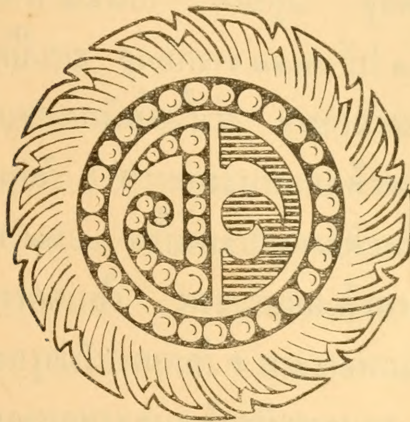
David K. Wyatt

จดหมายเหตุพระราชกิจรายวัน

พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ภาค ๑๐

พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงพระศพ
พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นอนุวัตนจาตุรนต์
ณพระเมรุวัดเทพศิรินทราวาส

๒๔๗๘

พิมพ์ที่โรงพิมพ์พระจันทร์ ท่าพระจันทร์ พระนคร

คำอธิบาย

หนังสือนี้เดิมอยู่ในหอพระสมุดหลวง ต้นฉะบับเป็นอักษรพิมพ์ดีด มี ๑๐ เล่ม กำหนดเล่มละ ๑ ปี คือตั้งแต่ปีฉลู จุลศักราช ๑๒๓๙ (พ.ศ.๒๔๒๐) ถึงปีกุน จุลศักราช ๑๒๔๙ (พ.ศ.๒๔๓๐) ขาดปีเถาะ จุลศักราช ๑๒๔๑ ไป ๑ ปี ปรากฏในบานแผนกบางเล่มของหนังสือนั้นว่า กรมหลวงปราจิณกิติบดีตรัสสั่งให้คัดขึ้นทูลเกล้า ฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ.๒๔๖๐ ครั้นพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จสวรรคตแล้ว พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานหอพระสมุดหลวงมาเป็นสมบัติของหอพระสมุดสำหรับพระนคร ซึ่งได้เปลี่ยนมาเป็นหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร ในบัดนี้ หนังสือนี้จึงได้ตกมาเป็นสมบัติของหอสมุดแห่งชาติด้วย เห็นได้ว่าหนังสือเรื่องนี้ต้องเป็นพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวอย่างแน่นอน

ที่ว่า "ต้องเป็นพระราชนิพนธ์" ก็เพราะปรากฏในภาคต้น ๆ ที่หอสมุด ฯ ได้จัดให้พิมพ์มาแล้วนั้น ได้ทรงไว้เป็นคำสามัญไม่มีราชาศัพท์เลย จนถึงหน้า ๑๙ ในภาคที่ ๕ ต่อแต่นั้นไปเข้า

ใจว่ารับสั่งให้ผู้อื่นจดจึงใช้ราชาศัพท์ เช่น "เสด็จพระราชดำเนิน" "ทรงพระราชนิพนธ์" เหล่านี้เป็นต้น แต่ถึงกระนั้น ก็ยังมีสำนวนพอเป็นเครื่องสังเกตได้ว่าเป็นพระราชนิพนธ์ คือตรัสสั่งให้อาลักษณ์หรือผู้หนึ่งผู้ใดจด เช่นตรัสเล่าว่า "บ่ายไปศาลเจ้าและข้ามไปดูงานวัดนิเวศน์ ย่ำค่ำกลับ" ผู้จดก็เติมราชาศัพท์ลงไปว่า "บ่ายเสด็จไปศาลเจ้าและข้ามไปทอดพระเนตรงานวัดนิเวศน์ ย่ำค่ำเสด็จกลับ (หน้า ๑๔ ภาค ๗) แต่ที่ยังสังเกตได้อยู่ว่าเป็นพระราชนิพนธ์นั้น ก็เพราะมีคำบางคำหรือโดยมากที่ผู้รับรับสั่งให้จดลืมเปลี่ยนหรือเติมราชาศัพท์ลงไปให้สมบูรณ์ เช่น "องค์มนุษย์ถวายเรื่องพระพุทธรัตน์" คำว่า "องค์มนุษย์" คือ "พระองค์เจ้ามนุษยนาคมาณพ" ซึ่งเป็นพระนามเดิมของสมเด็จพระมหาสมณะเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส และเช่นคำว่า "ถ้าสมเด็จกรมพระ ฉันก็ต้องร่างเอง เพราะมหาดไทยและกรมเมืองเหมือนอยู่ในพระองค์" คำว่า "ฉัน" เป็นคำแทนพระนามพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระองค์ตรัสหมายพระองค์เองและผู้รับรับสั่งให้จดลืมเปลี่ยน แต่คำว่า "พระองค์" เป็นคำที่ผู้รับรับสั่งได้เปลี่ยนแล้ว ซึ่งความจริง ถ้าทรงจดลงเองก็คงจะเป็นว่า "ถ้าสมเด็จกรมพระ ฉันก็ต้องร่างเอง เพราะมหาดไทยและกรมเมืองเหมือนอยู่ในฉัน" หรือถ้าผู้รับรับสั่งจะไม่ลืมเปลี่ยน ก็คงจะเป็นว่า "ถ้าสมเด็จกรมพระ พระองค์ก็

ต้องร่างเอง เพราะมหาดไทยและกรมเมืองเหมือนอยู่ในพระองค์" ดังนี้เป็นต้น จึงเห็นได้ว่า ในตอนหลังๆมา ตรัสสั่งให้ผู้อื่นจด แต่ยังคงถือเป็นพระราชนิพนธ์อยู่

หนังสือนี้ ถ้าได้อ่านแต่ฉะเพาะวันหนึ่งๆ จะเห็นได้ว่า ไม่ค่อยได้เรื่องราวอะไรนัก เพราะพูดถึงเรื่องโน้นนิดเรื่องนี้หน่อย ข้อความไม่ติดต่อกัน แต่ถ้าอ่านไปหลายๆวัน จะเห็นว่าล้วนมีข้อความติดต่อเกี่ยวโยงถึงกันตลอด ย่อมอำนวยประโยชน์ให้แก่นักอ่านหลายจำพวก โดยฉะเพาะ ผู้ที่จะได้รับประโยชน์อันยิ่งใหญ่จากหนังสือนี้มี ๒ จำพวก คือ

จำพวกที่ ๑ นักประวัติศาสตร์ จะมองเห็นคุณค่าของหนังสือนี้อย่างแท้จริง เมื่อเขียนพงศาวดารประเทศสยามยุคนี้ เพราะพระราชกิจรายวันวันละเล็กละน้อยนี้ เป็นต้นเหตุให้รู้ถึงเรื่องใหญ่ๆเช่น การออกพระราชบัญญัติ กฎหมาย หรือราชการแผ่นดินอื่นๆ อันปรากฏอยู่ในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นนั้น ยิ่งกว่านั้น ในปีใดถ้าไม่มีการออกหนังสือราชกิจจานุเบกษา เช่นในปีมะโรง จุลศักราช ๑๒๔๒ และปีมะเมีย จุลศักราช ๑๒๔๔ ก็ไม่อาจทราบได้ว่าใน ๒ ปีนั้นได้มีราชการงานเมืองอะไรบ้าง ถึงแม้อาจค้นได้ในหนังสืออื่น เช่นหนังสือราชการตามกระทรวงต่างๆเป็นต้น ก็ต้องค้นหาได้ด้วยความลำบากยิ่ง ทั้งอาจไม่ได้เรื่องราวตลอดและเป็นหลักฐานพอ แต่อาจค้นหาได้ในหนังสือนี้

จำพวกที่ ๒ นักศึกษาทางการเมือง เมื่อได้อ่านหนังสือนี้แล้ว จะมองเห็นรัฐประสาสโนบาย ทั้งในเรื่องที่เกี่ยวกับต่างประเทศและเป็นการภายใน ว่าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงนำสยามประเทศหลีกลัดเกาะแก่งและมรสุมแห่งการเมืองมาด้วยความยากลำบากเพียงไร สมควรเป็นทิฏฐานุคติของนักการเมืองในชั้นหลังได้เป็นอย่างดี

หวังใจว่า หนังสือนี้จะเป็นที่พอใจของผู้ที่ได้รับไปอ่านเป็นอันมาก

กองศิลปวิทยาการ

กรมศิลปากร ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๘

พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นอนุวัตนจาตุรนต์
ทรงถ่ายเมื่อ พ ศ. ๒๔๗๑

พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นอนุวัตนจาตุรนต์
ทรงถ่ายพร้อมด้วยหม่อม, โอรสและธิดา
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕

พระโกศที่ประดิษฐานพระศพ
พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นอนุวัตนจาตุรนต์
ณวังถนนพระอาทิตย์

จดหมายเหตุพระราชกิจรายวัน

พระราชนิพนธ์
ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒ (พ.ศ. ๒๔๒๓)

วันที่ ๔๒๒๗ วันจันทร์ ขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้า ๓ โมงเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวชเลี้ยงพระ ถวายของไทยทานแล้วมีสดับปกรณ์รายร้อยเหมือนวานนี้ เวลา ๕ โมงเศษเสด็จขึ้น กลางวันพระพิเรนทร์เฝ้าถวายบัญชีผีพาย ว่ายังไปไล่ตรวจตัวคนกับจะบนจับบุตรหมู่ตามธรรมเนียมเดิม เมื่อครั้งเจ้าพระยายมราชว่า กับจะขอรับพระราชทานไล่เรือนริมโรงเรือบางกอก ด้วยเป็นเรือนจากรุงรังกลัวไฟ พระยาโชฎึกเฝ้าถวายบัญชีกำหนดทำกงเต๊ก ๗ วันครั้งหนึ่ง จนครบ ๗ ครั้ง แล้วไปทำใหญ่ ๑๐๐ วัน

เวลาทุ่มเศษเสด็จหอธรรมสังเวช มีสวดมนต์ ๑๕ รูปอย่างวานนี้ พระพรหมมุนีนำสวดจบแล้วมีสดับปกรณ์ไตรย่ามเหมือนวานนี้ พระอริยมุนีถวายเทศน์กัณฑ์หลวง พระถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ เครื่องกัณฑ์ยก ทรงกับสมเด็จกรมพระและ

เจ้านายเรื่องการพระเมรุ เวลา ๕ ทุ่มเสด็จขึ้น สั่งพระกะทู้ถอดพระยามหามนตรี

โทรเลข ๒ ฉะบับ ๆ ๑ เรือออกไปลำหนึ่ง ฉะบับ ๑ เรือสุริยมณฑลกลับมาแต่สงขลา พระอมรวิสัยสรเดชมาในเรือนั้นด้วย

บัญชีผีพายซึ่งพระพิเรนทรเทพทูลเกล้า ฯ ถวาย

พระยาโชฎึกราชเศรษฐี พระสวัสดิวามดิษฐ์ จดหมายกำหนดวันนำกงเต๊กทูลเกล้า ฯ ถวาย

พระยาพิพัฒน์ ถวายหนังสือบีลเครฟถามข่าวเรื่องการเมืองเชียงแสน

วันที่ ๔๒๒๘ วันอังคาร ขึ้น ๒ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศกจุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาเช้า ๔ โมง เสด็จหอธรรมสังเวชเลี้ยงพระแล้วมีสดับปกรณ์เหมือนวานนี้ เสด็จขึ้นเวลาเที่ยง

กลางวัน ทรงเรื่องการทำบุญและการพระเมรุ พระยาประภาพระอมรกลับมาแต่เมืองตะวันตกเฝ้าถวายหนังสือสมเด็จเจ้าพระยาพระอมรทูลว่า สมเด็จเจ้าพระยาขอรับพระราชทานจมื่นสมุหพิมานไปช่วยชำระความ โปรดให้ไปตามตัว ได้ความว่าป่วย

ทุ่มเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระมหาเอมถวายเทศน์ ๆ เวรตามธรรมเนียมพระกัณฑ์เจ้าภาพแล้ว ทรงกับสมเด็จกรม

พระเรื่องหนังสือบิลเครฟมีมาด้วยความเมืองเชียงแสน โปรดให้คัดบอกแจ้งความไป เวลา ๔ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

หนังสือสมเด็จเจ้าพระยากราบบังคมทูล มาแต่เมืองสงขลา บอกระยะทาง และกำหนดจะไปเมืองพัทลุง และส่งเจ้าคุณปุกกับพระอมรกลับเข้ามา

พระยาพิพัฒน์ถวายหนังสือบิลเครฟ เตือนท้องตราให้มิสเตอร์ตีวินขึ้นไปว่าความเมืองเชียงใหม่ กับเตือนความมิสกอกส์และความมองคุณะ

กรมหมื่นนเรศร์ถวายหนังสือบิลเครฟมีมาที่สมเด็จกรมพระ ๒ ฉะบับ ๆ ๑ ว่าด้วยความป่าไม้รายนายฟ้าห้วนซึ่งมองกะเลพ้อง ฉะบับ ๑ เตือนความมิสกอกส์ ความมองคุณะ

รับโทรเลขเรื่อยงยศมาแต่สงขลา

วันที่ ๔๒๒๙ วันพุธ ขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้า ๔ โมงเศษเสด็จหอธรรมสังเวชเลี้ยงพระแล้ว เสด็จขึ้นเวลาเที่ยง

กลางวันพระยาภาส เจ้าปรีดา กรมพิชิต เฝ้า ทรงเรื่องของทำบุญและอื่น ๆ

เวลาทุ่มเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระถวายเทศน์

กัณฑ์หลวง พระถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ แล้วเจ้าคุณทหารเฝ้าทูลลาจะไปเยี่ยมสมเด็จเจ้าพระยาแล้วทรงด้วยการต่าง ๆ เสด็จขึ้นเวลา ๔ ทุ่มเศษ มีพระราชหัตถ์ไปรเวตถึงสมเด็จกรมพระเรื่องความ สมเด็จกรมพระตอบพระราชหัตถเลขาส่งความที่เรียงแล้วเข้ามาทูลเกล้า ฯ ถวาย โปรดเกล้า ฯ คืนออกไปให้ลูกขุนปรึกษา ๓๒ บท

อนึ่ง เมื่อออกหอธรรมสังเวชตอนค่ำ พระราชทานรีโปตกรมหมื่นพิชิตเรื่องความมองคุณะ ให้มีหนังสือส่งไปยังกงสุลอังกฤษ

พระไชยยศถวายบัญชีเงินเถาซึ่งมีอยู่ในพระคลัง

กรมหมื่นนเรศร์ถวายรายความ ๙ เรื่อง ที่กงสุลอังกฤษส่งขึ้นมาจะให้มิสเตอร์ตวินขึ้นไปว่า ซึ่งสมเด็จกรมพระสอบบอกพระยาเทพนั้นสอบได้ ๖ เรื่อง เป็นความเก่าอีก ๓ เรื่องไม่พบ

วันที่ ๔๒๓๐ วันพฤหัสบดี ขึ้น ๔ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศกจุลศักราช ๑๒๔๒

เช้า ๔ โมงเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวชเลี้ยงพระ เวลาเที่ยงเสด็จขึ้น กลางวันพระองค์เจ้าสาย หลวงนายสิทธิเฝ้าคิดของสลากการพระศพ

เวลา ๒ ทุ่มเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวช เจ้าพระยาศรีพิพัฒน์เฝ้าเรื่องที่สุเหร่าแขก แล้วทรงธรรม พระถวายเทศน์

กัณฑ์หลวง พระถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ ทรงกับสมเด็จกรมพระเรื่องการต่าง ๆ เวลา ๔ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

พระยาพิพัฒน์ถวายหนังสือดงกาลดอิศปานยาราชทูตสะเปญมีเข้ามาว่ากลับมาแต่มะดริดแล้ว แต่บัดนี้ยังมีราชการอยู่ที่เมืองบักกิ่ง เมื่อสิ้นราชการแล้วจะเข้ามาถวายตราเครื่องราชอิสสริยยศ

มีพระราชหัตถ์ถึงเจ้าพระยาสุรวงศ์ว่าด้วยสมเด็จเจ้าพระยาของมื่นสมุหพิมานไปชำระความนั้น จมื่นสมุหพิมานป่วยไปไม่ได้จะต้องให้ผู้อื่นไปแทน ท่านจะเห็นผู้ใดต้องอัธยาศัยท่านบ้าง

พระราชทานร่างตอบกงสุลฝรั่งเศส เรื่องความห้างมาเลียบยุเลียนค้างเงินอ้ายสำอาง ให้กรมหมื่นนเรศร์ไปถวายสมเด็จกรมพระ

พระอินทรเทพจดหมายทูลเรื่องไปสอบแผนที่สุเหร่าแขก

วันที่ ๔๒๓๑ วันศุกร์ ขึ้น ๕ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้า ๕ โมงเสด็จออกหอธรรมสังเวช เลี้ยงพระแล้วเสด็จขึ้นเวลาเที่ยงนาน บ่ายพระยาภาสกับกรมหมื่นพิชิตเฝ้าทรงเรื่องของสังเค็ด

บ่าย ๔ โมง มิสเตอร์ปัลเครฟเฝ้าทูลเตือนความเมืองเชียงใหม่ทุกเรื่องที่ค้างอยู่อยากจะให้แล้วเสีย (ทรงบ่นมากด้วยไม่

วันนั้น สบายด้วยกันหมด

พระราชทานร่างหนังสือให้ พระยาพิพัฒน์ตอบมิสเตอร์บีลเครฟเรื่องความมองคุณะ จะให้พระยาศรีนำหนานอุตน้อยมหาไชย และพะยานลงไปให้เขาถาม

เมื่อออกที่หอธรรมสังเวชพระยาพิพัฒน์ถวายหนังสือมิสเตอร์บีลเครฟส่งหนังสือกอมมิสชันเนอเมืองมรแมนว่าด้วยผู้ร้ายปล้นในแขวงเมืองตากต่อกับอังกฤษกำเริบมาก ขอให้รีบจัด

หนังสือกอมมิสชันเนอ บอกเรื่องผู้ร้าย

(โปรดให้พระยาสุจริตรีบกลับขึ้นไป)

หนังสือเจ้าพระยาศรีพิพัฒน์เรื่องสุเหร่าแขก

หนังสือเจ้าพระยาพระคลังถึงกงสุลอังกฤษ ตัดสินเรื่องสุเหร่าแขก เจ้าพระยาศรีพิพัฒน์ทูลเกล้า ฯ ถวาย

วันที่ ๔๒๓๓ วันอาทิตย์ ขึ้น ๗ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาเช้า ๔ โมงเลี้ยงพระในพระที่นั่ง พระฉันแล้วปล่อยสัตว์ เสด็จหอธรรมสังเวช ทอดพระเนตรเห็นฉัตรซึ่งสมเด็จกรมพระให้เอามาแขวนระยะชั้นไม่งาม ดูไม่เป็นฉัตรไม่ได้ส่วนกริ้วมาก รับสั่งให้ปลดลงเสียให้เอาไปถวายวัดประทุมธานี จึงรับสั่งให้พระองค์เจ้าประดิษฐ์ทำใหม่มาแขวน แล้วเสด็จขึ้นเข้าที่

บรรทมตื่นบ่าย ๕ โมงเศษ กริ้วกรมหมื่นนเรศร์เรื่องไปสั่งออฟฟิศหลวง มีพระราชหัดถ์ถึงสมเด็จกรมหลวงให้เลิกออฟฟิศไปรวมในหอรัษฎา ให้พระองค์เจ้าเทวัญไปเป็นบัญชีกลาง

เวลา ๒ ทุ่มเศษเสด็จออกทรงหล่อเทียนที่เก๋งวรสภาภิรมย์ แล้วเสด็จหอธรรมสังเวช วันนี้มีกงเต๊กครบ ๗ วัน ครั้งที่ ๒ พระไทยสวดมนต์ ๑๕ รูปอย่างแต่ก่อน แล้วมีเทศน์ พระพิมลธรรมถวายกัณฑ์หลวง กัณฑ์เจ้าภาพ ๕ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

มีพระราชหัดถ์ถึงสมเด็จกรมหลวง ให้เลิกออฟฟิศหลวงไปรวมในบัญชีกลางหอรัษฎา เอาพระองค์เทวัญไปเป็นบัญชีกลาง ออฟฟิศไปรเวตสเกรตารีให้พระองค์สวัสดิประวัติเป็นตัว จัดตั้งแต่เดือน ๘ หน้า

สมเด็จกรมหลวงถวายบัญชีกะเงินจ่าย

วันที่ ๔๒๓๔ วันจันทร์ ขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้า ๕ โมงเศษเสด็จออกเลี้ยงพระ พระฉันแล้วถวายของไทยทานและมีสดับปกรณ์รายร้อย เหมือนงานครบ ๗ วันก่อน บ่ายโมงเสด็จขึ้น

พระองค์เจ้าสาย หม่อมเจ้าจรเผ้า เรือรูปสัตว์ทำครอบ

๒ ทุ่มเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระญวนสวดบูชาพระศพ

เสร็จแล้ว หม่อมเจ้าพระพุทธุปบาทปิลันทน์ถวายเทศน์กัณฑ์หลวง พระถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ สมเด็จกรมพระทูลเรื่องเทวดาเชิญเครื่องสูงจะต้องซ่อม แต่ก่อนกรมหลวงวรศักดาเป็นผู้ทำ จึงโปรดเกล้า ฯ ให้ท่านซ่อมต่อไป เสด็จไปประทับทอดพระเนตรเผากงเต๊กแล้ว ๔ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

พระองค์เจ้าเทวัญถวายจดหมายบิลเครฟ มีขอบใจเธอด้วยบอกข่าวเตเลแกรมซึ่งทูตไปถึงเอเดน

พระยาพิพัฒน์ถวายหนังสือมิสเตอร์บิลเครฟมีขึ้นมา ๒ ฉะบับ

ฉะบับ ๑ ว่าด้วยเรื่องผู้ร้ายในแขวงเมืองตากชุม ที่เขามีหนังสือขึ้นมาแล้ว พระยาพิพัฒน์มีหนังสือส่งหนังสือสมเด็จรับธุระแข็งแรงนั้นเขายินดีมาก

ฉะบับ ๑ ตอบเรื่องความมองคุณะกำหนดให้พระยาศรีสิงหเทพพาหนานอุตน้อยมหาไชยกับพระยากลาโหม และผู้เกี่ยวข้องเรื่องความลงไปพรุ่งนี้ ๔ โมงเช้า

ฉะบับ ๑ พระยาสยามธุรพาห์บอกข่าวราชการที่ยุโรป

รับหนังสือเจ้าพระยาสุรวงศ์ ขอรับพระราชทานพวกนักสวดซึ่งสักท้องมือเป็นทหารไปรับราชการเป็นคนเจรจาโขน จำอวดโขน

วันที่ ๔๒๓๕ วันอังคาร ขึ้น ๔ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก

จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้า ๕ โมงเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระฉันแล้ว เกือบบ่ายโมงเสด็จขึ้น

กลางวันกรมหมื่นพิชิต กรมหมื่นภูธเรศเฝ้า เรื่องของสลาก ของสังเค็ด เรื่องแว่นฟ้าทองคำ แล้วสมเด็จกรมพระเฝ้าถวายคำปรึกษา

เวลา ๒ ทุ่มเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาศรีอ่านบอกเมืองพิไชยส่งหนังสือเมืองน่าน บอกราชการเมืองเชียงแสน พระถวายเทศน์กัณฑ์หลวง พระถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ ๔ ทุ่มเสด็จขึ้น

พระยาพิพัฒน์ถวายหนังสือมิสเตอร์คลาก กงสุลเดนมาร์คว่าด้วยผู้ร้ายย่องเบามีชุมที่ถนนหลังบ้านเจ้าท่าและโรงภาษี ขอให้มีโปลิศเดินตรวจเวลากลางคืน

มีพระราชหัตถ์ถึงพระยารัตนโกษาที่ลอนดอน สั่งให้ทำเครื่องประดับพระโกศพระอัฏฐิ สมเด็จพระนาง สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ

วันที่ ๔๒๓๖ วันพุธ ขึ้น ๑๐ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศกจุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาเช้า ๕ โมงเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวชเลี้ยงพระแล้ว

เที่ยงเสด็จขึ้น กรมหมื่นพิชิต กรมหมื่นภูธเรศเฝ้าทรงเรือ รถ แว่นฟ้า และอื่นๆ ทรงมอบการออฟฟิศไปรเวตสเกรตารีให้พระองค์เจ้าสวัสดิประวัติเป็นธุระตลอด

เวลา ๒ ทุ่มเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาศรีอ่านศุภอักษรอ่านตราถึงเจ้าเชียงใหม่ พระยาเทพประชุน เรื่องราชการเมืองเชียงแสน พระถวายเทศน์กัณฑ์หลวง พระถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ วันนี้เป็นวันยกกัณฑ์หลวงมีเครื่องกัณฑ์สังเค็ดกับเงินติดเทียนตามรายวันที่เทศน์รวม ๕ วัน ๕ ตำลึง สมเด็จกรมพระกราบบังคมทูลขอให้พ้นเชือกใช้ในการทำเมรุ เวลา ๔ ทุ่มเสด็จขึ้น วันนี้สมเด็จพระองค์น้อยแขวนม่านลำครุยขาวที่ห้องไว้พระศพ ๒ ห้องกับพระองค์เจ้าประดิษฐ์เอาฉัตรมาแขวนทรงงาม

มีพระราชหัตถ์ถึงสมเด็จกรมหลวง ให้จัดการออฟฟิศไปรเวตสเกรตารี

พระยาศรีสิงหเทพถวายคำตามคำตอบ บีลเครฟถามความมองคุณะ ซึ่งลงไปให้เขาถามวันนี้

พระยาพิพัฒน์ ถวายหนังสือมิสเตอร์บีลเครฟมีขึ้นมาด้วยเรื่องถามความมองคุณะวันนี้ว่าพ้นตัวหนานอุต น้อยมหาไชย กับต่อว่าที่พระยากลาโหมไม่ได้ลงไป ขอถามอีก

พระพิเรนทรเทพ ถวายจำนวนผีพายประจำเดือน ๘

วันที่ ๔๒๓๗ วันพฤหัสบดี ขึ้น ๑๑ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาเช้า ๕ โมงเสด็จหอธรรมสังเวชเลี้ยงพระแล้ว เวลาเที่ยงเศษเสด็จขึ้น

หม่อมเจ้าจรถวายอย่างครอบรูปสัตว์ที่จะแจก พระยาประภาเฝ้าพาตนกูอหมัด ตนกูบุตรพระยายุทธการโกศล ซึ่งเข้ามาด้วยพระอมรวิสัยสรเดชถวายตัวทำราชการฉลองพระเดชพระคุณ

เวลา ๒ ทุ่มเสด็จออกหอธรรมสังเวช สั่งกรมหมื่นนเรศร์ให้ซ่อมทองพระโกศมณฑป พระถวายเทศน์กัณฑ์หลวง พระถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ ๔ ทุ่มเสด็จขึ้น

วันที่ ๔๒๓๘ วันศุกร์ ขึ้น ๑๒ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาเช้า ๕ โมงเสด็จออกหอธรรมสังเวช เลี้ยงพระ สมเด็จกรมพระเฝ้าถวายแผนที่และตัวอย่างรูปเขียนพระเมรุ บ่ายโมงเสด็จขึ้น แล้วเปลี่ยนแว่นฟ้าชั้นล่างซึ่งรองพระโกศสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ ด้วยเดิมเมื่อตั้งนั้นรีบยกมา ผิดสำรับกันอยู่ แล้วปิดทองซ่อมพระโกศที่เดียว

กลางวันพระยาภาสเฝ้าถวายบัญชีสังเค็ด สมเด็จกรมหลวงเฝ้าเรื่องจัดการออฟฟิศไปรเวตสเกรตารีและหอรัษฎา พระยา

ราชสงครามเฝ้าทรงกะโคมไฟก๊าศซึ่งจะจุดการพระเมรุ

เวลา ๒ ทุ่มเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระถวายเทศน์กัณฑ์หลวง พระถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ กรมหลวงวรศักดาถวายอย่างโคมเทวดาที่เชิญบังแทรกถือ สมเด็จกรมพระถวายบัญชีเชือกใช้การพระเมรุพระราชทานพระนรินทร์ไปให้เจ้าพระยาสุรวงศ์เกณฑ์พื้น เวลา ๔ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

พระยาศรีถวายคำซึ่งกงสุลอังกฤษถามพระยากลาโหม เรื่องความมองคุณะ

วันที่ ๔๒๓๙ วันเสาร์ขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศกจุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาเช้า ๕ โมง เสด็จออกหอธรรมสังเวชเลี้ยงพระ แล้วเสด็จขึ้นเที่ยงเศษ บ่ายพระยาราชสงครามเฝ้าถวายแผนที่กะโคมแล้วจะสั่งนอก พระยาประภาถวายอย่างหิ้งไม้จะทำติดผ้าครอบรูปสัตว์ที่จะแจกครอบละหิ้ง

เวลา ๒ ทุ่มเศษ เสด็จหอธรรมสังเวชพระราชทานอย่างโกศพระอัฏฐิให้พระองค์เจ้าประดิษฐวรการทำ พระนรินทร์กราบบังคมทูลเรื่องพื้นเชือก ท่านเจ้าพระยาสุรวงศ์ขอรับพระราชทานเกณฑ์หนัง เกณฑ์ไขเนื้อตามเคย แล้วอ่านบอกเมืองราชบุรีส่งน้ำรักวัดพระแก้ว พระยาศรีอ่านศุภอักษร อ่านตราบอกข่าวสิ้นพระ

ชนม์ไปเมืองประเทศราช แล้วพระถวายเทศน์กัณฑ์หลวง พระถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ เวลา ๕ ทุ่มเสด็จขึ้น

วันนี้ทรงเซ็นสั่งคำปรึกษาวางบทโทษ อ้ายอ่ำ มหามนตรีจำคุก กับพวกหมดด้วยกัน

พระยาพิพัฒน์ถวายหนังสือ พระยาสยามธุรพาห์บอกส่งสำเนาหนังสือเซอยุเลียนปอซิโฟต ตอบเรื่องกรมท่าจะเป็นทูตไปลอนดอน

หนังสือเซอยุเลียนปอซิโฟตถึงเมซัน

หนังสือพิมพ์ปอลมอลกาเซต

หนังสือพิมพ์เดลีโปนิกเคอลว่าด้วยจะเสด็จยุโรป

วันที่ ๔๒๔๐ วันอาทิตย์ขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศกจุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาเช้า ๕ โมงเสด็จหอธรรมสังเวชเลี้ยงพระแล้ว เวลาเที่ยงเสด็จขึ้น เจ้านายพร้อมกันรับฉลองพระเดชพระคุณเท้าพระที่นั่งใหม่

กลางวันพระองค์สายกับกรมหมื่นพิชิตเผ้า เวลา ๒ ทุ่มเสด็จออกหอธรรมสังเวชแต่ประทับอัฏฒจันท์ศาลาก่อน วันนี้มีกงเต๊กครบ ๗ วันครั้งที่ ๓ เจ้าพระยาสุรวงศ์เฝ้าที่หอธรรมสังเวชทูลขอแบ่งด้านพระเมรุ กับทูลด้วยจะจัดข้าหลวงไปเร่งของ

เครื่องพระเมรุ ทรงด้วยเรื่องความมองคุณะ แล้วพระญวนมาสวดบูชาพระศพ สวดมนต์วันนี้ ๑๕ รูปเหมือนคราวก่อน สวดมนต์จบแล้ว พระศรีวิสุทธิวงศ์ถวายเทศน์กัณฑ์หลวง พระถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ เครื่องกัณฑ์ยก เวลา ๕ ทุ่มเสด็จขึ้น

วันที่ ๔๒๔๑ วันจันทร์ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้าเสด็จออกเลี้ยงพระ ๑๕ รูป มีของไทยทานและสดับปกรณ์รายร้อยด้วยเหมือนครั้งก่อน เวลาเที่ยงเสด็จขึ้น

บ่ายพระองค์เจ้าเทวัญกับพระองค์สายเฝ้า หม่อมเจ้าปรีดาถวายตัวอย่างแท่น สังเค็ดทำมาใหญ่กว่าขนาดแท่นรูปสัตว์เดิม รับสั่งว่าโตนักให้เอาเท่าเดิม แล้วกรมภูธเรศกับพระยานรรัตน์เฝ้าเรื่องซ่อมทองคำแว่นฟ้า แล้วพระองค์เจ้าทองใหญ่เฝ้าทรงด้วยโคมไฟฟ้าซึ่งจะติดเสาใหญ่พระเมรุ กับรับสั่งให้เธอทำระย้าแขวนพระเมรุด้วย

เวลา ๒ ทุ่มเศษเสด็จหอธรรมสังเวช พระญวนสวดบูชาแล้วสดับปกรณ์ผ้าขาว แล้วพระราชมุนีถวายเทศน์กัณฑ์หลวง พระธรรมกิตติถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ สมเด็จพระองค์น้อยถวายอย่างบุษบกธรรมาสน์ตั้งพระเมรุแล้วจะเอาไปตั้งสุนันทาลัย เวลา ๔ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น ไม่ได้ประทับทอดพระเนตรเผาเครื่องกงเต๊ก

ด้วยฝนตก

พระยาพิพัฒน์ถวายหนังสือกงสุลอเมริกันมีขึ้นมาขอหนังสือเปเตนต์ให้มิสเตอร์อาลองสโม มิสเตอร์ยอนแครนทำเครื่องจักรสีเข้าอย่างใหม่ ส่งหนังสือทูลเกล้า ฯ ถวาย ทูลด้วยเรื่องนี้กับร่างหนังสือเปเตนต์มาด้วย

หนังสือมิสเตอร์เดวิด บิสิกเกล กงสุลอเมริกันทูลเกล้า ฯ ถวาย

ร่างหนังสือเปเตนต์

หนังสือบอกวิธีเครื่องจักร

(โปรดเกล้า ฯ ว่ายอมให้ไม่ได้ ด้วยชาติเราเสียเปรียบชาติอื่นไม่มีใครห้ามประการหนึ่งจะต้องเป็นความวิวาทกันมากแต่เมืองยุโรปก็มีความไม่เว้น)

วันที่ ๔๒๔๒ วันอังคาร แรม ๑ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศกจุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาเช้า ๕ โมงเศษ เสด็จออกเลียงพระหอธรรมสังเวช เวลาเที่ยงเสด็จขึ้น แล้วเจ้านายซึ่งจะทำพระที่นั่งเข้าไปเฝ้าทูลละออง ฯ พร้อมกัน

ค่ำวันนี้คลุ้มฝนและมีเมฆมาก เวลาทุ่มแล้วจึงเห็นจันทร์จับแล้วก็เข้าเมฆข้างนอกประโคม ต่อไปก็ไม่เห็นดวงพระจันทร์

คน ๔ ทุ่มครึ่งจึ่งเริ่มการโมขบริสุทธิ์ เสด็จออกพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย สรงมุรธาภิเศกแล้วเสด็จไปแจกเงินที่หอธรรมสังเวช (ครั้งนี้มีคนมาก ประจวบกัน ๒ อย่าง การพระศพอย่าง ๑ หัวค่ำอย่าง ๑) แต่ประทับทอดพระเนตรพวกโต๊ะแขกสวดที่อัฏฐวิจารณศาลาก่อน เป็นของขรัวหยาจัดเข้ามาฉลองพระเดชพระคุณ รวมพวกโต๊ะที่สวดมนต์ด้วยกัน ๔๗ คน เมื่อประทับหอธรรมสังเวชแล้วทรงแจกเงินเจ้านายข้าราชการก่อนมีเทศน์ โปรดเกล้า ฯ ให้สมเด็จกรมพระช่วยแจกข้าราชการที่เป็นขุน เป็นหมื่น สมเด็จพระองค์น้อยแจกมหาดเล็กเลว พระถวายเทศน์กัณฑ์หลวง พระถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ แล้วเสด็จไปทอดพระเนตรแขกสวด พร้อมด้วยพระนางเธอทั้ง ๒ พระองค์ แล้วเจ้านายข้างในก็ตามเสด็จไปทอดพระเนตรด้วย พระราชทานรางวัล ๓ ชั่งแล้วเสด็จขึ้นเกือบ ๒ ยาม แขกนั้นว่าสวดกันอยู่จนรุ่ง

จันทรุปราคาวันนี้ จับทางทิศหรดีเป็นศัพคราธลุกทางทิศพายัพ

โหร ๑๓ ชื่อคำนวณจันทรุปราคาทูลเกล้า ฯ ถวาย
สมเด็จกรมพระคำนวณจันทรุปราคาทูลเกล้า ฯ ถวาย
หม่อมเจ้าเจริญในกรมขุนราชสีห์ ..
พระมหาราชครูพิธี ,,
พระสิทธิไชยบดี ,,

พระยาพิพัฒน์ถวายหนังสือ มิสเตอร์โปรเยอ ผู้ว่าราชการกงสุลเยอรมัน บอกด้วยมิสเตอร์ฮารมันสตาเนียสกงสุลคนเก่าออกจากตำแหน่งที่ มิสเตอร์วอนบาซ์วิสจะรับตำแหน่งแทน

กับมองซิเออร์เดอเฟรสิเนตผู้ว่าการต่างประเทศกรุงฝรั่งเศสมีหนังสือบอกด้วยมองซิเออร์ เดอ เวียน กงสุล คนเก่าออกจากตำแหน่งที่แล้วตั้งมองซิเออร์เนตยูลปลันเซอตองเข้ามา (ตัวเขาถือหนังสือเข้ามาเอง)

สมเด็จกรมหลวงจักรพรรดิพงศ์ จดหมายทูลถามด้วยผู้รับพระบรมราชโองการประทับตราเบิกเข้า เบิกน้ำมันถวายกรมสมเด็จพระสุดารัตน์นั้น เดิมอ้ายอ่ำมหามนตรีเป็นผู้รับ บัดนี้จะโปรดเกล้า ฯ ให้ผู้ใดรับพระบรมราชโองการ

วันที่ ๔๒๔๓ วันพุธ แรม ๒ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศกจุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาเช้าเสด็จออกเลี้ยงพระที่หอธรรมสังเวช สมเด็จกรมพระถวายตัวอย่างไม้ระกำทำเบ็ญจาแว่นฟ้าตั้งพระศพโปรดแล้วรับสั่งให้กรมหมื่นนเรศร์รับเข้าไปกะของเครื่องตั้งข้างใน

สมเด็จพระองค์น้อยเผ้ากะของตั้งเบ็ญจา โปรดเกล้า ฯ ให้กรมหมื่นนเรศร์เป็นธุระในการตั้ง

เวลา ๒ ทุ่มเศษ เสด็จออกหอธรรมสังเวช พระถวาย

เทศน์กัณฑ์ฉ้อกลวง พระถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ ทรงกับสมเด็จกรมพระเรื่องเครื่องตั้งพระเบญจา สมเด็จกรมพระทูลด้วยการยกรื้อเป่าเขของมหาดเล็กเคยตั้ง โปรดเกล้า ฯ จะให้มหาดเล็กเป็นผู้ช่วยกรมหมื่นนเรศร์ แล้วโปรดเกล้า ฯ ให้สมเด็จกรมพระสั่งพรมน้ำมันปูพระเมรุ

วันนี้มีแขกสวดอีก เสด็จไปทอดพระเนตรเหมือนวานนี้ พร้อมด้วยพระนางเธอและเจ้านายข้างใน เติมเด็กสวดอีก ๑๖ คน ตีรำมะนาใหญ่ด้วย พระราชทานเงินเด็กเป็นรางวัลคนละ ๑ บาท พระราชทานเงินตาขรัวไปแจกพวกโต๊ะ ๓ ชั่ง ๕ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

พระอินทรเทพถวายคำ กฎหมายตราสิน เรื่องผู้ร้าย ลักหมากถูกยิงตายเรื่องหนึ่ง

พระราชทานร่างหนังสือตอบพระยาพิพัฒน์ เรื่องกงสุล อเมริกันขอเปเตนต์ไม่ยอมให้เรื่องหนึ่ง

พระยาพิพัฒน์ถวายหนังสือกงสุลอเมริกันขอเฝ้าฉะบับ ๑

วันที่ ๔๒๘๘ วันพฤหัสบดี แรม ๓ ค่ำ เดือน ๙ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาเช้าเสด็จออกหอธรรมสังเวชเลี้ยงพระแล้วเสด็จขึ้นบ่ายโมง สมเด็จพระองค์น้อยกับกรมหมื่นนเรศร์เฝ้ากะเครื่องตั้งพระเบญจา พระอมรวิสัยสรเดชเฝ้าถวายบัญชีสำมะโนครัวคนเมือง

ตรังเมืองปะเหลียน กับเรื่องกงสุลอังกฤษปีนังแคนซ์สัญญาเขตต์แดนเมืองไทรซึ่งพระยาฤทธิการโกศลนำเข้ามาปรึกษา รับสั่งให้พระอมรตอบไปว่าน้ำขึ้นกรายเรียน ๆ ทุก ๆ แล้ว เมื่อโปรดประการใดจะมีตราไปครั้งหลัง

เวลา ๒ ทุ่ม เสด็จออกหอธรรมสังเวชพระถวายเทศน์กัณฑ์หลวง พระถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ เวลา ๔ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

พระอมรวิสัยสรเดชถวายบัญชีสำมะโนครัวเมืองตรัง เมืองปะเหลียนรวมทั้งชายหญิง เมืองตรัง ๒๙.๘๔๕ คน เมืองปะเหลียน ๔.๒๖๐ คน

วันที่ ๔๒๕ วันศุกร์ แรม ๔ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาเช้า ๕ โมงเสด็จออกเลียบพระหอธรรมสังเวชเสด็จขึ้นเที่ยงแล้ว กลางวันสมเด็จเจ้าฟ้าภาณุรังษีกับกรมหมื่นนเรศร์เฝ้ากะเครื่องตั้งพระเมรุ รับสั่งให้สมเด็จพระองค์น้อยรวมต้นไม้ทองเงินประณีตของเก่า ๆ จัดลงกระถางจะตั้งข้างเมรุเผาไฟใช้การการพระเมรุ

บ่าย ๔ โมงมองซิเออร์เนตยูลปลันเซอร์ตองกงสุล และกอมมิสแซร์ฝรั่งเศสคนใหม่เฝ้าไปรเวต

เวลา ๒ ทุ่มเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระมหา..ถวายเทศน์

กัณฑ์หลวง พระถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ เวลา ๔ ทุ่มแล้วเสด็จขึ้น

หนังสือพึ่งมารดาท่านเจ้าพระยาภาณุวงศ์บอกอาการป่วย

พระยาพิพัฒน์ถวายหนังสือมองซิเออร์เปลันเซอร์ตวงกงสุล และกอมมิสแซร์ฝรั่งเศสส่งต้นหนังสือตราตั้งมายังกรมท่า

สำเนาตราตั้ง

พระนายไวยจดหมายทูลเกล้า ฯ ถวายว่าด้วยเข้าแกงเหลือทหารมหาดเล็กรับพระราชทานเดิมทิ้งเสีย เมื่อโปรดให้เขาไปกำกับการได้สั่งให้ขายเจ๊กเลี้ยงสุกรได้เงินรวมไว้ จะโปรดเกล้า ฯ ให้ส่งที่ใด

วันที่ ๔๒๔๖ วันเสาร์ แรม ๕ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาเช้า ๕ โมง เสด็จเลี้ยงพระที่หอธรรมสังเวชตามเคย เสด็จขึ้นเที่ยวแล้ว กลางวันหม่อมเจ้าปรีดาถวายอย่างแท่นสังเค็ดแก้ใหม่เท่าขนาดเดิม กลางตั้งตู้กะจก ๒ ใบประกับก้น หน้าหลังตั้งโต๊ะหมู่ โปรดแล้วรับสั่งให้ไปทูลสมเด็จกรมพระให้เกณฑ์แต่บุษบกกับแท่น ตู้กับโต๊ะหมู่นั้นให้หม่อมเจ้าปรีดาทำการแท่นนี้โปรดให้สมเด็จกรมหลวงเป็นแม่กอง หม่อมเจ้าปรีดาเป็นผู้ตรวจจัดกับเจ้าปรีดาถวายต้นไม้ที่โปรดเกล้า ฯ พระราชทานทองคำใบไปทำ ปลูกในกะถางแก้วสำหรับตั้งบนเบ็ญจาพระเมรุ

๒ ต้น แล้วพระราชทานหนังสือพิมพ์กาเดนไปให้ดูตัวอย่าง พระยาประภาถวายอย่างฝาที่จะกั้นที่พลับพลาทรงธรรม แล้วทรงเรียกแผนที่ ๆ พระยาราชสงครามมากะ

บ่าย ๔ โมง มิสเตอร์เดวิดบี. ซิกเกล กงสุลอเมริกันเฝ้าทูลเรื่องขอเปเตนต์ กับถวายหนังสือไปรเวตคอดอแนแนอกซ์มี เข้ามาถึงแกเองทอดพระเนตรว่าช่วยนักแล้วเห็นจะไม่รอดตัว คงจะต้องกลับไปด้วยตั้งกงสุลใหม่แล้ว เห็นเมื่ออยู่อย่างเดียวที่จะรอดตัวได้ ให้คิดว่านขอเป็นกงสุลไทยออกไป

เวลา ๒ ทุ่มเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระถวายเทศน์กัณฑ์หลวง พระถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ แล้วเสด็จไปอัฏฐวิจารณศาลาทอดพระเนตรพวกแขกสวด คราวนี้เป็นของขุนชลาลัย (ท้วม) ฉลองพระเดชพระคุณ รวมพวกโต๊ะ ๖๕ คน ขรัวหยาโต๊ะสาดมาด้วย พระราชทานรางวัล ๒ ชั่ง ๕ ทุ่มเสด็จขึ้น ว่าสวดอยู่จน ๘ ทุ่ม ไม่ถึงรุ่งเลิก อนึ่งเจ้านายข้างในก็ตามเสด็จด้วยเหมือนครั้งก่อน

วันนี้สมเด็จพระองค์น้อยแขวนเพดานผ้าดำประดับขาวเป็นดวงดาว ๕ แฉก เจาะเพดานหอธรรมสังเวชตรงแขวนฉัตรชักเป็นกระโจมขึ้นไป (ดูงามดี) มีปริมณฑลแต่ ๒ ห้องชั่วกันฉาก

พระยาพิพัฒน์ถวายคำเดเลแกรมกรมท่ามีมาแต่กรุงปารีสว่าไปถึงวันที่ ๑๖ ยูน ว่าเมซันให้คอยอยู่ฝรั่งเศสก่อน อังกฤษจะจัด

การรับรอง

กับหนังสือมิสเตอร์เอมิลบาคิเลีย ผู้ว่าการแทนกงสุลสยาม เมืองร่างกุ้ง บอกเรื่องเจ้าพะม่าซึ่งหนีไปอยู่ในป้องกันอังกฤษเป็นกบฏต่อพะม่า กับว่าด้วยมิสเตอร์ปิลเครฟมีหนังสือไปถึงกอมมิสชั่นเนอกำชับเรื่องหนังสือเดินทางที่สัปเยกต์จะเข้ามาเมืองไทย (โปรดจะให้พระยาพิพัฒน์ตอบขอบใจปิลเครฟ ที่ได้ช่วยคิดป้องกันในการที่คนจะปลอมหนังสือเดินทางและหนังสือสำหรับตัว)

พระราชทานเอกษกวาเตอร์มิสเตอร์ปิลเซอร์ตอง กงสุลฝรั่งเศสให้พระยาพิพัฒน์ไปให้

นายอิ่มซายันถวายเรื่องราวกล่าวโทษนายจู้ลูกจีนเสว

วันที่ ๑๒๗ วันอาทิตย์ แรม ๖ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาเช้า ๕ โมงเศษ เสด็จออกหอธรรมสังเวช เลี้ยงพระ แล้วเสด็จมาประทับที่โรงทอง มาประทับทอดพระเนตรแว่นฟ้าที่ยกมาจะทำ ตรวจดูยับมากตัวไม้ก็ผุใช้ไม่ได้ ต้องทำใหม่ทั้งนั้น เวลาเที่ยงเสด็จขึ้น

บ่ายสมเด็จพระองค์น้อยเฝ้า เอาหนังสือพิมพ์กาเดนที่เย็บเป็นเล่มแล้วมาถวายเป็นตัวอย่างต้นไม้แล้ว พระยาประภาเฝ้า เรื่องกรอบไม้จะขึงผ้าที่ปักเป็นคำโคลงบอกการพระเมรุ จะทำ

ด้วยไม้ขนุนไม้โมกมัน จะขอเบิกไม้ที่คลังวังไชยมหาดไทย โปรดพระราชทานพระบรมราชานุญาต ทรงสั่งให้กรมหมื่นพิชิตรวบรวมตำราฉันท์ต่าง ๆ จะแต่งบอกการพระศพปักผ้าเป็นตัวหนังสือใส่กรอบแขวนที่พระแกรพระเมรุ แล้วจะเอาไปใช้เป็นตำราสำหรับโรงสกูลสุนันทาลัย

เวลา ๒ ทุ่มเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระมหาชูถวายเทศน์ จบแล้ว พระประสิทธิสีลคุณถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ ๕ ทุ่มเสด็จขึ้น

วันนี้เมื่อจำปาศักดิ์บอกช้างสำคัญลงมาถึง พระยาศรีกราบบังคมทูลบอกที่หอธรรมสังเวช แล้วสมเด็จกรมพระถวายอย่างถวายขนขาวงามทีเดียว ขนขาวเจือเหลืองไม่มีแดง สีตัวอย่างถวายเผือก (ดีพระทัยมาก)

ซึ่งรับสั่งกับสมเด็จกรมพระ จะทอดพระเนตรไฟฟ้าที่ท่านมีอยู่ วันนี้ท่านมาจุดทูลเกล้า ฯ ถวายที่อัฏฏวิจารณศาลา ใช้แบตเตอรี ๑๐๐ หนึ่ง แต่ไม่ได้ประทับทอดพระเนตรด้วยฝนตก และทรงดำเนินไม่สู้ถนัด ประชวรพระยอด รับสั่งให้จุดพรุ่งนี้อีกวันหนึ่ง

พระองค์เจ้าเทวัญถวายเรื่องราวพระหัตถวิจารณ์จำนง จางวางช่าง ๑๐ หมู่ กล่าวโทษเจ้ายอ่ามหามนตรี ว่าบังเงินหลวงรายค้างจีนคริ้นอากรสมพักสรไว้ ๓๐ ชั่ง ๕ ตำลึง ๑ บาท เซ็นให้สมเด็จ

กรมหลวงกับเจ้าพนักงานบัญชีกลาง บัญชีจ่าย พระยามหาเทพชำระ

กรมหมื่นนเรศร์เอาสำเนาศุภอักษรเมืองจำปาศักดิ์บอกข่าวช้างสำคัญ ซึ่งสมเด็จกรมพระส่งเข้ามาเก็บว่านายหนูหมอนายสีดาควาน คล้องได้ที่เถื่อนเขาวงป่าแขวงข่าระแดเมื่อวันศุกร์ขึ้น ๑๓ ค่ำเดือน ๒ ปีเถาะเอกศก เวลาบ่าย ๔ โมง วัดเมื่อเดือน ๖ สูง ๒ ศอกคืบ ๔ นิ้ว จักษุสีเหมือนผลหวายห่ามเพดาน อันทโคตขาว เล็บสีใบลาน งาออกพ้นเสมอสนับ

วันที่ ๔๒๔๘ วันจันทร์ แรม ๗ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศกจุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาเช้าวันนี้ไม่ได้เสด็จออก พระยอดนั้นทรงพระโสกะมาก สมเด็จพระองค์น้อยเผ้าถวายสมุดแคตลอกของที่จะสั่งเป็นเครื่องตั้งพระเบ็ญจา พระยาประภาเผ้าเรื่องกรอบรูป พระยานรรัตน์ถวายพานทองรองน้ำทรงกับเชิงเทียนที่ปักพุ่มดอกไม้เครื่องนมัสการลงยาราชาวดี ซึ่งจะไปตั้งที่พระศพ แล้วหลวงสุวรรณภักดีถวายเครื่องถมต่าง ๆ ซึ่งทำไว้เมื่อคราวกะการจะเสด็จยุโรป

เวลา ๒ ทุ่มเสด็จหอธรรมสังเวช วันนี้มีกงเต๊กครบ ๗ วันครั้งที่ ๔ พระญวนสวดบูชาพระศพแล้ว พระ ๑๕ รูปสวดมนต์จบแล้ว มีไตร ย่าม สดับปกรณ์เหมือนทุกครั้ง แล้วพระถวาย

เทศน์กัณฑ์หลวง พระถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ เวลา ๕ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น ไม่ได้ประทับอัฏฐวิจารณศาลา แวะที่ทิมคตพระมหาปราสาท ซึ่งสมเด็จกรมพระทรงจัดโคมไฟฟ้าทูลเกล้า ฯ ถวายกรูหนึ่งแล้วเสด็จขึ้น ใช้ ๑๓๐ แบตเตอรี่

วันนี้ครบเดือนข้าราชการเลิกทุกข์

พระองค์เจ้าดิศวรกุมารถวายริโปตทหารรักษาปืนสะอาด แจกผ้าพื้นเป็นรางวัลคนละผืน ฉะบับ ๑ อีกฉะบับ ๑ ริโปตทหารยิงเป้า

วันที่ ๔๒๙๙ วันอังคาร แรม ๘ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศกจุลศักราช ๑๒๔๒

เช้า ๕ โมงเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวช เลี้ยงพระถวายของไทยทานแล้วมีสดับปกรณ์รายร้อยอย่างครั้งก่อน เวลาเที่ยงเสด็จขึ้น

บ่ายสมเด็จพระองค์น้อย กับกรมหมื่นพิชิตเผ้า ทรงกะเครื่องตั้งประดับพระเมรุแทนเครื่องกล ทำเป็นเครื่องวิชาช่างต่าง ๆ เกณฑ์เจ้านายน้องยาเธอทำ เครื่องมือนั้นให้เป็นของใช้ได้จริง ๆ ทั้งนั้น รายเกณฑ์อยู่ แล้วให้หาพระยาราชสงครามเอาแผนที่มากะจะวาง ตกลงเป็นจะวางที่คตพระเมรุ ๔ ด้าน

ยามหนึ่งออกหอธรรมสังเวช พระญวนสวดบูชาพระศพแล้ว พระสาธุศีลสังวรถวายเทศน์กัณฑ์หลวง พระพิศาลสมณ

กิจเมืองเพ็ชรบุรีถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ เวลา ๕ ทุ่มเสด็จประทับหน้าโรงกงเต๊กหน่อยหนึ่งแต่ยังไม่ทันเผาเสด็จขึ้น

รายพระนามของแรงเจ้านายน้องยาเธอทำรูปช่างต่าง ๆ ตั้งพระเมรุและบัญชีเจ้านายประมาณราคาของถวาย

วันที่ ๔๕๐ วันพุธ แรม ๔ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เที่ยงแล้วเสด็จออกหอธรรมสังเวช ทรงเรื่องการช่างต่าง ๆ ที่จะตั้งประดับพระเมรุ เวลาบ่ายโมงเศษเสด็จขึ้น

บ่ายนายเสน่ห์เผ้าถวายอย่างเครื่องกลั่นปรอทแร่ทองคำ ซึ่งทำที่เมืองปราจีนบุรี หม่อมเจ้าปรีดาถวายต้นไม้ทองปลูกกะถางแก้ว ๒ ต้น ต้นเบญมาศาเนท้าตัวหนอนเหมือน พระราชทานรางวัลแล้วทรงกะบัญชีสิ่งของฉลากซึ่งจะให้หลวงนายสิทธิไปทำที่นอก

เวลา ๒ ทุ่มเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระมหาชูถวายเทศน์กัณฑ์หลวง พระประสิทธิศีลคุณถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพต่อวัน ๖ ค่ำวันนี้เป็นวันยก สมเด็จกรมพระถวายโปรแกรมการพระศพซึ่งจะแต่งโคลงแต่งฉันท์ เวลา ๔ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

พระยาโชฎึกจดหมายทูลจะขอเก็บเงินค่าเช่าตึกอากร ขอซึ่งเป็นที่หลวงโปรดพระราชทานให้นายเทียง หลวงนายสิทธินอกราชการนั้น นายเทียงมีความผิดต้องถอดแล้ว จะขอรับพระราช

ทานเก็บถวายสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศต่อไป

พระองค์เจ้าประดิษฐ์ รดหนายทูลด้วยการทำรูปสัตว์เชิญผ้าไตรนั้นจะเป็นของช่องกรางเบิก กับที่รับแกะและแท่นนั้นจะขอรับพระราชทานทำด้วยไม้สัก ถ้าจะทำด้วยไม้ยางเสียดายฝีมือช่าง กับจะขอรับพระราชทานเลขจ่ายตามธรรมเนียม

มีพระราชหัตถ์สั่งสมเด็จกรมพระพระราชทานเลขให้

วันที่ ๔๒๓ วันพฤหัสบดี แรม ๑๐ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้า ๕ โมงเศษเกือบเที่ยงเสด็จออกหอธรรมสังเวช ทรงกะแผนที่จะตั้งของการช่างต่าง ๆ ที่เกณฑ์เจ้านายตกลงเป็นจะตั้งซุ้มคูหาใต้ร้านดอกไม้ บ่ายโมงเศษเสด็จขึ้น

พระยาโชฎึกกับสุนทรรยาเฝ้าถวายอย่างโต๊ะเครื่อง หม่อมเจ้าฉายถวายตัวอย่างกลักกระดาษใส่กล่องจันทน์ที่วังหน้าทำ พระยานรรัตน์กับพระนายไวยถวายบัญชีทหารและกะที่โปลิศตามแผนที่ แล้วเจ้าพระยาสุรวงศ์เฝ้าเรื่องที่นางจะพระราชทานพระเจ้าลูกเธอ

เวลายามหนึ่งเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระมหาอิ่มวัดมหาธาตุถวายเทศน์กัณฑ์หนึ่ง พระมหาสุ่นวัดมหรรณพ์ถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ เวลา ๕ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

พระยาอัษฎางคตทิศรักษา ถึงพระยาพิพัฒน์นำเตเลแกรม

พระยาสยาม

เตเลแกรมพระยาสยามถึงพระยาอัษฎงคตว่าด้วยทูตถึงลอนดอน มีความสุขสบาย

พระยาสยามธุรานุรักษ์ถวายหนังสือว่าด้วยเปลี่ยนมินิสเตอร์โฮมแอฟแฟร์และเปรสิเดนต์เซเนตร์ และว่าด้วยเจ้าพระยาภาณุวงศ์ มีเตเลแกรมกำหนดว่าจะไปถึงมาเซลให้ไปคอยรับ และเรื่องฝรั่งเศสตีตังเกียนั้น จะฉลองพระเดชพระคุณมิให้เป็นอันตรายแก่พระราชอาณาเขตต์สยาม

เจ้าพระยาสุรวงศ์นำหนังสือสมเด็จเจ้าพระยาถวาย

สำเนาสมเด็จเจ้าพระยาถึงเจ้าพระยาสุรวงศ์ตอบเรื่องสมเด็จพระนางและสมเด็จพระเจ้าลูกเธอสิ้นพระชนม์ และบอกระยะทางที่ไป

สำเนาสมเด็จเจ้าพระยาถึงเจ้าพระยาสุรวงศ์ เรื่องมองคุณะและเรื่องความเมืองเชียงใหม่เมืองนครลำปาง และเรื่องเมืองเชียงแสน

สมเด็จเจ้าพระยา เรื่องสมเด็จพระนางเจ้าสุนันทา และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้ากรรณาภรณ์สิ้นพระชนม์

วันที่ ๔๒๕๒ วันศุกร์ แรม ๑๑ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เที่ยงแล้วเสด็จออกหอธรรมสังเวช บ่ายโมงเสด็จขึ้น กลาง

วันไม่มีราชการอะไร ทรงพระอักษร

เวลา ๒ ทุ่มเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระมหาอิ่มถวายเทศน์กัณฑ์หลวงต่อวานนี้ พระมหาสุ่นถวายกัณฑ์เจ้าภาพ สมเด็จกรมพระถวายหนังสือมิสเตอร์บีลเครฟขึ้นมา เรื่องความมิสคอกส์กับเจ้าเชียงใหม่ขอให้ใช้เงิน โปรดให้ตอบไปว่าให้ไปรับเงินที่เมืองเชียงใหม่ แล้วถวายหนังสือพระยาคทาธรมีไปรเวตมาถึงพระยาศรีเรื่องจีนบุ๋น กล่าวโทษนายกลั่นหยาบช้า พระยาพระตะบองเอาตัวจำไว้ รับสั่งให้มีตราเอาตัวมาเก็บเสีย เวลา ๕ ทุ่มเสด็จขึ้น

เจ้านครลำปาง ขอกลับไปเมือง

มีพระราชหัตถเลขาถึงสมเด็จกรมพระ ส่งหนังสือสมเด็จเจ้าพระยาและได้ทรงพบเจ้าพระยาสุรวงศ์ ทรงปรึกษาการเรื่องเชียงแสน และเรื่องเจ้านครลำปางกลับไปเมือง

มีพระราชหัตถ์ถึงพระยาพิพัฒน์ ให้คัดหนังสือที่มีไปมากับกงสุลอังกฤษเรื่องมองคุณะ และคัดเรื่องเมืองเชียงแสนจากกรมมหาดไทย ส่งไปให้เจ้าพระยาภาณุวงศ์

มีพระราชหัตถ์ถึงเจ้าพระยาภาณุวงศ์ เรื่องเมืองเชียงแสนและเรื่องความเมืองเชียงใหม่ และบอกอาการมารดา

เจ้าพระยาสุรวงศ์ถวายเรื่องเรือสติมลอนล่ม พระอมรนำหนังสือมายื่น

หนังสือพระอมรยิ้นเจ้าพระยาสุรวงศ์เรื่องเรือสติมลอนล่ม ขอเอาเงินภาษีเมืองถลางซื้อใหม่

พระยาพิพัฒน์ถวายหนังสือบัลเครฟมีมาเรื่องเขตต์แดนเมืองตากเป็นการไม่ปกติกัน นำหนังสือคอเวอเนเมนต์อินเดีย

คอเวอนเมนต์อินเดียมีมาถึงกงสุลอังกฤษ เรื่องเขตต์แดนเมืองตากไม่ปกติกัน

วันที่ ๔๒๕๓ วันเสาร์ แรม ๑๒ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้าวันนี้ไม่ได้เสด็จออก กลางวันพระยามหาเทพเฝ้า พระวุฒิการบดีเฝ้าเรื่องบัญชีของทำบุญพระเมรุ กรมหมื่นนเรศร์ถวายอย่างเชิงเทียนแก้วตั้งมาแว่นฟ้า การพระเมรุโปรดเกล้าฯ ให้สั่ง

อนึ่งเมื่อวัน ๘ ค่ำ อ้ายถ่ำแขกบ้านตึกหลวงแนทเกษ ฤกเจ้านายุเรื่องสวดแขกเมื่อวันขุนชลาลัยมาฉลองพระเดชพระคุณ ว่าขุนชลาลัยเขายังฉลองพระเดชพระคุณได้ ตัวไม่สวดบ้างก็ไม่ดีอะไร ๆ อื่น ๆ หลายอย่าง อ้ายฉ่ำก็บ้าคลั่งขึ้นมาไปปรึกษาบิดาตกลงกันอย่างไรไม่ทราบ ทำเรื่องราวทูลเกล้าฯ ถวายว่าจะสวดฉลองพระเดชพระคุณวันนี้ แล้วไปหมายบอกพวกโต๊ะและพวกเดียวกัน จนถึงหลวงราชเสรษฐีไปร้องที่สมเด็จกรมพระว่าตำหรับตำราไม่มีเกรงจะมีความผิด เมื่อเขาถวายเรื่องราวแล้ว

ยังมิได้โปรดเกล้าฯ ประการใด ครั้นเวลาบ่ายวันนี้ทรงนึกขึ้นได้ว่าอ้ายฉ่ำบ้าจะมาสวด จึงโปรดเกล้าฯ ว่าจะพลอยบ้าไปด้วยมันไม่ได้ ด้วยแขกพวกนี้ไม่มีตำราสวดเขาจะว่าได้ จึงโปรดเกล้าฯ ให้ไปห้ามเสีย (ได้ข่าวว่าฉิบหาย เตรียมเข้าของจนถึงเลี้ยงโต๊ะกันแล้ว) แล้วพระองค์เจ้าเทวัญเฝ้าถวายฎีกาใบสั่งจ่ายเงิน

เวลายามหนึ่งเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระมหาอิ่มถวายเทศน์ต่อวันนี้กัณฑ์หลวง พระมหาสุ่นกัณฑ์เจ้าภาพ เวลา ๕ ทุ่มเสด็จขึ้น

ทูลกระหม่อมพระองค์ใหญ่ ขอรับพระราชทานที่บ้านกัปตันวอแรน

พระยาพิพัฒน์ถวายหนังสือบีลเครฟมีมานำหนังสือถึงสมเด็จกรมพระ ๒ ฉบับ

หนังสือบีลเครฟถึงสมเด็จกรมพระ ๒ ฉบับ เรื่องความมิสกอกส์ฟ้องเจ้าเชียงใหม่

อีกฉบับ ๑ ตอนเรื่องความนี้

หนังสือบีลเครฟถึงพระยาพิพัฒน์ เตือนเรื่องมองคุณะและได้ถามพระยากลาโหมแล้ว

วันที่ ๔๒๕๔ วันอาทิตย์ แรม ๑๓ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เที่ยงแล้วเสด็จออกหอธรรมสังเวช ขึ้นบ่ายโมง บ่าย ๔ โมง มิสเตอร์บิลเครฟเฝ้าไปรเวต เขากลับมาแต่เพ็ชรบุรี

พระยาราชสัมภารากรเฝ้าถวายเรื่องราวเรื่องน้ำมัน แล้วทรงด้วยเรื่องแต่งโคลงแต่งฉันท์การพระศพ พระยาไชยสุรินทร์ถวายตัวอย่างไม้กลึงใส่เงินถุงแกมมะนาว แล้วพระองค์เจ้าเทวัญเฝ้าถวายแผนที่ท่ากระแซซึ่งจะทำโรงทหาร แล้วเสด็จลงทอดพระเนตรงานที่พระตำหนัก พระองค์เทวัญกับพระยานรรัตน์ตามเสด็จ

เวลา ๒ ทุ่มเศษ เสด็จออกหอธรรมสังเวช พระนรินทร์ถวายความเรื่องกะเหรี่ยงปลายเขตต์แดนซึ่งมิสเตอร์บิลเครฟไปหาเจ้าพระยาสุรวงศ์ แล้วพระมหาอิ่ม มหาสุ่นถวายเทศน์จบแล้วเสด็จไปประทับอัฏฐวิจารณศาลาทอดพระเนตรแขกสวด ของพระยาอาหารบริรักษ์ฉลองพระเดชพระคุณ มีดอกไม้เพลิงด้วย จุดที่หน้าโรงกระสาปน์ใหม่ แต่ไม่ได้ถวายให้ทรง แกจุดเสียก่อนแต่เมื่อเสด็จประทับอยู่ที่หอธรรมสังเวช พระราชทานรางวัลก็ไม่รับพระราชทาน เวลา ๕ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น พระนางเธอทั้ง ๒ พระองค์ตามเสด็จไปทอดพระเนตรด้วย แขกนั้นสวดกันอยู่จนรุ่ง

พระยาราชสัมภารากร ขอใช้น้ำมันยางกลั่นบ้างในการพระเมรุ

พระยาอัษฎางค์ เรื่องเจ้าพระยาภาณุวงศ์ไปถึง และเรื่อง

คอเว้อนเนอคนใหม่

พระยาอัษฎางค์เรื่องโรงสีเข้า

สำเนาหนังสือซอมัสกอต ถึงพระยาอัษฎางค์ เรื่องพันธุ์เข้าพันธุ์มัน

พระนรินทร์ถวายหนังสือมิสเตอร์ฟอกส์ นายโปลิศเมืองอำเฮิดถึง ผู้ว่าการโปลิศ เมืองร่างกุ้ง เรื่องผู้ร้ายกะเหรี่ยง คัดมาจากกงสุลอังกฤษ

หนังสือพิมพ์ เรื่องพระสุวรรณคีรี จับแขกเซและเรื่องเขตต์แดนไทยกับอังกฤษ

วันที่ ๔๒๕๕ วันจันทร์ แรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศกจุลศักราช ๑๒๔๒

เที่ยงแล้วเสด็จหอธรรมสังเวช บ่ายโมงเสด็จขึ้น บ่ายเสด็จออก พระยาพิพัฒน์กับขุนอักษรเสมียนตราเฝ้าถวายร่างตราถึงเจ้าพระยาภาณุวงศ์บอกราชการเรื่องความมองคุณะกับเรื่องเมืองเชียงแสน พระองค์เจ้าเทวัญเฝ้าถวายแผนที่กะโรงทหารฝีพายพร้อมด้วยพระยามหามนตรี พระไชยยศสมบัติทูลเกล้าฯ ถวายตัวอย่างเสษทองที่ในพระคลังจะรวมทำแว่นฟ้า อนึ่งวันนี้เป็นวันตรวจปืนทหารมหาดเล็ก พระองค์เจ้าดิสวรกุมารตรวจแล้ว จดบัญชีเข้าไปทูลเกล้า ฯ ถวายขอรับพระราชทานให้เป็นไปรซ์ของ

หลวงพระราชทาน โปรดเกล้า ฯ ให้หาเข้ามารับต่อพระหัตถ์ พระราชทานผ้าม่วงเขมรคนละผืน

เวลา ๒ ทุ่มเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวช วันนี้มีกงเต๊กครบ ๗ วัน ครั้งที่ ๕ พระญวนเข้าไปสวดบูชาพระศพ แล้วพระไทย ๑๕ รูปสวดมนต์ วันนี้เป็นพระมหานิกายมิใช่ธรรมยุตติกา พระพิมลธรรมเป็นผู้ชักหัวหน้าจบแล้ว มีสดับปกรณ์ผ้าไตร ย่ามตามเคยแล้วพระมหาเขมาภิรโต ๕ ประโยค วัดโสมนัสวิหารถวายเทศน์กัณฑ์ของหลวง พระครูวัดกฤติกานาฏ ถวายเทศน์กัณฑ์ของเจ้าภาพ แล้วเสด็จอัฏฐวิจารณศาลาทอดพระเนตรพระญวนสวด แล้วไล่บาลีพระญวน ประทับอยู่จนเวลา ๒ ยามเสด็จขึ้น องค์ท่านจะเทศน์ญวนถวายพรุ่งนี้

(หนังสือ) มองซิเออร์บลันเชตอง ถึงพระยาพิพัฒน์ได้รับเอกษกวาเตอและกำหนดเฝ้าและจะพามองซิเออร์บอนเนวิล กับมองซิเออร์อาลวนเฝ้าถวายด้วย

เดวิดบีซกเกลส์ ถึงพระองค์เจ้าเทวัญ ขอแตรหลวงไปเล่นที่คอนสเลต

พระไชยยศถวายจำนวนทองคำใช้สอยในคลัง

พระยาภาสกรวงศ์กะมหาดเล็กที่จะรำทวนในการพระเมรุ

วันที่ ๔๒๕๖ วันอังคาร แรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก

จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาเช้า ๕ โมงเศษ เสด็จออก เลี้ยงพระ ๑๕ รูป ถวายของไทยทานเหมือนทุกครั้ง แล้วมีสดับปกรณ์ ๑๐๐ เหมือนครั้งก่อน องค์ท่านถวายเทศน์ว่าด้วย พระราชทานรางวัล ๑๐ บาท กรมขุนเจริญค้นบุษบก ๕ ยอดได้ยกมาถวาย ตัวชำรุดมาก จะต้องซ่อมกับถวายตัวอย่างทองคำเปลวนอกด้วยราคาถูกดีหนามาก ถ้าจะปิดอะไร ๆ แล้วดูเหมือนจะกวดให้เกลี้ยงก็ได้ โปรดเกล้า ฯ ให้จัดซื้อไว้ให้หมดในการพระเมรุครั้งนี้ พระยาราชสงครามถวายตัวอย่างปราสาทศิลาที่จะสั่งเมืองจีน ถวายเทวรูปเหมมนเทียรเทวราชที่บางปอิน ตัวอย่างนั้นทำด้วยไม้อุโลกเท่าขนาดตัดเป็นท่อน ๆ คุมที่ลานพระมหาปราสาทโปรดเกล้า ฯ ให้ถ่ายรูปแล้วรื้อให้พระยาโชฎึกสั่งนอก บ่ายโมงเศษเสด็จขึ้น วันนี้มิสเตอร์สะละมอนนายโปลิศที่ถูกนายทหารดับเพลิงตีหายป่วยเดินได้ แต่แขนยังป่วยมาเฝ้า ทรงพระกรุณาพระราชทานเงินให้ ๑๐ ชั่ง (มันดีใจมาก)

กลางวันวันนี้เสด็จเข้าที่บรรทมตื่นออกเสวยแล้ว กรมหมื่นพิชิตเฝ้าเรื่องความมองคุณะ แล้วเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระญวนสวดบูชาพระศพ แล้วพระมหาแฟงวัดนามบัญญัติถวายเทศน์กัณฑ์หลวง พระถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ แล้วเสด็จไปทอดพระเนตรพระญวนเผากงเต๊ก เวลา ๕ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

มีพระราชหัตถเลขาถึงสมเด็จเจ้าพระยา เรื่องความหนานอุตน้อยมหาไชย และเรื่องราชการเมืองเชียงแสน และจัดการทหารใหม่

มีพระราชหัตถเลขาถึงเจ้าพระยาสุรวงศ์ ส่งหนังสือสมเด็จเจ้าพระยากับเรื่องที่ทูลขอนักสวดไปซ้อมโขนนั้น โปรดพระราชทาน ได้ทรงสั่งพระยานรรัตน์แล้ว กับพระอมรจัดซื้อเรือขึ้นสำหรับใช้ราชการหัวเมืองตะวันตกใช้เงินภาษีหัวเมืองนั้นควรแล้ว

พระนายไวย ขอรับพระราชทานมหาเนตร หม่อมราชวงศ์มุ้ย นายน่วมซายันต์ นายชื่นเปซายันต์ นายอยู่ซายันต์ นายแช่มกอปราล นายเป้าไปรเวต รวม ๗ คน มารับราชการในกรมทหารหน้า

มิสเตอร์โซโลมัน ถวายหนังสือฉะบับ ๑

วันที่ ๔๒๕๗ วันพุธ ขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เที่ยงแล้วเสด็จออกหอธรรมสังเวช สมเด็จกรมพระกับพระยาราชสงครามเฝ้าถวายแผนที่พระเมรุ และวางโรงงานต่าง ๆ พร้อมหมด พระองค์เจ้าประเสริฐศักดิ์ถวายแผนที่เพดานแขวนดอกไม้ รับสั่งให้กรมหมื่นนเรศร์ถ่ายแผนที่พระเมรุส่งไปนอกกะไฟฟ้าและไฟก๊าศ บ่าย ๒ โมงเสด็จขึ้น เย็นเสด็จลงพระ

ตำหนักเยี่ยมประชวรสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ

๒ ทุ่มเศษเสด็จหอธรรมสังเวช พระมหาอิ่มถวายเทศน์กัณฑ์หลวง พระมหาสุ่นถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ วันนี้เป็นวันยก กับทรงกับเจ้าพระยาพลเทพ เรื่องเข้าเสียซึ่งพระยาอัษฎางค์มีหนังสือมา เวลา ๔ ทุ่มเสด็จขึ้น

อาลบาสเตอร์ ถวายหนังสือ

พระยาอินทรเทพ พระเทพผลู เรื่องผู้ร้ายยิงนายยังที่บางจาก

วันที่ ๔๒๕๘ วันพฤหัสบดี ขึ้น ๒ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้าไม่เสด็จออก

ยามหนึ่งเสด็จหอธรรมสังเวช พระยาศรีกราบทูล พระศรีเสนา หลวงนิกรจำนง ขุนเพ็ชรอินทรา เมืองอุทัยธานีทูลลาขึ้นไปเร่งเครื่องพระเมรุตามหัวเมือง แล้วพระมหาเจริญ ๔ ประโยค วัดระฆัง ถวายเทศน์กัณฑ์หลวง ว่าด้วยสติปัฏฐานกายาวิปัสสนา พระครูพุทธมนต์ถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ สมเด็จกรมพระถวายหนังสือบัญเครฟมีมา เรื่องเร่งลูกหนี้มองซอยจัดให้อำนาจผู้เร่ง เวลา ๕ ทุ่มเสด็จขึ้น

เจ้าพระยาสุรวงศ์ เรื่องคลองทวีวัฒนา

เจ้าพระยามหินทร์ ขอทำเฟื่องห้อยพระโกศถวาย

มองซิเออร์บลันเชตอง มีหนังสือถึงพระยาพิพัฒน์ส่งสำเนาคำสปีช

สำเนาคำสปีชกงสุลฝรั่งเศส

วันที่ ๔๒๕๙ วันศุกร์ ขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

บ่าย ๓ โมงเสด็จออก พระองค์สาย เจ้าจรถวายอย่างภาพจับ

เวลาบ่าย ๔ โมง กงสุลฝรั่งเศสคนใหม่เฝ้ามีสลุต ๑๙ นัด เฝ้าพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ทรงฉลองพระองค์ครึ่งยศทหารมหาดเล็ก เครื่องราชอิสสริยยศนพรัตน์ กับดวงสตาลิเยนออฟออเนอ คลุมดำ เจ้านายข้าราชการนุ่งม่วงเสื้อเยียรบับ เฝ้านั้นกงสุล ๑ วอยู ๑ อาลวน ๑ บอนวิล ๑ รวม ๔ นาย พระยาพิพัฒน์ทูลเบิกแล้วกงสุลสปีช แล้วทรงสปีชตอบ พระราชทานคำสปีชให้กงสุล ทรงพระราชปฏิสันถาร ๓ นัด แล้วเสด็จขึ้น แล้วเสด็จทอดพระเนตรงานวัดพระแก้ว ประมาณ ๔๐ มินิต เสด็จขึ้น

ยามหนึ่งออกหอ พระมหาเจริญถวายเทศน์กัณฑ์หลวง พระครูพุทธมนต์เทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ ตรัสกับสมเด็จกรมพระจนเกือบ ๒ ยามเสด็จขึ้น

พระยาพิพัฒน์ถวายหนังสือดมลูอิศสังฆราชขอเฝ้า
คำสปีชกงสุลฝรั่งเศส
คำสปีชทรงตอบ

วันที่ ๔๒๐ วันเสาร์ ขึ้น ๔ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้า ๕ โมงเสด็จออกหอ บ่าย ๑ โมงเสด็จขึ้น

กลางวันหลวงสุวรรณถวายเครื่องถม กัปตันริเจลิวถวายแผนที่นาประทุมวัน พระราชทานรางวัลทหารที่ไปทำแผนที่กับกัปตันริเจลิว โปรดเกล้า ฯ ให้พระองค์เจ้าศรีเสาวภางค์กับพระองค์เจ้าโสณบัณฑิตยเข้ามารับราชการในออฟฟิศไปรเวตสเกรตารี พระองค์วรวรรณไปช่วยการพระองค์เจ้าเทวัญที่หอรัษฎา เข้ารับการวันนี้

ยามหนึ่งเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระมหาเจริญถวายเทศน์กัณฑ์หลวง พระครูพุทธมนต์กัณฑ์เจ้าภาพ เวลา ๔ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

วันที่ ๔๒๑ วันอาทิตย์ ขึ้น ๕ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

วันนี้เป็นวันพระราชทานเพลิงพระบุพโพสมเด็จพระนาง

และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอที่วัดมหาธาตุ

เวลาเที่ยงเสด็จโปรดเกล้า ฯ ให้เดินขบวนออกประตูศรีสุนทร ไปออกประตูสุนทรทิศา แล้วเดินมาหน้าประตูวิเศษไชยศรีเลี้ยวลงวัดมหาธาตุ เชิญพระบุพโพขึ้นบนพลับพลา ตั้งบนแว่นฟ้า สดับปกรณ์รายหลวงผ้าขาวพระศพละ ๑๐ พับ สดับปกรณ์รายร้อยพระศพละร้อย แล้วเจ้านายสดับปกรณ์ต่อๆ ไป เวลาบ่ายโมงสดับปกรณ์แล้ว เชิญพระบุพโพเข้าปรำประสมแล้วพระราชทานเพลิง เวลาบ่าย ๒ โมงเสด็จกลับ พระบุพโพงวดหมดแล้วแห่พระอังคารลงท่าวัดมหาธาตุไปลอยวัดยานนาวา

กลางวันพระยาประภาเฝ้า พระองค์สายเฝ้าถวายสมุดแบบเครื่องเหล็กต่าง ๆ แล้วทรงความมรดกกับกรมหมื่นพิชิต

ยามหนึ่งออกหอธรรมสังเวช พระมหาเจริญถวายเทศน์กัณฑ์หลวง พระครูพุทธมนต์กัณฑ์เจ้าภาพ ทรงกับสมเด็จเรื่องตะพานเชิญพระศพ เวลา ๔ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

วันที่ ๔๒๖๒ วันจันทร์ ขึ้น ๖ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เที่ยงวันนี้บวชหม่อมเจ้าพรประสิทธิ์ ในพระเจ้าราชวรวงศเธอ กรมหมื่นอุดมรัตนราษี หม่อมเจ้าองค์นี้พิการ มือหงิก

เปนอย่างพูดไม่ชัดเปนสำเนียงออไปทั้งนั้น เปนที่รังเกียจในการอุปสมบทไม่บริสุทธิ์ แต่พระสงฆ์วัดราชสิทธิ์รับให้อุปสมบทแล้วจึงโปรดเกล้า ฯ ให้บวชตามความปรารถนา แต่ไม่มีสมโภชเช้าวันนี้ก็มาบวชทีเดียว พระเปนอุปัชฌาย์ บ่าย ๒ โมงเสด็จขึ้น

บ่าย ๔ โมงสังฆราชบาดหลวงเฝ้า ทูลขอเปลี่ยนที่ทำวัดที่เมืองนครเขื่อนขันธ์ ว่าที่ซึ่งพระราชทานเดิมนั้นใกล้บ่อมนักเกรงอยู่ว่า ถ้าสร้างขึ้นแล้วจะไม่ถาวรยืนยาวไป จึงขอรับพระราชทานเปลี่ยนที่ใหม่

พระยาอภัยรณฤทธิ์ ถวายความทหารกล่าวโทษจมื่นประทานมนเทียร ที่ไปรักษานักโทษที่โรงม้าเมาสุราตีทหาร สั่งให้ลงพระราชอาญาจำ

ยามหนึ่งเสด็จหอธรรมสังเวช พระมหาเจริญกับพระครูพุทธมนต์ถวายเทศน์เปนกัณฑ์ยก ๔ ทุ่มเสด็จขึ้น

วันที่ ๔๒๖๓ วันอังคาร ขึ้น ๗ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศกจุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาย่ำเที่ยงแล้วเสด็จออกหอธรรมสังเวช เสด็จขึ้นบ่ายโมง

เวลาบ่าย ๒ โมงพระยานรรัตน์เฝ้าเรื่องตำหนักพระยาประภา พระอมรวิสัยเฝ้าถวายหิ้งไม้เลื้อยปรุเปนลายต่าง ๆ และโต๊ะไม้มริดโปรดให้กรมหมื่นนเรศร์หาน้ำมันทา

เวลา ๒ ทุ่มเสด็จออกหอธรรมสังเวช มีกงเต๊กญวนสวด แล้วไทยสวด พระธรรมวโรดมนำสวดจบแล้ว พระอมรโมฬี ถวายเทศน์กัณฑ์หลวงว่าด้วยกายคตาสติกรรมฐาน พระมหาสุก วัดกัลยาเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ รับสั่งให้พระยาพิพัฒน์ตอบบาด หลวงเรื่องที่วัดหน้าป้อมเมืองนครเขื่อนขันธ์ เวลา ๕ ทุ่มเสด็จขึ้น

มีพระราชหัตถเลขาถึงพระยาพิพัฒน์ให้ส่งเตเลแกรม ให้พระยาอัษฎางค์มีไปถึงเจ้าพระยาภาณุวงศ์

เตเลแกรมถึงเจ้าพระยาภาณุวงศ์ให้ตรวจสัญญา

มีพระราชหัตถเลขาถึงเจ้าพระยาสุรวงศ์ ตอบความเรื่องทหารหน้า

เจ้าพระยาสุรวงศ์ตอบพระราชหัตถเลขา เรื่องจะจัดการทหาร

มีพระราชหัตถ์ถึงเจ้าพระยามหินทร์ส่งสำเนาหนังสือเจ้าพระยาสุรวงศ์ที่ตอบพระราชหัตถ์ปรึกษาเรื่องทหาร

เจ้าพระยาพลเทพตอบ พระราชหัตถเลขา ปรึกษา เรื่องทหารเห็นชอบตามกระแสพระราชดำริ

พระอัพภันตริกามาตย์ ถวายฎีกากล่าวโทษกรมพระสุรัสวดี ว่าคนในกรมสนมพลเรือนไปสักไว้ในสัสดี

เกษภรรยานายเสนอ ถวายฎีกาความมรดกพระยาราชานุชิตกล่าวโทษตระลาการว่าเข้ากับจำเลย

พระองค์ เจ้าโสณบัณฑิตย์ ถวาย เรื่องสมเด็จ พระพุทธโฆษา

จารย์ขอรับพระราชทานนายพึกมาไว้ในกรมช่างสิบหมู่

วันที่ ๔๒๖๔ วันพุธ ขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๕ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาเช้า ๕ โมงเสด็จออกหอธรรมสังเวช เลี้ยงพระสดับปกรณ์ตามธรรมเนียม จวนบ่ายโมงเสด็จขึ้น

เวลาบ่ายสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีเฝ้ากับอาลบาสเตอร์ พระยานรรัตน์เอากล่องจันทน์กับสายกระดุมกระมาทูลเกล้าฯ ถวาย ของวังหน้าทำ เสด็จลงตำหนัก

ยามหนึ่งเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระญวนสวด พระมหาคำถวายเทศน์สหายตนวิภังค์กัณฑ์หลวง มหาเอี่ยมเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ เวลา ๔ ทุ่มเสด็จขึ้น พระญวนเผาของกงเต๊ก ไม่ได้เสด็จทอดพระเนตร

วันนี้เวลายามเศษ กรมหมื่นอมเรศรัศมีสิ้นพระชนม์ ด้วยประชวรเป็นลมพระชนม์ ๗๗ ปี

วันที่ ๔๒๖๕ วันพฤหัสบดี ขึ้น ๙ ค่ำ เดือน ๕ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาเช้า ๕ โมง เสด็จออกหอธรรมสังเวช เวลาบ่ายเที่ยงเสด็จขึ้น เวลาบ่ายอานโตนไปยาสึกจากสามเณรถวายตัวเป็น

มหาดเล็ก กรมหมื่นพิชิตเฝ้าเรื่องความมองคุณะ พระองค์เจ้าสาย พระยามหามนตรีเฝ้าแล้วเสด็จลงตำหนัก กรมหมื่นนเรศร์ พระองค์เทวัญ พระนายไวยตามเสด็จไปด้วยกะการต่าง ๆ

ค่ำเสด็จออกพระที่นั่งอมรินทร สมโภชพระองค์เจ้าและหม่อมเจ้า ที่จะทรงผนวช คือ พระองค์เจ้าจันทรทัตจุฑาธาร ๑ หม่อมเจ้าสฤษดิ์ในกรมขุนวรจักรธรานุภาพ ๑ หม่อมเจ้าเพิ่มในกรมหมื่นภูมินทรภักดี ๑ จะทรงผนวชเป็นภิกษุ หม่อมเจ้ากรรมสิทธิ์ในกรมขุนวรจักรธรานุภาพ ๑ จะทรงผนวชเป็นสามเณร เวลายามหนึ่งเสด็จขึ้น ที่หอธรรมสังเวชไม่มีการอะไร เสด็จออกตอนดึกครู่หนึ่งเสด็จขึ้น

วันที่ ๔๖๖ วันศุกร์ ขึ้น ๑๐ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาเช้า ๕ โมงเศษโปรดเกล้า ฯ ให้พระองค์เจ้า หม่อมเจ้าทรงผนวชที่วัดพระศรีรัตนสาสดารามเสียก่อน เสด็จออกเวลาบ่าย ๒ โมง ครั้นทรงผนวชแล้วทรงพระราชทานเครื่องบริกขารเสร็จแล้วเสด็จขึ้น

บ่าย ๓ โมงมิสเตอร์ปีลเกรฟเฝ้า ถวายเตเลแกรมรับมาแต่ลอดแกรนวิลว่าเจ้าพระยาภาณุวงศ์ ร่างหนังสือสัญญาใหม่เวลาย่ำค่ำกลับ แล้วพระยาพิพัฒน์เสมียนตรากรมท่าเฝ้าถวายร่างตรา

ถึงเจ้าพระยาภาณุวงศ์เรื่องความมองคุณะ

ยามหนึ่งเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาศรีทูลเรื่องพาพระสำแดงคูหาไปบ้านกงสุลเขาขอโทษว่าไม่ผิดอันใดนัก รับสั่งให้ส่งวังหน้าทำโทษ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ถวายเทศน์กัณฑ์หลวงว่าด้วยสติปัฏฐาน มหาอ่ำวัดมหาธาตุเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ เวลา ๕ ทุ่มเสด็จขึ้น

วันที่ ๔๒๖๗ วันเสาร์ ขึ้น ๑๑ ค่ำ เดือน ๙ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้าไม่ได้เสด็จออก กลางวันพระยานรรัตน์ พระนายไวยเฝ้าเรื่องกฎหมายทหาร กรมหมื่นพิชิตเฝ้าเรื่องความมองคุณะ

๒ ทุ่มเศษเสด็จหอธรรมสังเวช สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ถวายเทศน์กัณฑ์หลวง มหาอ่ำถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ สมเด็จกรมพระถวายตัวอย่างตะพานเดิน ๒ ทาง ๕ ทุ่มเสด็จขึ้น

วันที่ ๔๒๖๘ วันอาทิตย์ ขึ้น ๑๒ ค่ำ เดือน ๙ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้าไม่ได้เสด็จออกหอธรรมสังเวช ที่พระพุทธมนเทียรทำบุญวันประสูติ กรมสมเด็จพระเทพศิรินทรามาตย์ แต่ไม่ได้เสด็จ เวลาบ่าย ๒ โมง กรมหมื่นพิชิตกับอาลบาสเตอร์เฝ้าเรื่องความ

มองคุณะ เวลาบ่าย ๔ โมงเสด็จพุทธนิเวศน์ หม่อมเจ้าพระอรุณ ๑ พระสงฆ์ฐานานุกรมอันดับวัดเทพศิรินทราวาศ ๙ รูป รวม ๑๐ รูป สวดธัมมจักกัปปวัตตนสูตรและมาติกา พระอริยมุนีถวายเทศน์ กัณฑ์ ๑ บ่าย ๕ โมงเสด็จขึ้นจากพระพุทธนิเวศน์ เสด็จลงตำหนัก เจ้าหมื่นไวยวรนารถตามเสด็จพระราชดำเนินลงไปด้วย

เวลา ๒ ทุ่ม เสด็จออกหอธรรมสังเวช สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ถวายเทศน์กัณฑ์หลวง มหาอำถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ เวลา ๕ ทุ่มเสด็จขึ้น

วันที่ ๔๒๖ วันจันทร์ ขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

ย่ำเที่ยงเสด็จออกหอธรรมสังเวช บ่ายโมงเสด็จขึ้น กรมหมื่นภูธเรศเฝ้า เรื่องแบ่งช่างทองทำเครื่องถม พระองค์เจ้าเทวัญเฝ้าเรื่องฎีกาและอื่นๆ แล้วเสด็จลงตำหนัก

ยามหนึ่งเสด็จออกพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ทรงจุดเครื่องนมัสการพระสงฆ์ ๓๐ รูปสวดมนต์ ในการฉลองเทียนพรรษา ครั้นทรงจุดเทียนแล้วเสด็จออกทางพระทวารเทเวศรักษา ประทับหอธรรมสังเวช ทำกงเต๊ก ๕๐ วัน การคราวนี้ทำเป็น ๓ วัน ของมากขึ้นต้องปลูกโรงหน้าอัฏฐวิจารณศาลา พระญวนสวดตามเคย พระสงฆ์คณะมหานิกาย ๑๕ รูป หม่อมเจ้าพระพุทธุปบาทปิลันทน์

น้ำ สวดมนต์จบแล้วสดับปกรณ์ ของหลวง ๑๐ ของเจ้าภาพ ๕ พระมหาบุญวัดสุทัศน์ถวายเทศน์กัณฑ์หลวง มหาพลับวัดบรมนิวาสถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ แล้วเสด็จโรงกงเต๊ก ครั้งนี้มีพระจีนสวดด้วย เวลา ๗ ทุ่ม ๒๕ มินิตเสด็จขึ้น

วันที่ ๔๒๗ วันอังคาร ขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาเช้า ๔ โมงเสด็จลงทรงบาตร แล้วเสด็จออกเลี้ยงพระที่พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย แล้วเสด็จหอเลี้ยงพระสดับปกรณ์ตามเคย ย่ำเที่ยงเสด็จขึ้นเข้าที่บรรทม ตื่นบ่าย ๔ โมงกงสุลฝรั่งเศสเฝ้า แล้วรับสั่งให้กรมหมื่นนเรศร์ทำผ้ากับที่ไว้พระอัฏฐิ

เวลา ๒ ทุ่มเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระญวนขึ้นไปสวดแล้ว พระสงฆ์คณะมหานิกาย ๑๕ รูป พระธรรมภาณพิลาศนำสวดมนต์จบแล้วสดับปกรณ์ มหาฑิตวัดสามพระยาถวายเทศน์อมาตาปุตติกภัยกัณฑ์หลวง พระถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพแล้วเสด็จโรงกงเต๊กพร้อมด้วยเจ้านายข้างใน ๕ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

วันที่ ๔๒๘ วันพุธ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้า ๔ โมงเสด็จลงทรงบาตร แล้วเสด็จออกวัดพระแก้ว

แต่เลี้ยงพระเสียก่อนเสด็จ ครั้นเสด็จถึงแล้วทรงจุดเทียนพรรษาถวายพุ่ม แล้วพระราชทานเทียนพระบรมวงศานุวงศ์ไปจุดตามพระอารามต่าง ๆ พระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้าจิรประวัติวรเดช ไปจุดวัดราชประดิษฐ์ วัดราชบพิธ ถวายพุ่มเสร็จแล้วเสด็จหอธรรมสังเวช แต่เลี้ยงพระเสียก่อน บ่ายโมงเสด็จขึ้น

บ่ายพระองค์สายเผ้าถวายแผนที่สุนันทาลัย แล้วเสด็จออกมุขเด็จพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาททอดพระเนตร ทอดพระเนตรพระญวนสวดกงเต๊ก แล้วขึ้นตะพานพร้อมด้วยสมเด็จพระนางทั้ง ๒ พระองค์ด้วย ทอดพระเนตรที่มุขเด็จเหมือนกัน พระองค์เจ้าสวัสดิโสภณเขี้นตะพานโปรยเงิน บ่าย ๕ โมงเสยเสด็จขึ้น กรมหมื่นนเรศร์ถวายแผนที่พระเมรุ และทูลขอโทษ

๒ ทุ่มเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระญวนสวด แล้วพระสงฆ์มหานิกาย ๑๕ รูป พระธรรมเจดีย์นำสวดมนต์ พระองค์เจ้ามนุษยนาคมานพ ถวายเทศน์ภารสุตตคาถากัณฑ์หลวง พระถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ แล้วทรงกับสมเด็จกรมพระเรื่องตั้งพระราชาคณะ แล้วเสด็จไปทอดพระเนตรเผาของกงเต๊กที่ทิมคตพระมหาปราสาท พร้อมด้วยเจ้านายข้างใน คราวนี้ของมากต้องเผาที่ชาลาพระมหาปราสาท ๕ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

วันที่ ๔๒๗๒ วันพฤหัสบดี แรม ๑ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก

จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาเช้า ๓ โมงเสด็จลงทรงบาตร แล้วเสด็จออกพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย สดับปกรณ์กาลานุการ แล้วเสด็จหอธรรมสังเวช แล้วเสด็จวัดพระแก้วเปลื้องเครื่องแล้วเสด็จขึ้น บ่าย ๒ โมงเช้าที่ บ่ายบรรทมตื่น พระราชทานเทียนให้พระองค์เจ้าสวัสดิโสภณไปจุดเทียนพรรษาวัดพระเชตุพน พระยาประภาเฝ้าถวายหิ่งไม้ปรุ แล้วกรมหมื่นพิชิต พระองค์เจ้าเทวัญเฝ้า

เวลายามหนึ่งออกหอธรรมสังเวช สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ถวายเทศน์กัณฑ์ ๑ มหาอ่ำถวายเทศน์กัณฑ์ ๑ ทรงกับสมเด็จกรมพระ เรื่องความพระยาอภัยรณฤทธิ์ฉุดบุตรสาวพระไชยราชรักษาปลัด แล้วรับสั่งให้หาพระยาอภัยรณฤทธิ์มาถามกราบทูลว่าจะสู้ความ เวลา ๔ ทุ่มเสด็จขึ้น

อนึ่งเมื่อเปลื้องเครื่องพระแก้วแล้วเสด็จโรงพระเบ็ญจา ซึ่งปลูกอยู่หน้าวัดพระแก้ว ตรัสกับสมเด็จกรมพระ วันนี้เป็นวันแรกลงมือทำพระเบ็ญจา แล้วเสด็จขึ้นทางพระที่นั่งอนันตสมาคมถวายพุ่มพระพุทธบุษยรัตน์

อนึ่งวันนี้ข่าวลือว่าจันเจ้าจอมมารดาคลอดบุตรเป็นชาย วันขึ้น ๑๓ ค่ำเดือน ๘ ครั้นมาภายหลังข่าวว่าไม่จริง ที่จริงนั้นผันน้องสาวคลอด

วันที่ ๔๒๗๓ วันศุกร์ แรม ๒ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้าไม่เสด็จออกหอ กลางวันพระยานรรัตน์ พระนายไวย หลวงราชโยธาเทพเฝ้า แล้วกรมหมื่นพิชิต พระองค์เจ้าเทวัญเฝ้า เสด็จลงตำหนัก พระยานรรัตน์ พระนายไวยตามเสด็จลงไปด้วย

ยามหนึ่งเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาศรีอ่านบอกน้ำฝนต้นเข้าเมืองอุไทย พระนรินทรราชเสนีอ่านบอกพระอมรเรืองยืมเงินภาษีเมืองตะวันตกจำหน่ายซื้อสะเบียงจ่ายเมืองตรัง สมเด็จพระพุทธกับมหาอำถวายเทศน์องค์ละกัณฑ์ วันนี้เป็นวันยกทั้งสองกัณฑ์ สมเด็จกรมพระถวายความพระยาอภัยรณฤทธิ์ไม่รับว่า ๕ ทุ่มเสด็จขึ้น

วันที่ ๔๒๗๔ วันเสาร์ แรม ๓ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

บ่ายพระอมรวิสัยเฝ้า กรมหมื่นพิชิตเฝ้า แล้วสมเด็จกรมพระเฝ้าที่ชั้นล่าง เปลี่ยนพระนามสมเด็จพระนางเธอ เป็นสมเด็จพระนางเจ้า บ่าย ๕ โมงรับสั่งให้หม่อมเจ้าต่างไปกะตู้ตั้งพระอัฏฐิที่พระตำหนัก พระนายไวยกับกรมหมื่นนเรศร์ไปด้วย

ยามหนึ่งเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาพิพัฒน์อ่านบอกเมืองนครไชยศรีว่าผู้ร้ายปล้นกระบือชุกชุมขึ้นกำเริบมาก กรม

การไปจับก็ต่อสู้ ครั้นจะจับให้แข็งแรงก็จะถึงอันตรายบ้างเป็นการขัดข้องอยู่ โปรดพระราชทานอำนาจให้จับ แต่ให้สืบให้แน่นอนว่าเป็นผู้ร้ายก่อน พระพิมลธรรมถวายเทศน์สติปัฏฐานกัณฑ์หลวง มหาจอ ๔ ประโยควัดพระเชตุพนถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ ๔ ทุ่มเสด็จขึ้น

วันที่ ๔๒๙๕ วันอาทิตย์ แรม ๔ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เสด็จออกหอธรรมสังเวช เกือบบ่ายโมงเสด็จขึ้น กลางวันเจ้าพระยาสุรวงศ์ไวยวัฒน์เฝ้า บ่าย ๕ โมงเสด็จออกทรงรถเสด็จประทับสวนสราญรมย์บูชาต้นอัชชปาลนิโครธ แล้วเสด็จวัดราชประดิษฐ์กะที่จะทำมอนิเมนต์สมเด็จพระนางเจ้า แล้วเสด็จเข้าในพระอุโบสถตรัสกับสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ แล้วพระราชทานพุ่มแก่พระสงฆ์วัดราชประดิษฐ์ แล้วเสด็จจากวัดราชประดิษฐ์ทรงพระดำเนินข้ามตะพานหกไปวัดราชบพิธ พระราชทานพุ่มพระสงฆ์แล้วเสด็จขึ้น ทรงรถเลียวสกีกเสด็จกลับบรมมหาราชวัง

ยามหนึ่งเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาพิพัฒน์อ่านบอกน้ำฝนต้นเข้าเมือง..ฉบับ ๑ พระยาศรีนำพระสุริยเมืองแพร่กราบถวายบังคมลา ยังไม่โปรดให้ไป ให้รอฟังความแล้วก่อน

พระพิมลธรรมถวายเทศน์กัณฑ์หลวง พระมหาจอถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ เวลา ๕ ทุ่มเสด็จขึ้น

วันที่ ๔๒๗๖ วันจันทร์ แรม ๕ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

วันนี้ไม่เสด็จออกหอธรรมสังเวช บ่ายหลวงสุวรรณภักดีเฝ้าถวายเครื่องถม กรมหมื่นภูธเรศเฝ้าเรื่องแก้ฟ้ดรอง พระยานรรัตน์เฝ้าถวายเส้นขนจามรีด้ามลงยา พระยาโชฎึก พระสวัสดิ์เฝ้าถวายคำแปลบาลีญวน พระไชยยศเฝ้าถวายทองเถา พระยาภาสถวายอย่างผ้าน้ำมัน แล้วเสด็จลงพระตำหนัก กรมหมื่นพิชิต กรมหมื่นภูธเรศ พระองค์เจ้าเทวัญ พระยาภาส พระยานรรัตน์ พระนายไวย ตามเสด็จไปด้วย

ยามหนึ่งเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาศรีอ่านศุภอักษรเมืองเชียงใหม่ส่งน้ำรักวัดพระศรีรัตนศาสดาราม บอกเมืองสระบุรีส่งเสาพระเมรุ ๒ เสาเป็นเสาใหญ่ เมืองปราจีนบุรีบอกส่งไม้ต่าง ๆ พระยาราชรองเมืองเฝ้าเรื่องความกรมขุนเจริญผลพูลสวัสดิ์ พระพิมลธรรมถวายเทศน์กัณฑ์หลวงกัณฑ์ที่ ๑ มหาจอถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพกัณฑ์ที่ ๑ เสด็จขึ้นก่อนมหาจอเทศน์ เวลา ๔ ทุ่มเศษ

วันที่ ๔๒๗๙ วันอังคาร แรม ๖ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้าไม่เสด็จออกหอธรรมสังเวช กลางวันพระยาประภาเฝ้าถวายอย่างกรอบหนังสือ กรมหมื่นพิชิตเฝ้า ทูลเรื่องความกรมขุนเจริญผล กรมหมื่นภูธเรศทูลเรื่องความพระยาอภัยรณฤทธิ์จะไปเอาตัวพระไชยราชรักษามาถามก่อน พระองค์เจ้าสายเฝ้ารับพระราชทานทองทำรูปสัตว์ พระองค์เจ้าเทวัญพาหมอจันเดอเลเฝ้าทูลลากลับไปอเมริกา พระราชทานเงิน ๑๐๐๐ เหรียญ

เวลาบ่ายเสด็จออกทรงรถพระที่นั่ง เสด็จวัดบวรนิเวศ เสด็จเข้าในพระอุโบสถพระราชทานพุ่มพระสงฆ์ทั้งพระอาราม แต่กรมพระปวเรศวริยาลงกรณ์ไม่ได้เสด็จอยู่ เสด็จไปเยี่ยมกรมหมื่นอนันต์ด้วยประชวรมาก แล้วเสด็จนมัสการพระเจดีย์สถูปและพระวิหาร แล้วเสด็จทรงนมัสการต้นศรีมหาโพธิ์ พระวุฒิการกราบทูลว่าเสด็จกรมพระปวเรศเสด็จกลับแล้ว จึงเสด็จจากฐานโพธิ์ประทับตำหนักพระองค์เจ้าจันทรทัตจุฑาธาร พระราชทานพุ่มแล้วเสด็จตำหนักกรมพระปวเรศวริยาลงกรณ์ ถวายพุ่มแล้วตรัสอยู่จนเวลาย่ำค่ำเสด็จกลับ

ยามหนึ่งเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาพิพัฒน์อ่านบอกผู้ร้าย พระยาราชรองเมืองเฝ้าเรื่องความกรมขุนเจริญผล พระพิมลธรรมถวายเทศน์กัณฑ์หลวง ๕ ทุ่มเสด็จขึ้น แล้วมหาจอ

ขึ้นเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพต่อภายหลัง

วันที่ ๔๒๗๘ วันพุธ แรม ๗ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้าไม่เสด็จออกหอธรรมสังเวช บ่ายพระยานานา กรมหมื่นภูธเรศ พระยาอาหาร พระยานรรัตน์ พระนายไวยเฝ้า กรมหมื่นพิชิตเฝ้าอ่านความฟ้าห้วน ยังไม่เข้าพระทัยตลอด ให้กรมหมื่นพิชิตไปเฝ้าสมเด็จกรมพระอีก

ยามหนึ่งเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาศรีอ่านบอกเมืองเสียมราษฎร์ยกกระบัตร์ตาย เมืองพระพุทธบาทขอพัทธสีมา พระยาราชรองเมืองเฝ้า พระพิมลธรรมถวายเทศน์กัณฑ์หลวง พระอุดมญาณนำพระมหาจอถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ แล้วพระอุดมญาณถวายพระโพธิน้ำฝนเสด็จขึ้น ๕ ทุ่มครึ่ง พระมหาจอถวายเทศน์ต่อภายหลัง

วันที่ ๔๒๗๙ วันพฤหัสบดี แรม ๘ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาเช้าเสด็จออกหอธรรมสังเวช ย่ำเที่ยงแล้วเสด็จขึ้น กลางวันพระยาโชฎึกเฝ้า พระองค์เจ้าสายถวายหนังสือสัญญาทำสุนันทาลัย พระยานรรัตน์ถวายกล่องจันทน์ของวังหน้าทำ

หม่อมเจ้าปรีดาถวายต้นไม้น้ำพุ กรมหมื่นพิชิตเฝ้าเรื่องความฟ้าหว่น

บ่าย ๕ โมงเสด็จวัดพระแก้ว ทอดพระเนตรงานทั่วแล้วเสด็จประทับโรงพระเบ็ญจา สมเด็จกรมพระถวายตัวอย่างซุ้มกับบุษบก วันนี้เหยียบตารางฐานเฉียงได้ ๒ ชั้น ย่ำค่ำเสด็จขึ้น

ยามหนึ่งเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาพิพัฒน์เฝ้าถวายหนังสือ พระมหาทัด ๔ ประโยค วัดจักรวรรดิราชาวาสถวายเทศน์กัณฑ์หลวง มหาครุฑวัดสามพระยาถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ เทศน์วิเศษทั้ง ๒ กัณฑ์ หม่อมเจ้าแดงถวายเรื่องราวมรดกพระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าแสงจันทร์ พระราชทานให้กรมขุนเจริญพาไปเฝ้าทูลกระหม่อมปราสาท ๕ ทุ่มเสด็จขึ้น

วันที่ ๔๒๘๐ วันศุกร์ แรม ๑ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้าไม่เสด็จออกหอธรรมสังเวช กลางวันกรมหมื่นพิชิตเฝ้าเรื่องความมองคุณะ พระยานรรัตน์เฝ้า พระนายไวยเฝ้าเรื่องทหาร

๒ ทุ่มเสด็จออกหอธรรมสังเวช รับสั่งถามกรมขุนเจริญผลด้วยความมรดกหม่อมเจ้าแดง กรมขุนเจริญผลกราบทูลว่าไปเฝ้าทูลกระหม่อมปราสาทแล้ว ท่านรับสั่งว่าความเรื่องนี้ไม่ทรง

ทราบ แต่เดิมหม่อมเจ้าแดงก็ไม่ว่า จึงรับสั่งว่าการนานมานักแล้ว ขณะเมื่อพระองค์เจ้าแสงจันทร์ประชวร เจ้าแดงก็ไปปรนิบัติอยู่ทำไมไม่ทวงถาม ครั้นสิ้นพระชนม์แล้วก็ไม่พูดจนพระราชทานเพลิง มาจนบรรจบปีนี้จึงมาพูดดังนี้ ถ้าเป็นผู้อื่นจะไม่รับเลย นี่เป็นกรมสมเด็จพระสุดารัตน์จึงต้องรับ ถ้าเป็นเจ้านายผู้อื่นจะให้เจ้าแดงไปขอขมา นี่เป็นทูลกระหม่อมปราสาท ขอให้พระเจ้าราชวรวงศ์ประชุมกันตัดสิน ถ้าจะทรงก็จะเป็นอย่างโน้นอย่างนี้ไป รับสั่งแล้วเสด็จทรงธรรม พระธรรมวโรดมเทศน์กัณฑ์หลวง พระมหาหนูเปรียญ ๔ ประโยควัดอรุณถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ ๔ ทุ่มเสด็จขึ้น

วันที่ ๔๒๘๑ วันเสาร์ แรม ๑๐ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

บ่าย ๔ โมงมิสเตอร์บีลเครฟ กับมิสเตอร์นิวแมนเฝ้าถวายอักษรศาสตร์ถอดลิตตอนไวสรอยอินเดีย มีตำรวจทหารแต่งเต็มยศรับ

บ่ายโมงเศษกรมหมื่นอนันตการฤทธิ์สิ้นพระชนม์ ประชวรเป็นลมอัมพาธมาหลายปีแล้ว เวลาบ่าย ๕ โมงเสด็จรดน้ำพระศพ แล้วเชิญพระศพมาตั้งที่ท้องพระโรง ทรงลืมผ้าไตรหลวงเสีย ต้องยืมผ้าขาวเจ้าภาพสดับปกรณ์ ๒๐ พับ แล้วรับสั่งให้

พระองค์เจ้าสวัสดิประวัติไปทูลถามข่าวกรมพระปวเรศ ย่ำค่ำแล้ว เสด็จกลับ

๒ ทุ่มพระยาภาสเฝ้า ถวายเครื่องพระสำอาง เกือบ ๔ ทุ่ม เสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาศรีอ่านบอกเมืองนครสวรรค์ ส่งเครื่องพระเมรุ พระยาราชรองเมืองเฝ้าทรงเรื่องผู้ร้าย พระธรรมวโรดมเทศน์ เกือบ ๕ ทุ่มเทศน์จบ เสด็จขึ้น แล้วมหาหนูเทศน์ต่อไป

วันที่ ๔๒๘๒ วันอาทิตย์ แรม ๑๑ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

บ่าย ๒ โมงพระองค์เจ้าทองแถมเฝ้า ถวายกระดาษปิดรูปสีต่างๆ บ่าย ๓ โมงเสด็จพระพุทธมนเทียร ทำบุญวันสวรรคตในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย กับกรมสมเด็จพระศรีสุริเยนทรามาตย์ พระสงฆ์วัดอรุณ ๑๐ รูป วัดเขมา ๕ รูป สวดมนต์ หม่อมเจ้าพระธรรมฌุณหิศธาดาถวายเทศน์ บ่าย ๕ โมง เสด็จขึ้นจากพระพุทธนิเวศ เสด็จลงทอดพระเนตรงานที่พระตำหนัก ย่ำค่ำเสด็จขึ้น

ยามหนึ่งเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระธรรมวโรดมเทศน์จบแล้วกรมขุนเจริญผลถวายคำตัดสินโทษหม่อมเจ้าแดง เจ้านายราชวรวงศ์พร้อมกันทั้งข้างหน้าข้างใน ตัดสินยกข้อผิดที่หาไม่

จริงไม่มีตัวของ และตัวเจ้าแดงก็ได้ไปปรนิบัติท่านจนสิ้นพระชนม์ ก็ไม่ได้ขอร้องว่ากล่าวจนพระราชทานเพลิงแล้วมาบรรจบปีจึงได้มาร้องขึ้น ก็ไม่ได้ปรึกษากับเจ้านายราชวรวงศ์หรือทูลกระหม่อมปราสาทก่อน ดังนี้มีความผิด ปรับโทษให้หม่อมเจ้าแดงจ้างเจ้าพนักงานตั้งบายศรีสมโภชพระสุพรรณบัฏกรมสมเด็จพระสุดารัตน์ที่พระตำหนักของท่านแล้วให้ลงพระราชอาญา จำไว้ ๖ เดือน ทรงเซ็นว่าให้จำแต่ ๓ เดือน กับการสมโภชนั้นให้เจ้าพนักงานช่วย ๕ ทุ่มเสด็จขึ้น มหาหนูเทศน์ต่อไป

วันที่ ๔๒๘๓ · วันจันทร์ แรม ๑๒ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

บ่ายพระอมรกับพระยานรรัตน์เฝ้า กับวันนี้ว่าภรรยากงสุลอเมริกันจะเฝ้า คอยๆ ก็หายไปจนบ่าย ๕ โมง ด้วยวันนี้ฝนตกตั้งแต่บ่าย ๒ โมงพรำๆ มาจนค่ำ

ยามหนึ่งเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาศรีอ่านบอกเมืองพิไชยบอกส่งหนังสือเมืองน่านเมืองหลวงพระบาง เมืองน่านบอกด้วยราชการเมืองเชียงแสนว่า พวกเชียงตุงกับพวกเชียงใหม่ได้พบพูดจากันที่ห้วงลึกแล้ว พวกลาวที่ไปตั้งเมืองเชียงแสนพร้อมกันมีหนังสือตอบไปเมืองเชียงตุงแข็งแรง เมืองหลวงพระบางบอกด้วยเรื่องข่าเป็นกบฏ ให้พวกลาวไปปราบ แต่ขัด

ด้วยสะเบียงอาหาร อาวุธ ดินดำ ยังไม่สำเร็จต้องล่ามา กับบอกเรื่องเมืองญวนให้ลงมาทวงส่วยที่เมืองพวน ๆ ยอม กับขอให้ญวนช่วยคิดรวบรวมผู้คนที่แตกตื่นให้รวมเข้า พระยาราชรองเมืองเผ้าเรื่องความแขกที่กรมหมื่นภูธเรศพ้อง พระธรรมวโรดมถวายเทศน์ ๕ ทุ่มจบเสด็จขึ้น มหาหนูถวายเทศน์ต่อไป

วันที่ ๔๒๘๔ วันอังคาร แรม ๑๓ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

บ่ายพระยาประภา กรมหมื่นพิชิต พระยานรรัตน์เผ้า กรมหมื่นนเรศร์กับพระยาภาสถวายเครื่องพระสำอาง เครื่องสรงพระพักตร์ แล้วเสด็จลงทรงจัดของที่พระตำหนัก

ยามเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาศรีอ่านบอกเมืองนครนายกส่งของเครื่องพระเมรุ พระธรรมวโรดมถวายเทศน์ ทรงกับสมเด็จกรมพระ เรื่องบิณเครฟจะเอาเงินรายความมองคุณะให้ได้ กับสมเด็จกรมพระถวายตัวอย่างพรมที่จะปูพระเมรุ เวลา ๕ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น มหาหนูถวายเทศน์ต่อไป

วันที่ ๔๒๘๕ วันพุธ แรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

วันนี้มีการหนังสือมาก พระองค์เจ้าทองแถมถวายกระดาษ

ปิดเป็นลายต่าง ๆ บ่าย ๕ โมงเศษเสด็จลงพระตำหนัก จัดเครื่องตำหนักต่าง ๆ เวลาทุ่มเศษเสด็จขึ้น

เวลายามเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระธรรมวโรดมถวายเทศน์กัณฑ์ ๑ พระมหาหนูถวายเทศน์กัณฑ์ ๑ วันนี้เป็นวันยกแห่ง ๒ กัณฑ์ ๔ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

วันที่ ๔๒๘๖ วันพฤหัสบดี แรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศกจุลศักราช ๑๒๔๒

บ่าย ๕ โมงเสด็จลงพระตำหนักทอดพระเนตรงานต่าง ๆ

เวลายามเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระปลัดตาบเปรียญ ๔ ประโยควัดราชบพิธถวายเทศน์กัณฑ์ ๑ แล้วเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพอีกกัณฑ์ ๑ วันนี้เป็นเทศน์วิเศษ เวลา ๔ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

วันที่ ๔๒๘๓ วันศุกร์ ขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๕ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาบ่าย ๕ โมง พระองค์สายเผ้าถวายเรือคอนโดเลอ เสด็จออกทอดพระเนตรที่สนามหญ้า เรือนี้เป็นตัวอย่างเครื่องสังเค็ต เสด็จขึ้นจากสนามหญ้า เสด็จลงพระตำหนัก พระองค์เจ้าดิศวรกุมารซื้อของมาถวายต่าง ๆ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

ยามหนึ่งเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระโพธิวงศ์ วัดราชบุรณถวายเทศน์กัณฑ์ ๑ มหาแจ้ง ๔ ประโยควัดกัลยาณมิตรถวายเทศน์กัณฑ์ ๑ เวลา ๔ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

วันนี้เป็นวันเริ่มหมายลงพระนามสมเด็จพระนางเจ้า ขึ้นพระตำหนัก เป็นพระฤกษ์

วันที่ ๔๒๘๔ วันเสาร์ ขึ้น ๒ ค่ำ เดือน ๕ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

บ่าย ๕ โมงเสด็จลงพระตำหนัก จัดเครื่องแต่งพระตำหนัก ทุ่มหนึ่งเสด็จขึ้น

ยามหนึ่งเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระโพธิวงศ์ถวายเทศน์กัณฑ์หลวง มหาแจ้งถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ ๔ ทุ่มเสด็จขึ้น

วันนี้สมเด็จกรมหลวงเอาตู้ใส่ผ้ามาถวายสมเด็จพระนางเจ้าในการขึ้นพระตำหนัก

วันที่ ๒๘๙ วันอาทิตย์ ขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๕ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

ที่พระตำหนักวันนี้เป็นวันตั้งพระแท่นมณฑล และพระแท่นสรง บ่าย ๒ โมงเสด็จลงจัดการต่างๆ

วันนี้เจ้านายน้องยาเธอ พร้อมกันนำของไปถวายสมเด็จพระนางในการขึ้นพระตำหนัก ในหลวงทรงฉลองพระองค์ฟรอกโค๊ต สมเด็จพระนางและพระนางเธอเสด็จออกไปรับด้วย ถวายของแล้วเจ้านายอยู่ช่วยแต่งพระตำหนักจนย่ำค่ำเสด็จกลับ

ยามหนึ่งเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระโพธิวงศ์ถวายเทศน์กัณฑ์ ๑ มหาแจ้งถวายเทศน์กัณฑ์ ๑ เวลา ๔ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

วันที่ ๒๙๐ วันจันทร์ ขึ้น ๔ ค่ำ เดือน ๕ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

บ่ายหน่อยสมเด็จกรมพระ กับกรมขุนเจริญผลเข้าไปพร้อมกับเจ้าพนักงานแต่งเครื่อง พระแท่นมณฑลตั้งพระไชยในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ๑ พระไชยในแผ่นดินปัจจุบันนี้ ๑ พระเต้าเบญจครรภ์ ๕ ห้อง ๑ พระเต้านพรัตน์ ๑ พระเต้าศิลาจารึกอักษร ๒ พระเต้าศิลาประทุม ๑ พระเต้าศิลายอดพระเกี้ยว ๑ พระครอบพระกริ่ง ๑ พระเต้าไกร

ถาศ ๑ พระเต้าบัวใหญ่ ๑ พระเต้านพเคราะห์ ๑ พระเต้าเทวบิฐ ๑ พระเต้ามังกร ๑ พระเต้าเถิมบัวเล็ก ๑ พระมหาสังข์ ๓ พระมหาสังข์เพ็ชร์ ๑ กับหม้อเงินใหญ่ ๖ หม้อเงินเล็ก ๑ หม้อกาใหล่ ๑ กับดวงพระชนม์พรรษาและเครื่องสรงพระพักตร์ ๒ สำรับ กับหีบพระราชสัญจกร จะพระราชทานสมเด็จพระเจ้าลูกเธอด้วยที่บนนั้น ฐานพระแท่นมณฑลตั้งเครื่องเงิน อาศนสงฆ์มี ๒ ข้าง ใช้ข้างตะวันออก

ชั้นบน บนพระแท่นตั้ง ๓ แห่ง ตั้งโต๊ะหมู่ ๒ ตัว ห้องที่ตั้งพระไชยนวโลหะ ห้องสมเด็จพระนางและพระนางเธอ ตั้งพระไชยทองคำเล็กที่หล่อใหม่ แต่เครื่องขึ้นพระแท่นนั้นมีแต่ ๒ ห้อง ห้องที่ไม่มีที่พระแท่นสรงตั้งพระสาคร ๒ องค์ มีคลุมประจำตราด้วย กับมีพระที่นั่งสำหรับประทับเมื่อสรง ๒ ที่ บ่าย ๒ โมงเสด็จลงช่วยจัดการทุกแห่งแล้ว บ่าย ๔ โมงเสด็จขึ้นทรงเครื่อง

บ่าย ๕ โมงเสด็จลงทรงฉลองพระองค์ราชแปแตนต์ดำตามธรรมเนียม เจ้านายและขุนนางแต่งอีวนิงเดรส ติดตราด้วย ทรงพาสมเด็จพระนางเจ้าและพระนางเธอ ทรงจุดเทียนห้องบรรทมทุกห้องแล้ว เสด็จลงมาถวายไตรย่ามพระปริตรรามัญ ๕ รูป พระอุดมญาณนำเสวตห้องล่าง ทรงประเคน ๑ สมเด็จพระนาง ๑ พระนาง ๑ ลูกกระเหม่อม ๒ พอครบ ๕ พระสงฆ์ครองผ้าแล้ว

สวดมนต์ เกือบ ๒ ทุ่มสวดจบพระออก

อนึ่งเจ้านายขุนนางที่เข้ามานั้น โปรดเกล้า ฯ ให้ลงชื่อในสมุดวิสเตอร์ทุกคน พระองค์แล้วเจ้านายขุนนางออก สองยามเสด็จขึ้น

วันที่ ๔๒๙๑ วันอังคาร ขึ้น ๕ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

บ่าย ๒ โมงเสด็จลง พระองค์เจ้าเทวัญนำเครื่องโต๊ะของสมเด็จกรมพระไปถวาย โปรดเกล้า ฯ ให้รวมตั้งไว้ที่ห้องประสูติ บ่าย ๔ โมงเสด็จขึ้น

บ่าย ๕ โมงเสด็จลง เจ้านายข้าราชการเข้ามาพร้อมกัน แล้วสวดมนต์เหมือนวานนี้ จนเกือบทุ่มเจ้านายขุนนางออก เสด็จขึ้น ๔ ทุ่มเศษ

วันที่ ๔๒๙๒ วันพุธ ขึ้น ๖ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

บ่าย ๒ โมงเสด็จลงไปที่พระตำหนัก สมเด็จกรมพระเผ้าถวายหีบเครื่องเล่นเกมต่าง ๆ แล้วทูลด้วยการสรง ทรงด้วยเรื่องความกงสุลฝรั่งเศสมีหนังสือขึ้นมา เรื่องความห้างมาแลบยุเลียนค้างเงินอ้ายสำอาง

บ่าย ๕ โมงเจ้านายข้าราชการเข้าไปพร้อมกัน พระสงฆ์ ๓๐ เข้าไปพร้อมแล้ว แต่พระปริต ๕ รูปนั้นเข้าทางบันไดหลังตำหนัก ขึ้นไปสวดบนชั้นสูงหลังหอ เชิญพระไชยกริ่งของพระองค์เจ้าอุณากรรณ์ไปตั้ง พระ ๒๕ รูป รวมรับไตรที่ห้องล่างก่อน ทรงถวายไตรเป็นส่วน ๆ ที่ละห้อง ๆ ที่ทรงถวายห้องสมเด็จพระนางเจ้า ๆ ถวาย ห้องสมเด็จพระนางเธอ ๆ ถวาย รวม ๑๕ รูป แต่อีก ๑๐ รูปที่สวดห้องล่างนั้น ทรงถวายบ้าง สมเด็จพระเจ้าลูกเธอบ้าง พระขึ้นไปครองผ้าตามที่แล้วเสด็จขึ้นไปจุดเทียน พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเหมือนวัน ๔ ค่ำตามที่แล้ว เสด็จลงมาจุดเทียนนมัสการ ทรงศีลที่ห้องล่าง พระสวดมนต์ที่ห้องที่นั้นสวดบนพระแท่น วันนี้เจ้าคุณทหารเข้ามาด้วย เสด็จขึ้นไปตรัสอยู่ที่ชั้นบนจนเกือบสวดมนต์จบ เกือบ ๒ ทุ่มพระกลับแล้ว มีเลี้ยงเจ้านายข้าราชการที่หอ เจ้านายขุนนางกลับยามหนึ่งเสด็จขึ้น๕ทุ่ม

วันนี้ข้างในถวายดอกไม้ธูปเทียน กับเจ้านายถวายของปริเซนต์ด้วย

วันที่ ๔๒๙๓ วันพฤหัสบดี ขึ้น ๗ ค่ำ เดือน ๕ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาตี ๑๑ ก่อนรุ่ง สมเด็จกรมพระ กรมหมื่นนเรศร์ เข้าไปที่พระตำหนัก พร้อมด้วยเจ้าพนักงาน เชิญพระเต้าและเครื่อง

ไปตั้งที่พระแท่นสรงพร้อมด้วย มอบให้พระองค์เจ้าสวัสดิโสภณ คอยถวาย

ที่ ๑๑ กับ ๔๐ นาที เสด็จลงทรงฉลองพระองค์ครุยศาหาร ทรงเครื่องราชอิสสริยยศนพรัตน์ สมเด็จพระนางเจ้า พระนางเธอ ตามเสด็จลงมาด้วยพร้อมกัน มีข้างในเชิญเครื่องขึ้นพระตำหนัก ตามเสด็จด้วย ทรงนมัสการแล้วรับสั่งให้กรมหมื่นนเรศร์เชิญ พระไชยเล็กองค์หนึ่ง กับกิ่งพระราชลัญจกร ขึ้นไปเตรียมตั้ง ห้องกลาง จะพระราชทานสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ

เวลาที่ ๑๑ เศษ สมเด็จพระนางเจ้า พระนางเธอ เสด็จสู่ที่ สรง เครื่องประโคมประโคมขึ้นพร้อมกัน สมเด็จกรมพระท่าน มอบพราหมณ์ให้พระองค์เจ้าเทวัญผาขึ้นไปเป่าสังข์ และคอย ถวายน้ำอยู่ที่บันไดหลัง พระเต้าที่สรงนี้ ยกแต่พระเต้าเบญจครรภ์ พระเต้าเพรัตน์ ๒ องค์ไม่ได้พระราชทานสมเด็จพระนาง พระ ราชทานแต่สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ ในขณะสรงนั้นกรมสมเด็จ พระสุดารัตนราชประยูรลาดพระฤกแท่น แต่เป็นการเอะอะอยู่ หน่อย ด้วยของนั้นจัดไม่เรียบ ต้องให้กรมหมื่นนเรศร์ พระ องค์เจ้าเทวัญ พระยานรรัตน์ พระนายไวยเข้าไปช่วย สรงแล้ว พระฤกษ์ขึ้นบนพระแท่น เวลารุ่งแล้วกับ ๓ นาที ในขณะ พระฤกษ์นั้น พระราชทานพระไชยและกิ่งพระราชลัญจกร แก่ สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอด้วย สรงเสร็จแล้วรับสั่งให้สมเด็จกรม

พระ กรมหลวงวรศักดา กรมขุนบดินทร์ กรมขุนภูวเนย กรมขุนเจริญ ทูลกระหม่อมพระองค์น้อย กรมหมื่นนเรศร์ กรมหมื่นพิชิต กรมหมื่นอดิศร กรมหมื่นภูธเรศ เจ้าพระยาพลเทพ เจ้าพระยามหินทร์ เจ้าพระยาศรีพิพัฒน์ ขึ้นไปถวายไชยมงคล แล้วเจ้าพระยาสุรวงศ์ขึ้นไปที่หลังอีก ครั้นเสร็จการขึ้นพระแท่นแล้วเจ้านายพร้อมกัน ทูลกระหม่อมพระองค์น้อยเป็นหัวหน้าขึ้นไปถวายดอกไม้ธูปเทียนในสมเด็จพระนางเจ้า ประทับอยู่ที่นั้นด้วย แล้วข้าราชการก็ถวายเป็นลำดับไปจนบ่าย เป็นการพร้อมเพรียงกันมาก แต่เจ้านายผู้ใหญ่นั้นถวายแต่กรมขุนเจริญผล

เช้า ๓ โมงเลี้ยงพระห้องล่าง ๑๐ รูป เฉลียงบน ๒๐ ถวายของไทยทานแล้ว พระสัพพีสวดยัสมิงปเทเส พระออก ๔ โมงเศษ แล้วพระธรรมวโรดมถวายเทศน์บนห้องกลาง ครองผ้าก่อนเทศน์ เทวตาอุทิศกับรัตนสูตร์ เทศน์จบแล้วเวียนเทียน ขึ้นทางบันไดใหญ่ วงรอบห้องที่ทำสวดแล้ว เสร็จการขึ้นพระตำหนัก บ่าย ๒ โมงเสด็จขึ้นเข้าที่ ๒ ทุ่มเสด็จลงค้างที่พระตำหนัก

วันที่ ๔๒[illegible] วันศุกร์ ขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๖ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

บรรทมตื่นแล้วเสด็จออกหอธรรมสังเวช เลี้ยงพระแล้ว เวลาย่ำเที่ยงเสด็จขึ้น

บ่ายเจ้าตั้งถวายผ้าที่จะไปติดเพดาน หลวงสุวรรณถวายเครื่องถม

๒ ทุ่มเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระปรากรมมุนีและพระวิสุทธิโสภณถวายเทศน์ สมเด็จกรมพระเฝ้าที่หอธรรมสังเวช ถวายความซาซื่อที่แล้วไป แล้วกลับใหม่อีก เวลา ๔ ทุ่มเสด็จขึ้น

พระยานรรัตน์ถวายหนังสือขอรับพระราชทานโทษทหารดับเพลิงซึ่งติดคุกอยู่ ๔ คนครบกำหนดแล้ว

พระยาภาสถวายหนังสือมีมาแต่เมซันถึงพระยาภาส ๒ ฉะบับ กับหนังสือพิมพ์ด้วย

วันที่ ๔๒๙๕ วันเสาร์ ขึ้น ๙ ค่ำ เดือน ๙ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

กลางวัน พระองค์สาย กับหม่อมเจ้าจรเผ้า ถวายครอบภาพจับที่จะตั้งที่แว่นฟ้ารองพระศพ

๒ ทุ่มเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาพิพัฒน์อ่านบอกเรื่องผู้ร้ายเมืองนครไชยศรีฉะบับ ๑ แล้วพระโพธิวงศ์เทศน์ต่อวัน ๓ ค่ำ พระมหาแจ้งเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ ๔ ทุ่มเสด็จขึ้น

วันที่ [illegible] วันอาทิตย์ ขึ้น ๑๐ ค่ำ เดือน ๙ ปีมะโรง โทศก

จุลศักราช ๑๒๔๒

บ่ายโมงเสด็จออก รับสั่งให้พระนายไวยจัดพระตำหนักหลังเขียวอย่างเดิม เข้าไปประทับในออฟฟิศ พระองค์เจ้าเกษมศรีเฝ้าทูลรายช่างมุก กรมหมื่นภูธเรศเฝ้าเรื่องช่างทอง พระยาประภาถวายหิ้ง พระยามหามนตรีเฝ้าถวายบัญชีผ้าพาย กับเจ้าพระยาสุรวงศ์จดหมายมาที่เจ้าพระยายมราช ขอถอดนักโทษคุกถึงกำหนด โปรดพระราชทาน บ่าย ๕ โมงเสด็จไปเสวยที่พระตำหนัก

๒ ทุ่มเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาศรีอ่านบอกเมืองสระบุรีส่งเครื่องพระเมรุ กรุงเก่าบอกน้ำฝนต้นเข้า สมเด็จกรมพระถวายหนังสือกงสุลอังกฤษเรื่องความแซมยวลดอซันที่แล้ว ๆ กลับใหม่อีก ๑ กับเรื่องผู้ร้ายอีก ๑ กับเรื่องมิสก๊อกส์ค้างเงินพองกูอยู่เมืองกำแพงเพ็ชร์ขอตราให้มองโคไปเร่ง ๑ พระโพธิวงศ์กับพระมหาแจ้งถวายเทศน์ เป็นวันยก ๔ ทุ่มเสด็จขึ้น

วันที่ ๔๒๙๗ วันจันทร์ ขึ้น ๑๑ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เที่ยงแล้วมิสเตอร์อาลบาศเตอร์ เฝ้าเรื่องแซมยวลดอซันพระองค์ทองแถมถวายโมราหลังหีบ

บ่าย ๔ โมงบีลเครฟเฝ้า ถวายอักษรศาส์น ยอช. เอ. เฟดเดอริกซิมยวล รอบินซัน ไวสรอยคอเวอนเนออินเดียคนใหม่

รับอย่างวันเสาร์แรม ๑๐ ค่ำเดือน ๘ มิศเตอร์กูลด์มาด้วย แล้วเสด็จไปทอดพระเนตรวังทูลกระหม่อมพระองค์น้อย ย่ำค่ำเสด็จกลับ

๒ ทุ่มเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาศรีอ่านบอกเมืองพิไชย ส่งหนังสือเมืองน่าน เรื่องเมืองเชียงแสนว่าพะม่ายกเลิกไปแล้ว ด้วยเกิดรบกันที่เมืองเชียงรุ้ง พระธรรมกิติกับมหาแก้ว ๔ ประโยควัดรังษีถวายเทศน์ ๔ ทุ่มเสด็จขึ้น

วันที่ ๔๒๑๘ วันอังคาร ขึ้น ๑๒ ค่ำ เดือน ๙ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เที่ยงเสด็จออก ทูลกระหม่อมพระองค์น้อย กรมหมื่นพิชิตเฝ้า พระยานรรัตน์ถวายอย่างเสื้อรำโคม พระรจนาถวายด้ามมีด พระไพรัชถวายหนังสือกรมท่า

บ่าย ๔ โมงกงสุลโปร์ตุเกตเฝ้า แล้วเสด็จไปเสวยที่พระตำหนัก

๒ ทุ่มเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาศรีอ่านบอกพระศรีเสนาซึ่งไปเร่งไม้ ส่งไม้เมืองปราจีน พระยาพิพัฒน์อ่านบอกเมืองนครไชยศรีฉะบับ ๑ เมืองสมุทรสงครามฉะบับ ๑ เรื่องผู้ร้าย พระธรรมกิติถวายเทศน์แล้ว เสด็จขึ้นเวลายามเศษ มหาแก้วเทศน์ต่อไป

วันที่ ๔๒๙ วันพุธ ขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เที่ยงแล้วเสด็จออกออฟฟิศ พระยานรรัตน์เฝ้าเรื่องทหาร ทูลกระหม่อมพระองค์น้อยเฝ้าเรื่องพระที่นั่ง หม่อมเจ้านิลวรรณ ถวายครอบกินนร

บ่าย ๔ โมงกงสุลอเมริกันพากงสุลคนใหม่เฝ้า แล้วหม่อมเจ้าปรีดาเฝ้าเรื่องต้นไม้ แล้วเสด็จทอดพระเนตรงานวังพระองค์เจ้าจักรเจริญ บ่าย ๕ โมงเสด็จกลับประทับพระที่นั่งอาภรณ์พิโมกข์ ทรงจุดเทียนสวดมนต์หล่อพระพุทธรูปพระชนม์พรรษา แล้วเสด็จลงพระตำหนัก

๒ ทุ่มเสด็จออกหอธรรมสังเวช ทรงกับพระยาพิพัฒน์ พระยาราชรองเมือง พระยามหามนตรี เรื่องความแขกกินยาตาย แล้วพระธรรมกิตติถวายเทศน์ จบแล้ว ทรงกับสมเด็จกรมพระเรื่องบ้านเกรฟหน่อยหนึ่ง เสด็จขึ้นเวลา ๔ ทุ่ม พระมหาแก้วเทศน์ต่อไป

พระองค์ประดิษฐ์ถวายพระพุทธรูปประจำวัน ทูลกระหม่อมเจ้าฟ้าหญิงกรรณิกาภรณ์ เป็นพระยืนห้ามสมุทรหล่อด้วยทอง

วันที่ ๔๓๐ วันพฤหัสบดี ขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาเช้า ๓ โมงเศษเสด็จออกหล่อพระชนม์พรรษา พระฤกษ์ ๓ โมงกับ ๔๒ นาที

เกือบบ่ายโมงเสด็จออก พระองค์สาย พระนายไวย พระยาราชรองเมืองเฝ้าเรื่องที่พระยาภาสเฝ้าถวายหนังสือพิมพ์ ลูกพระองค์เจ้ากมลาศน์เฝ้าพระราชทานชื่อทิพยาภา

๒ ทุ่มเสด็จออกหอธรรมสังเวช วันนี้มีการฉลองพระพุทธรูปประจำวันสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ และเป็นวันตรงกับวันประสูติด้วย มีสวดมนต์พระ ๑๕ รูปเหมือนทำบุญ ๗ วัน พระพรหมมุนีนำ มีผ้าไตรย่ามเหมือนก่อน แล้วหม่อมเจ้าพระธรรมณุหิศถวายเทศน์ปุตตสังคหกัณฑ์หลวง พระราชกวีถวายเทศน์ญาติสังคหกัณฑ์เจ้าภาพ เครื่องกัณฑ์ยกทั้ง ๒ กัณฑ์ สมเด็จกรมพระถวายร่างตอบบีลเครฟเรื่องซางซ๊อ และแซมยวลดอซัน เวลา ๔ ทุ่มเสด็จขึ้น

วันที่ ๔๓๐๑ วันศุกร์ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้าวันนี้เสด็จออกหอธรรมสังเวช เลี้ยงพระและมีสดับปกรณ์ ๑๐๐ เที่ยงครึ่งเสด็จขึ้น บีลเครฟเฝ้าด้วย

วันนี้เข้าที่ บรรทมตื่นบ่าย ๕ โมงเสด็จออก พระองค์เจ้าสิงหนาทเฝ้าถวายอย่างแส้จามจุรีจะทูลเกล้าฯ ถวายในการพระเมรุ

กับทูลขอซื้อม้ารถใช้ในการพระศพ จะซื้อที่เมืองตาก พระองค์สายเผ้า รับพระราชทานพระรูปสมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ ไปสั่งสเตตชู ตั้งที่สุนันทาลัย หลวงราชโยธาเทพเฝ้าถวายหนังสือพระยารัตนโกษา

๒ ทุ่มเสด็จออกหอธรรมสังเวช หม่อมเจ้าพระอรุณถวายเทศน์เจดิยกถากับปางพระพุทธรูป มหาเทศวัดบวรนิเวศถวายเทศน์กัณฑ์หนึ่ง เสด็จขึ้น ๔ ทุ่มเศษ

วันที่ ๔๓๐๒ วันเสาร์ แรม ๑ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศกจุลศักราช ๑๒๔๒

กลางวันเจ้าพระยาสุรวงศ์เฝ้า กล่าวโทษพระยานรรัตน์เรื่องจับตาคงทศกรรฐ์ บ่าย ๔ โมงบีลเครฟเฝ้า บ่าย ๕ โมงกลับ

อนึ่งเช้าวันนี้เสวยพระโอสถทุเลา จนค่ำพระบังคลยังไม่หยุด แล้วพระยอดทรงพระโสทมาก ทรงพระดำเนินและประทับไม่สู้จะถนัด ไม่เสด็จออกหอธรรมสังเวช กรมหมื่นพิชิต พระองค์เจ้าสวัสดิประวัติเฝ้า พะยานรรัตน์เฝ้า ถวายความเรื่องตาคงทศกรรฐ์ ๒ ยามเสด็จขึ้น

วันที่ ๔๓๐๓ วันอาทิตย์ แรม ๒ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศกจุลศักราช ๑๒๔๒

บ่ายโมงเสด็จออก กรมหมื่นพิชิตเฝ้า นายพลพันเฝ้าถวาย กระโถนมากะเบื้องรูปถัง หลวงสุวรรณเฝ้าเรื่องเครื่องถม พระนาย ไวยเฝ้าเรื่องตาลงกาศกรรฐ์ กับพระองค์เจ้าเทวัญเฝ้าด้วย ทูล กระหม่อมพระองค์น้อยถวายฉากดอกไม้แห้ง ๘ ฉาก สำหรับ ติดฝา พระองค์สายเฝ้า ชะพระยอด

ค่ำไม่เสด็จออกหอธรรมสังเวช ยังทรงดำเนินไม่สู้ถนัด พระยอดยังไม่แตก

วันที่ ๔๓๐๔ วันจันทร์ แรม ๓ ค่ำ เดือน ๕ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

กลางวันกรมหมื่นพิชิตเฝ้า พระนายไวยเฝ้าเรื่องทหาร พระยามหาเทพถวายบัญชีระย้าเก่าของหลวง ซึ่งไปสืบบัญชีที่กรม ท่า สั่งให้ไปไล่เลียงผู้เก็บ พร้อมด้วยพระยานรรัตน์ว่าอยู่ที่แห่ง ไรบ้าง แล้วรับสั่งให้กรมหมื่นนเรศร์ช่วยชี้ด้วย พระองค์เจ้าสาย เฝ้าตรวจพระยอด

ค่ำไม่เสด็จออกหอธรรมสังเวช พระองค์เทวัญ พระองค์ สวัสดิประวัติเฝ้า ๒ ยามกลับ

วันที่ [illegible] วันอังคาร แรม ๔ ค่ำ เดือน ๕ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

กลางวัน พระยานานาเฝ้า เรื่องตะพานถนนไปประทุมวัน พระองค์เจ้ากมลาศน์เฝ้า ทูลขอเสาไม้พระที่นั่งไปทำแบบตึทอง แดงหุ้มพระเจดีย์วัดพระแก้ว พระยาประภาถวายหิงไม้ ๖ หิ้ง พระองค์เจ้าสาย กับต้นเรือชลิวเฝ้าถวายแผนที่นาประทุมวัน มีพระราชหัตถ์สั่งซื้อที่

ค่ำไม่เสด็จออกหอธรรมสังเวช ทูลกระหม่อมปราสาทเฝ้า วันนี้พระยาโชฎึกรับของไปตั้งกระจาดที่บางปอินพรุ่งนี้

วันที่ ๔๑๐๖ วันพุธ แรม ๕ ค่ำ เดือน ๕ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

บ่ายโมงพระนายไวยกับกรมหมื่นพิชิตเฝ้า ทรงเรื่องทหาร ทูลกระหม่อม พระองค์น้อย ถวายอย่างมอนิแมนต์ สมเด็จพระนางซึ่งจะตั้งที่สวนสราญรมย์ ทรงอยู่จนบ่าย ๕ โมง ตกลงจะทำที่สวนสราญรมย์แห่งหนึ่ง ที่บางปอินแห่งหนึ่ง แล้วพระองค์สาย เฝ้า พระองค์ประดิษฐ์ถวายเครื่องบริขารพระญวน แล้วเสด็จไปเสวยที่พระตำหนัก

๒ ทุ่มเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาพิพัฒน์อ่านบอกเรื่องผู้ร้าย พระนรินทร์บอกเมืองไทรเรื่องการพระศพ จะให้พระเกษตรไทรสถิตยรินทร์เข้ามา แล้วพระธรรมกิติคิถวายเทศน์ต่อวันก่อน มหาแก้วอีกกัณฑ์หนึ่ง ๔ ทุ่มเสด็จขึ้น

พระองค์ศรีวิลัยจุดเทียนไฟไหม้ฉลองพระองค์

วันที่ ๔๓๐๗ วันพฤหัสบดี แรม ๖ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

บ่ายพระนายไวยเฝ้าแล้วกรมหมื่นพิชิตเฝ้า ทรงเรื่องจะแปลหนังสือแต่งพระราชนิพนธ์เป็นกลอน แล้วเจ้าพระยามหินทร์เฝ้าเรื่องทหาร กับถวายเฟื่องพระโกศ แล้วเสด็จเสวยที่พระตำหนัก

๒ ทุ่มเสด็จออกหอธรรมสังเวช ทูลกระหม่อมพระองค์น้อยถวายอย่างมอนิเมนต์ พระยาพิพัฒน์อ่านบอกเมืองสมุทรสงครามเรื่องผู้ร้ายปล้น พระธรรมกิตติถวายเทศน์จบแล้วเสด็จขึ้นยามเศษ มหาแก้วเทศน์ต่อไป

วันที่ ๔๓๐๘ วันศุกร์ แรม ๗ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

บ่ายเสด็จออก รับสั่งให้พระองค์เจ้าสวัสดิประวัติไปขอคอเรสปอนเดนส์เรื่องความแซมดอซันที่สมเด็จกรมพระ พระยาโชฎึก กับพระสวัสดิ์ ถวายอย่างแพรต่าง ๆ ทรงซื้อไว้ พระไพรัชถวายหนังสือกรมท่า พระยาภาสเฝ้าเรื่องหนังสือพิมพ์ พระองค์เจ้าสายเฝ้าเรื่องซื้อที่

๒ ทุ่มเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาพิพัฒน์อ่านบอกเมืองนนทบุรีเรื่องผู้ร้าย โปรดให้พระยาพิพัฒน์ขึ้นไปอีก พระธรรมกิตติเทศน์ ยามหนึ่งเสด็จขึ้น มหาแก้วเทศน์ต่อไป

วันที่ ๔๓๐๙ วันเสาร์ แรม ๘ ค่ำ เดือน ๙ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

บ่าย ๓ โมงเศษเสด็จแต่พระตำหนักออกวัดพระแก้ว ทอดพระเนตรงานแล้ว ประทับโรงพระเบ็ญจา ตรัสกับสมเด็จกรมพระเรื่องจะใส่ม่านเสาพระเมรุ แล้วทรงเรียกแพรที่พระยาโชฎึกถวายไปพระราชทานสมเด็จกรมพระทอดเนตรจะทำม่าน บ่าย ๕ โมงเศษเสด็จขึ้น

ค่ำวันนี้ไม่เสด็จออกหอธรรมสังเวช ทรงตรวจคอเรสปอนเดนส์เรื่องความแซมดอซัน แล้วพระยอดขึ้นใหม่ ประทับไม่ถนัดด้วย

วันที่ ๔๓๑๐ วันอาทิตย์ แรม ๙ ค่ำ เดือน ๙ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

พระยาอาหาร พระยาโชฎึก เฝ้า แล้วเจ้าคุณทหารเฝ้าทรงเรื่องความมองคุณะและแซมดอซัน พระยาประภาเฝ้าไม่มีราชการอะไร

ทุ่มเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาพิพัฒน์อ่านบอกเมืองสมุทรสงครามเรื่องผู้ร้ายปล้น รับสั่งว่าเมืองสมุทรสงครามเมืองสมุทรสาคร สองเมืองนี้ผู้ร้ายมีมากนัก ต้องให้พระยาพิพัฒน์ออกไปเสียสักครั้ง แล้วพระธรรมกิติเทศน์ กับมหาแก้วเทศน์ วันนี้เป็นวันยก เสด็จขึ้นยามหนึ่ง

วันที่ ๔๓๑ วันจันทร์ แรม ๑๐ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

กลางวันกรมหมื่นภูธเรศเฝ้าเรื่องของ หม่อมเจ้าปรีดาเฝ้าถวายต้นไม้ตั้งน้ำพุ ทำเป็นต้นตาล บ่ายเสด็จพระตำหนัก ก่อนทุ่มเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระศรีวิสุทธิวงศ์เทศน์กัณฑ์หลวง มหาพันวัดมหรรณพารามเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ ๒ ทุ่มเสด็จขึ้น

วันที่ ๔๓๒ วันอังคาร แรม ๑๑ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

บ่ายเสด็จออกกรมหมื่นภูธเรศกับพระองค์สายเฝ้า วันนี้ไม่มีใครเฝ้าอีก

ทุ่มเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระศรีวิสุทธิวงศ์กับพระมหาพันถวายเทศน์ ยามหนึ่งเสด็จขึ้น

วันที่ ๔๓๑๓ วันพุธ แรม ๑๒ ค่ำ เดือน ๕ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

กลางวันพระยาเวียงใน พระพิเดชเผ้าถวายอย่าง ตำหนักห้องในกรมหมื่นภูธเรศ พระสุพรรณเผ้าถวายสังข์ หม่อมเจ้าต่งถวายอย่างกล่องเป็นรูปถัง พระนายไวยเผ้าเรื่องหนังสือพิมพ์คุ้มสักทหาร

ทุ่มเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาศรีอ่านบอกพระยาประทุมเทวาธิบาลเมืองหนองคาย บอกเรื่องจ่ายเสบียงให้ครัวเก่ากับว่าแต่งให้พระวิชิตพงพิไสยขึ้นไปสืบราชการเมืองเชียงขวาง กรมการเมืองเชียงขวางบอกลงมาว่า มีพวกฮ่อมาตั้งอยู่ภายหลัง ครั้นได้ทราบว่าพระวิชิตพงพิไสย มาตั้งอยู่ก็ยกเลิกไป มีครัวลงมาแต่เชียงขวางอีก ๔๐ ครัวเศษ กับขอหักเงินส่วยที่ซื้อสเบียงจ่ายครัว พระศรีวิสุทธิวงศ์ มหาพันเทศน์ เสด็จขึ้นยามเศษทรงธรรมกัณฑ์ต้นแล้ว

วันที่ ๔๓๑๔ วันพฤหัสบดี แรม ๑๓ ค่ำ เดือน ๕ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

กลางวันอาลบาสเตอร์เผ้า เรื่องความแซมยวลดอซันต์แล้ว เสด็จพุทธมานเทียร ทำบุญวันสวรรคตพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า กับกรมสมเด็จพระอมรินทร์ วัดพระเชตุพนกับวัด

อัมรินทร์ สวด ๑๕ รูป พระโพธิวงศ์ถวายเทศน์ ทรงแจกเงินเจ้านายแล้วเสด็จขึ้นเกือบย่ำค่ำ

อนึ่ง จะต้อง พระราช ประสงค์ เป้ายาแดงจีน มาทำ อย่างย่าม พระราชทานพระญวนที่จะตั้งพรุ่งนี้ กรมหมื่นนเรศร์เข้าไปถวาย

๒ ทุ่มเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาศรีอ่านบอกเมืองอินทร์ เมืองพยุห กรุงเก่า ส่งไม้ส่งของเครื่องพระเมรุ พระยาพิพัฒน์อ่านบอกหลวงภิรมย์โกษา ข้าหลวงไปเร่งของเครื่องพระเมรุบอกส่งเครื่องพระเมรุหัวเมืองขึ้นกรมท่า กับเมืองนครไชยศรี บอกส่งตัวอ้ายนางผู้ร้ายเก่า ได้เที่ยวปล้นตีชิงหลายแห่ง รับเป็นสัตย์รับสั่งให้ส่งตัวเข้ามาจะประหารชีวิต พระศรีวิสุทธิวงศ์เทศน์จบแล้วเสด็จขึ้น มหาพันเทศน์ต่อไป

วันที่ ๔๓๕ วันศุกร์ แรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๘ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เที่ยงแล้วเสด็จออกพระที่นั่งอมรินทร์ เลี้ยงพระแล้วตั้งพระมหาเกษเป็นพระอมรเมธาจารย์ พระมหาต่ายเป็นพระสักยบุตติยวงศ์ พระเปลี่ยนเป็นพระวินยานุกูลเถร รวมพระไทย ๓ รูป องค์กล้ำเป็นพระครูบริหารอนัมพรต องค์ท่านเป็นองค์สรภาณมธุรศ องค์ว่างเป็นองค์สุตบทบวร องค์จี้ลับเป็นองค์สรพจนสุนทร องค์เหลเป็นองค์พจกรโกศล องค์ทันเคียดเป็นองค์อนนต์

สรภัญช รวมพระญวน ๖ องค์ แต่พระญวนฉันที่สังฆาศนศาลา แล้วมานั่งในพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยข้างตะวันตก เมื่อตั้งพระไทยสวดชยันโต พระญวนก็สวดด้วย กลางวันจงกรถวายโปรแกรมเฉลิมพระชนม์พรรษา

ทุ่มหนึ่งเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระอุตมญาณและมหา.. ถวายเทศน์ ยามเศษเสด็จขึ้น

วันที่ ๔๓๑๒ วันเสาร์ ขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

วันนี้เริ่มการทำบุญร้อยวัน มีสวดมนต์ที่หอธรรมสังเวช เสด็จออก สวดมนต์จบแล้วสมเด็จพระพุทธโฆษาถวายเทศน์

พระญวนทำกงเต๊กที่อัฏฏวิจารณศาลา มีของต่างๆ ทำด้วยกระดาษเป็นที่อยู่ ที่นั่ง ที่นอน ยานเครื่องไป และภาชนะใช้สอยต่างๆ ปลูกโรงที่หน้าอัฏฏวิจารณศาลาโรงหนึ่ง ที่หน้าโรงกระสาปน์โรงหนึ่ง พระเจ๊กมาทำกงเต๊กด้วย

เจ้าพระยาสุรวงศ์ถวายหนังสือนำเตเลแกรม ร. ๗๓๗

คำโทรเลขมาแต่ปัตเตเวียถึงกงสุลสยามเมืองสิงคโปร์ ว่าไปถึงปัตเตเวียเขารับรองดี แลจะกลับ ร. ๗๓๘ มากับ ๗๓๗

สำเนาโทรเลขความอย่างเดียวกับที่ ๗๓๘ ภาษาอังกฤษ ร. ๗๓๙ (ก)

เดวิดบีชิกเกลส์ถวายหนังสือพิมพ์อเมริกัน ร. ๗๓๙ (ข)

วันที่ ๑๓๗ วันอาทิตย์ ขึ้น ๒ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้าเสด็จออกหอธรรมสังเวช เลี้ยงพระแล้วสดับปกรณ์ ค่ำเสด็จออกสวดมนต์แล้วมีเทศน์

(หนังสือ) เจ้าพระยามหินทร์ เรื่องโรงจำนำมีขึ้น จะต้องให้มีภาษีผูกขาด ร. ๗๔๐

วันที่ ๑๓๘ วันจันทร์ ขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาเช้า ๕ โมงเศษ เสด็จออกหอธรรมสังเวช พระสงฆ์ ราม้ญ ๑๕ รูปรับพระราชทานฉัน สดับปกรณ์ของหลวง ๑๐๐ รูป ของเจ้าภาพ ๑๐๐ รูป หม่อมราชวงศ์พระเจริญเปรียญถวายเทศน์ อภิณหปัจจเวกขณ์กัณฑ์เจ้าภาพกัณฑ์หนึ่ง พระรับสัพพี ๕ รูป สวดอภิณหปัจจเวกขณ์แล้ว พระครูคณานัมสมณาจารย์ถวาย เทศน์กัณฑ์หนึ่ง พระครูบริหารอนัมพรตถวายเทศน์กัณฑ์หนึ่ง เวลาบ่าย ๒ โมงเสด็จขึ้น เวลากลางวันไม่มีราชการ

เวลาทุ่ม ๑ เสด็จออกหอธรรมสังเวช พระสงฆ์ราม้ญ ๑๕ รูป สวดมนต์จบแล้วสดับปกรณ์ มีเทศน์กัณฑ์หลวง พระเทพโมฬี

ถวายอาทิตตปริยาย พระสงฆ์ที่รับสัพพีสวดอาทิตตปริยายด้วย เทศน์จบแล้วเสด็จโรงกงเต๊กทอดพระเนตรเครื่องตั้งต่าง ๆ เวลา ๔ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

วันนี้ทหารถือน้ำเดือน

วันที่ ๔๓๓๙ วันอังคาร ขึ้น ๔ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้า ๕ โมงเสด็จออกทอดพระเนตรพระญวนฉันแล้ว เสด็จเลี้ยงพระ พระฉันแล้ว พระญวนพระจีนขึ้นไปบนหอธรรมสังเวช พระราชทานสัญญาบัตร ตั้งซกหังสมณะฝ่ายจีน เป็นอาจารย์จีณวังษสมาธิวัตร์ ที่คณาจารย์สอนสมณธรรมฝ่ายจีน แล้วสดับปกรณ์ของหลวง ๑๐๐ ของเจ้าภาพ ๑๐๐ พระมหาเอมวัดพระเชตุพนถวายเทศน์ พระสงฆ์รับสัพพี ๕ รูปสวดอริยธนสูตร กัณฑ์นี้เป็นเทศนากัณฑ์เจ้าภาพ เวลาบ่าย ๒ โมงเสด็จขึ้น

เวลาบ่าย ๔ โมงพระไพรัชพากย์ภักดีเผ้าเรื่องความมาแลบยุเลียน แล้วเสด็จออกทิมขเด็จพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ทอดพระเนตรพระญวนสวดพิธีกงเต๊กที่ลานพระมหาปราสาท เวลาค่ำเลิกสวดแล้ว ทรงโปรยผลมะนาวผลละ ๑ เฟื้อง ๔๐๐ ผล ฉลากพระยาโชฎึกจัดของ ๔๐๐ ผลเป็นฉลากของจีน ฉลากพระยานรรัตน์จัดของ ๑๖๐ ผลเป็นฉลากของไทย แล้วโปรดเกล้า ฯ ให้

พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าสวัสดิโสภณไปทิ้งทานที่โรงกงเต๊ก มะนาวผลละ ๑ เฟื้อง ๖๐๐ ผล ฉลากสิ่งของ ๔๐๐ ผล ฉลากขนม ๒๕๐ ผล ทรงโปรยแล้วเสด็จขึ้น

เวลา ๒ ทุ่มเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระครูปลัดสัมพิพัฒนศีลาจารย์ (เปี่ย) ถวายเทศนาพยากตาพยากตวัตถุ สวดบาลีด้วย เป็นกัณฑ์หลวง แล้วเสด็จมาประทับที่ทิมคต ทอดพระเนตรเผาเครื่องกงเต๊ก เวลา ๕ ทุ่มเสด็จขึ้น

(หนังสือ) พระยาพิพัฒน์เรื่องนายห้างมากวนเอาริสิตเจ้าพระยาภาณุวงศ์มาให้ขอเบิกเงินรายที่เจ้าพระยาภาณุวงศ์เอาไปใช้ราชการ ร. ๗๔๑

สมเด็จกรมพระ เจ้าพระยาพลเทพ พระยาราชภักดี พระยากลาโหม พระยาศรี พระยาสุริยภักดี ตรวจของที่อ้ายสำอางซื้อมาจากห้างมาแลบยุเลียน ว่าสิ่งนั้นสิ่งนี้เป็นของใช้ในราชการ ร. ๗๔๒

เจ้าพระยามหินทร์ ถวายสมเด็จกรมพระ ว่าที่ทรงปรึกษาความยังไม่เห็นทางอย่างไร ร. ๗๔๓

พระยาพิพัฒน์ขอเบิกเงินเดือนมิสเตอร์ปรัดเล ร. ๗๔๔

พระยานรรัตน์บัญชีของฉลากที่ทิ้งทำบุญร้อยวัน ร. ๗๔๕

วันที่ ๔๓๒๑ วันพุธ ขึ้น ๕ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะโรง โทศก

จุลศักราช ๑๒๔๒

บ่ายโมงเสษเสด็จออกออฟฟิศ กรมหมื่นพิชิตเฝ้า บ่าย ๓ โมงพระวิสูตร์สาครดิษฐ์เฝ้า

บ่าย ๔ โมง เสด็จออกพระพุทธนิเวศน์เป็นวันตรงกับวันสิ้นพระชนม์ในกรมสมเด็จพระเทพศิรินทรามาตย์ ได้เลี้ยงพระแลสดับปกรณ์แต่เวลาเช้าแล้ว แต่หาได้เสด็จออกไม่ เสด็จออกเวลานี้หม่อมเจ้าพระอรุณ ๑ พระสงฆ์วัดเทพศิรินทราวาศ ๙ รูป รวม ๑๐ รูปสวดอนัตตลักขณสูตรและมาติกา พระอริยมุนีถวายเทศน์กัณฑ์หนึ่ง แล้วเสด็จขึ้น วันนี้ไม่เสด็จออกหอธรรมสังเวช เวลายาม ๑ กรมหมื่นพิชิตเฝ้า ๒ ยามเสษเสด็จขึ้น วันนี้ทรงเซ็นเรื่องราวพระเทพผลูซึ่งถวาย วันเสาร์แรม ๘ ค่ำเดือน ๙

มีพระราชหัตถเลขาถึงพระยาไชยสุรินทร์ แขกเจาะโค้งตึกเสาชิงช้าให้ห้ามเสีย

เปโรรากงสุลโปรตุเกตถึงพระยาพิพัฒน์ เรื่องความอำแดงหรุ่นส่งปูน ร.๗๔๖

พระยาพิพัฒน์ตอบเรื่องนี้ถึงกงสุลโปรตุเกต ร.๗๔๗

ฮอลเดอแมนกงสุลอเมริกันถึงพระยาพิพัฒน์ เรื่องได้ทราบกำหนดเฝ้า มีความยินดีเป็นอันมาก ร.๗๔๘

มีพระราชหัตถเลขาถึงพระยาพิพัฒน์ เรื่องความอำแดงหรุ่น

วันที่ ๔๓๖๗ วันพฤหัสบดี ขึ้น ๖ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

บ่ายโมงเสด็จออก พระไพรัชเฝ้าถวายหนังสือขัดข้องเรื่องภาษีฝิ่น พระดิษฐการภักดีถวายรีโปตความศาลกรมท่ากลาง หลวงนริศร์เฝ้าถวายหนังสือฉะบับ ๑ พระยาโชฎึก พระสวัสดิ์เฝ้า จะขอรับพระราชทานแต่งในการเฉลิมพระชนม์พรรษา โปรดเกล้า ฯ ให้แต่งที่เก๋งวรสภาภิรมย์

เวลาบ่าย ๔ โมงเสด็จออกพระที่นั่งอนันตสมาคม มิสเตอร์ยอนเอฮอลเดอแมน กงสุลอเมริกันคนใหม่เฝ้า ทรงฉลองพระองค์ครึ่งยศดำ ทรงเครื่องราชอิสสริยยศ เจ้านายขุนนางใส่เสื้อเยียระบับ แล้วเสด็จขึ้น

เวลาทุ่มหนึ่งเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระศรีวิสุทธิวงศ์ถวายเทศน์กัณฑ์หลวง มหาพันถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ เทศน์จบแล้วพระราชทานสัญญาบัตร์ ตั้งนายเทียรฆราษฎร์นายเวรเป็นขุนพิพิธอักษรพรรณ ตั้งนายทองเปรียญเป็นหลวงญาณวิจิตรนายด้านกรมราชบัณฑิต ๒ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

พระไพรัชนำคำให้การหลวงนาวาเกนิกร ร. ๗๕๓

คำให้การหลวงนาวาเกนิกรเรื่องความจีนฮี ร. ๗๕๔

มากับ ๗๕๓

นายเสนอรายงานนักโทษพ้นกำหนด ร. ๗๕๕

นายเสนอกล่าวโทษขุนพัศดีขวา ว่าปล่อยอ้ายเหมึนผู้ร้าย ร. ๗๕๖

พระยาพิพัฒน์ถวายหนังสือ เรื่องได้ถามพระอินทรเทพเรื่องความอำแดงหรุ่น ร. ๗๕๗

พระเทพผลูเรื่องจีนเขียนทำเงินแดง ร. ๗๕๘

ร่างพระยาพิพัฒน์ตอบกงสุลฝรั่งเศส เรื่องความมาแลบ ร. ๗๕๙

พระราชหัตถ์ถึงสมเด็จกรมพระ เรื่องความมาแลบยุเลียน ร. ๑๖๐/๔๒

พระราชหัตถ์เซ็นเรื่องความจีนฮี ร. ๑๖๑/๔๒

พระราชหัตถ์ถึงเจ้าพระยายมราช เรื่องให้ปล่อยจีนเล็กพ้นโทษ ร. ๑๖๒/๔๒

วันที่ ๔๓๒๒ วันศุกร์ ขึ้น ๗ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เสด็จออกบ่ายโมงเศษ หลวงสุวรรณเผ้ากราบทูลว่าช่างทำ

รูปพรรณว่างไม่มีการทำ พระยาอภัยรณฤทธิ์เผ้าถวายรีโปตชำระความผู้ร้ายลัก ช้าง ม้า โค กระบือ พระยาโชฎึก พระสวัสดิ์ เผ้าเรื่องแต่งเก๋งวรสภาภิรมย์ พระยานรรัตน์เผ้าถวายกล่องไม้จันทน์กระโถนเขียนลายภาพต่างๆ สายนาฬิกากระ ดุมกระ ของเหล่านี้วังหน้าทำมาถวาย กรมหมื่นภูธเรศเผ้าถวายตัวอย่างพานแว่นฟ้า พระยาไชยสุรินทร์เผ้าเรื่องแขกเจาะโค้งตึกเสาชิงช้า ทรงเซ็นเรื่องราว นายเสนอกล่าวโทษขุนพัสดีขวาว่าทำผู้ร้ายหนี ทรงเซ็นให้เจ้าพระยายมราชชำระ นายเสนอรายงานคนโทษพ้นกำหนด ทรงเซ็นให้พ้นโทษ

เวลาทุ่มเสยเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาศรีนำพระยานครนายก พระเจริญรัตนสมบัติเผ้า ทรงธรรม พระศรีวิสุทธิวงศ์ ถวายกัณฑ์หลวง มหาพันถวายกัณฑ์เจ้าภาพ เวลายามเสยเสด็จขึ้น

เจ้าพระยาสุรวงศ์ถวายหนังสือ เรื่องพระที่นั่งอนันตสมาคมชำรุด จะขอรับพระราชทานดูแลซ่อมแซม ร. ๗๖๐

มีพระราชหัตถเลขาถึงเจ้าพระยาสุรวงศ์ว่า การที่จะทำพระที่นั่งอนันตสมาคมนั้นชอบแล้ว ร. ๑๖๓/๔๒

สมเด็จกรมพระถวายหนังสือ ว่าได้รับพระราชทานพระราชหัตถเลขาและคู่ร่างเรื่องเงินยุเลียนค้างเงินอ้ายสำอาง สงสัยเงินมากไป ร. ๗๖๑

พระองค์เจ้าเทวัญคิดรวมเงินค่าสิ่งของต่าง ๆ ที่นายห้างมาแลบยุเลี่ยนค้างอ้ายสำอาง ร. ๗๖๒

มีพระราชหัตถเลขาถึงสมเด็จกรมพระ ว่าทรงสงสัยว่าเงินมากไปนั้น เพราะคิดที่หลังวันอ้ายสำอางเป็นโทษ ร. ๑๖๔/๔๒

วันที่ [illegible] วันเสาร์ ขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

วันนี้ทรงเครื่องใหญ่ที่พระตำหนัก บ่าย ๔ โมงเสด็จวัดพระแก้ว ทอดพระเนตรการต่าง ๆ แล้วเสด็จโรงงานทำพระเบญจาสมเด็จกรมพระเผ้า ตรัสอยู่จนเวลาบ่าย ๕ โมงเศษเสด็จกลับค่ำวันนี้ไม่เสด็จออกหอธรรมสังเวช เพราะทรงดำเนินไม่ถนัดด้วยทรงพระประชวรพระยอด เวลาค่ำพระยาภาสกรวงศ์เฝ้า กับพระองค์เจ้าสาย ๕ ทุ่มเสด็จขึ้น เมื่อเวลาเสด็จกลับจากวัดพระแก้ว ทรงรับฎีการาษฎรทูลเกล้า ฯ ถวาย ๑๔ ฉะบับ

(หนังสือ) เจ้าพระยาภาณุวงศ์ทูลเกล้า ฯ ถวาย ลงวันศุกร์ขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๘ ว่าด้วยทำหนังสือสัญญาแล้ว ร. ๗๖๗

พระยาพิพัฒน์ทูลเกล้า ฯ ถวายหนังสือกงสุลโปรตุเกตตอบพระยาพิพัฒน์ เรื่องความอำแดงหรุ่น ร. ๗๖๓

พระยาอัษฎงค์ ถึง พระยาพิพัฒน์ เรียกเงินค่าเตเลแกรฟและเรื่องสมเด็จเจ้าพระยาไปถึง ร. ๗๖๔

เตเลแกรมเจ้าพระยาภาณุวงศ์ ได้รับความมองคุณะ และทูตได้รับตราฝรั่งเศส ร. ๗๖๕ มากับ

เตเลแกรมเจ้าพระยาภาณุวงศ์บอกกำหนดกลับ ร. ๗๖๖ มากับ

ร. ๑๖๕/๔๒ พระราชหัตถเลขา ถึง พระยาพิพัฒน์ให้เบิกเงินให้พระยาอัษฎางค์ ค่าเตเลแกรฟ แลเรื่องความอำแดงหรุ่น

เจ้าพระยาสุรวงศ์ทูลเกล้า ฯ ถวายหนังสือนำหนังสือสมเด็จเจ้าพระยา ร. ๗๖๘

หนังสือสมเด็จเจ้าพระยาทูลเกล้า ฯ ถวายเรื่องไปบัตเตเวียถึงวันอาทิตย์ ขึ้น ๒ ค่ำ เดือน ๑๐ มีเตเลแกรมมาด้วย ร. ๗๖๙

หนังสือสมเด็จเจ้าพระยา ถึง เจ้าพระยาสุรวงศ์บอกระยะทางที่ไปและจะกลับ มีเตเลแกรมด้วย ร. ๗๗๐ มากับ ๗๖๘

มีพระราชหัตถเลขา ถึง เจ้าพระยาสุรวงศ์ ตอบได้รับหนังสือสมเด็จเจ้าพระยา อัดไว้ในสมุดไปรเวตในหีบทรงพระอักษร

เตเลแกรมไม่ได้คัดไว้ เพราะอักษรและเนื้อความต้องกันกับ ร. แล ร. ซึ่งพระยาพิพัฒน์ทูลเกล้า ฯ ถวาย

หนังสือเกรฮานถวาย ร. ๗๗๑ (ก)

พระยาโชฎึก พระสวัสดิ์ถวายหนังสือ ได้รับพระราชทานเงินไปแจกพระญวนในการกงเต๊ก ร. ๗๗๑ (ข)

วันที่ ๔๓๒๙ วันอาทิตย์ ขึ้น ๔ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาบ่าย ๓ โมงครึ่ง เสด็จออก กรมหมื่นภูธเรศเฝ้า พระยานรรัตน์ถวายกาถม ๒๐ หีบหมากถม ๑๗ พระราชทานเงิน พระยาโชฎึก พระสวัสดิ์ เฝ้าเรื่องแต่งเก๋งวรสภาภิรมย์ กรมหมื่นนเรศร์เฝ้า พระนายไวยเฝ้า รับสั่งให้กรมหมื่นนเรศร์กับพระยานรรัตน์ไปตรวจที่ตำหนักด้วยลายปูนเพดานร่วง กรมหมื่นพิชิตเฝ้า รับสั่งให้เรียบเรียงสบ่าร พระไพร่ชเฝ้าถวายหนังสือพระยาพิพัฒน์ พระราชโยธาเทพเฝ้าถวายหนังสือพระยารัตนโกษา ย่ำค่ำเสด็จขึ้น วันนี้ไม่เสด็จออกหอธรรมสังเวช

ร. ที่ ๑๖๖/๔๒ มีพระราชหัตถเลขาถึงทูลกระหม่อมพระองค์ใหญ่ให้ตั้งเงินเดือน นายพิสนท์ หลวงนริศร์ เสมียนบัญชีกลาง พระยานรรัตน์ พระนายไวย

พระยานรรัตน์ถวายบัญชีราคากาและหีบหมากถม ร. ๗๗๕

พระยาพิพัฒน์ถวายหนังสือพระยาอัยฎงค์ถึงพระยาพิพัฒน์นำเตเลแกรม ร. ๗๗๒

เตเลแกรมชาติเมซัน ถึง กงสุลสยามที่สิงคโปร์ว่าทูตสยามออกจากมาเซลแล้ว ร. ๗๗๓

พระยารัตนโกษาทูลเกล้า ฯ ถวายเรื่องพระโกศพระอัฏฐิ ได้สั่งให้ช่างทำแล้ว ร. ๗๗๔

มิสเตอร์อาลบาสเตอร์ถวายหนังสือพิมพ์ เรื่องกอลอแน่ลค่อดอง ร. ๗๗๖

โทรเลขฉะบับหนึ่ง บอกเรือกงษี เรือบางกอกเข้ามา

วันที่ ๔๒๘ วันจันทร์ ขึ้น ๑๐ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาบ่ายโมง ๔๕ มินิตเสด็จออก พระยานรรัตน์เฝ้า เรื่องซ่อมแซมตำหนัก นายพลพันเฝ้าถวายกาถังนากกา ๑ พระราชทานเงิน ๑๐ ๒/๔ (๑) กรมหมื่นภูธเรศเฝ้าถวายตัวอย่างทองคำที่ย้อม กรมหมื่นพิชิตเฝ้า ทูลกระหม่อมพระองค์น้อยเฝ้า ถวายคำปรึกษาเรื่องความทหารปืนใหญ่กับทหารหน้าวิวาทกัน ยังไม่ได้ทรงเซ็น

เวลาค่ำไม่เสด็จออก ไม่มีราชการอันใดในวันนี้

(หนังสือ) เจ้าพระยาสุรวงศ์ไวยวัฒน์ ทูลเกล้า ฯ ถวายหนังสือนำร่างตอบมิสเตอร์บีลเครฟ ร. ๗๗๗

ร่างหนังสือตอบมิสเตอร์บีลเครฟ เรื่องความกะเหรี่ยงเมืองกาญจนบุรี ร. ๗๗๘ มากับ ๗๗๗

ร. ที่ ๑๖๗/๔๒ มีพระราชหัตถเลขาถึงเจ้าพระยาสุรวงศ์ เรื่องร่างตอบมิสเตอร์บีลเครฟนั้นดีแล้วให้ตอบไปเถิด

---

(๑) พิมพ์ตามต้นฉะบับ

ทูลกระหม่อมพระองค์น้อย ถวายหนังสือสำเนาคำปรึกษาทหารวิวาทกัน ร. ๗๙๐

พระอินทรเทพขอรับพระราชทานเลขพระพี่เลี้ยงเอม ร. ๗๙๑

ร. ที่ ๑๖๘/๔๒ มีพระราชหัตถเลขาถึงเจ้าพระยาสุรวงศ์ ถามเรื่องเตเลแกรฟและเรื่องคลอง

รับคำโทรเลขมาจากเมืองสมุทรปราการ ๓ ฉะบับ

๑ บอกเรือออกไปลำ ๑

๒ ได้ข่าวจากเรือโปสตโบต บอกว่าเรือยอชสมเด็จเจ้าพระยาและเรือนฤเบนทรบุตรีทอดอยู่นอกสันดอน บัดนี้เรือนฤเบนทร์ถึงปากน้ำเวลาเช้า ๔ โมงครึ่ง

๓ บอกเรือสมเด็จเจ้าพระยามาถึง ใช้จักรมากรุงเทพ ฯ

วันที่ ๔๓๒ วันอังคาร ขึ้น ๑๑ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาบ่าย ๒ โมงเศษเสด็จออก พระนายเสมอใจ นำนายแจ้ง นายนุ่ม นายสุด นายชื่น หลานหลวงวรนารถ ถวายตัวเป็นมหาดเล็ก นายพลพันเผ้าถวายกาถังนากกา ๑ พระราชทานเงิน ๕๘ (๑) [๕๖] พระนายไวยเผ้าถวายตัวอย่างตั๋วคุ้มสักทหาร พระอมร

(๑) พิมพ์ตามต้นฉะบับ

เฝ้า กรมหมื่นภูธเรศเฝ้าถวายดุมทองเม็ดเล็ก ๆ ทอดพระเนตร เวลาค่ำไม่เสด็จออกหอธรรมสังเวช กรมหมื่นพิชิต พระยาภาส พระองค์เทวัญเฝ้า ๒ ยามเสด็จขึ้น

(หนังสือ) พระยาอาหารบริรักษ์ เรื่องความนายเวรรอด หาว่านายพรลักจุดต้นเข้าที่นานายเวรรอด ร. ๗๘๓

พระนายไวยทูลเกล้า ฯ ถวายรายชื่อทหารสมัคร ร. ๗๘๒

ร. ๑๖๙/๔๒ มีพระราชหัตถเลขาถึงเจ้าพระยาพลเทพ ถามเรื่องคลองที่ขุดตำบลลาดชะโด

พระยาอาหารบริรักษ์ถวายริโปตความกรมนา

วันนี้สมเด็จเจ้าพระยากลับมาถึง

วันที่ ๔๓๒๖ วันพุธ ขึ้น ๑๒ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

บ่ายโมงเศษเสด็จออก สุ่นภรรยาพระยาโชฎึกกับหลวงนริศร์เฝ้า บ่าย ๓ โมงเศษ สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์เฝ้าที่ห้องน้ำเงิน เกือบย่ำค่ำจึงกราบถวายบังคมลากลับไป วันนี้ไม่เสด็จออกหอธรรมสังเวช

วันนี้สวดมนต์ที่โรงหล่อ ในการหล่อพระพุทธรูปฉลองพระองค์สมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้ากรรณาภรณ์

ที่วัดเทพศิรินทราวาส สวดมนต์ยกอกไก่พระอุโบสถ แต่ไม่ได้เสด็จทั้งสองแห่ง

(หนังสือ เจ้าพระยาพลเทพริโปตคลองที่โปรดเกล้า ฯ ให้ขุดแต่คลองบางคี่ถึงคลองตเข้ใหญ่ ร. ๗๘๔

เจ้าพระยามหินทร์ เรื่องขอรับพระราชทานให้จัดการเรื่องจะจับสัก เรื่องคนที่ไม่ได้สักหมายหมู่มีแต่บัญชีสำมะโนครัวไม่มีสิ่งใดเป็นสำคัญ ร. ๗๘๕

วันที่ ๔๓๒๘ วันพฤหัสบดี ขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้าโมงหนึ่งเสด็จโรงหล่อ ครั้นได้ฤกษ์ทรงเททอง แล้วเสด็จกลับเข้าที่ บ่าย ๕ โมงเสด็จออก พระยาสมบัตยาธิบาลเฝ้าแล้วกรมหมื่นภูธเรศร์เฝ้า หลวงจักรยานานุพิจารณ์เฝ้าถวายตู้กระจก ๒ ตู้

ทุ่มเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวช หลวงสวัสดินคเรศ คัดคำปรึกษาโทษอ้ายนิ่น ยิงอ้ายจีนอยู่ตายฉะบับ ๑ คัดคำให้การและคำชันสูตรบาดแผล ความผู้ร้ายลอบเอามีดเชือดคอนายตั้งหมอฝรั่งฉะบับ ๑ เรื่องอ้ายแดงง้างกำไลหนูไปฉะบับ ๑ พระศรีวิสุทธิวงศ์ถวายเทศน์กัณฑ์หลวงเป็นวันยกครบ ๗ วัน ครั้นจบแล้วพระราชทานสัญญาบัตร ตั้งนายพลอยทหารมหาดเล็กเป็นสมิง

พัตเบิตปลัดกรมด้วทองขวา ตั้งนายจิตรมหาดเล็กเป็นหลวงพิบูลย์สมบัติ เวลายาม ๑ เสด็จขึ้น

วันนี้ที่วัดเทพศิรินทราวาส ฤกษ์ยกอกไก่พระอุโบสถเช้า ๒ โมง สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ เสด็จไปยก

(หนังสือ เจ้าพระยาสุรวงศ์ นำริโปตคลอง และริโปตโทรเลขทูลเกล้า ฯ ถวาย ร. ๗๘๖

ริโปตพระยาดำรงราชพลขันธ์ว่า ได้ขุดคลองแต่คลองพระโขนงไปถึงเมืองฉะเชิงเทรา ร. ๗๘๗

ริโปตพระโทรเลขว่าด้วยการโทรเลขที่ทำ ร. ๗๘๘

ริโปตหลวงจำนงพลภักดิ์ ขุนพิบูลย์สมบัติ เรื่องคลองขุดใหม่แต่คลองมหาสวัสดิ์ไปออกลำพระยา ร. ๗๘๙

พระยาราชรองเมืองถวายหนังสือ ว่าด้วยผู้ร้ายแทงคอนายตั้งหมอฝรั่ง ร. ๗๙๐

พระยาราชรองเมือง เรื่องอ้ายแดงจะง้างกำไลหนูไป๋ ขุนเกศวินาศ นายอ่วม จับได้ ร. ๗๙๑

วันที่ ๔๓๒๙ วันศุกร์ ขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

บ่ายโมง ๒๐ มินิตเสด็จออก ทรงร่างสบู่ แล้วอาลบาส

เตอร์เฝ้าเรื่องแต่งมิวเซียม นายพลพันเฝ้าเรื่องปลูกไผ่ พระอมรวิสัยเฝ้าถวายบัญชีภาษีเมืองตะวันตกที่พระยามนตรีให้จีนผูกทำไป กรมหมื่นภูธเรศร์ พระยานรรัตน์เฝ้า กรมหมื่นพิชิตเฝ้าถวายตุ๊กตากล พระนายไวยเฝ้าถวายบัญชีของตั้งมิวเซียม กรมหมื่นนเรศร์เฝ้าถวายบิลซื้อของต่าง ๆ แล้วทรงเรื่องจัดที่เฉลิมพระชนมพรรษา

๒ ทุ่มเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระสาธุศีลสังวรถวายเทศน์กัณฑ์หลวง มหา..วัดราชบุรณะถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพโปรดเกล้า ฯ พระราชทานสัญญาบัตร์ ตั้งจีนเสงเป็นหลวงพิไชยวารี จีนฮีเป็นหลวงพิพิธภัณฑพิจารณ์ จีนโป๊เป็นหลวงวารีราชายุตก์ นายทิมเป็นขุนวินิจฉัยชาญคดี ยาม ๑ เสด็จขึ้น

จมื่นสุรฤทธิ์ถวายเรื่องราวกล่าวโทษหลวงโจมจตุรงค์ ว่าเอากระสุนยิง ทรงเซ็นให้พระพิเรนทร์ชำระ ร. ๗๙๒

พระอมรวิสัยถวายบัญชีภาษีเมืองตะวันตก ที่พระยามนตรีให้จีนผูกทำไป ร. ๗๙๓

พระองค์เจ้าดิศวรกุมารถวายหนังสือ เรื่องหม่อมเจ้าต่อมเรื่องแตรวง เรื่องคนสมัคร เรื่องเฉลิมพระชนมพรรษา เรื่องซ่อมแซมปืน

รับโทรเลขฉะบับหนึ่ง บอกเรือเข้ามาลำ ๑ ออกไป ๒ ลำ

วันที่ ๔๓๓ วันเสาร์ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้าเสด็จลงพระที่นั่งไพศาลทักษิณ บ่าย ๓ โมงครึ่งเสด็จออก พระยานรรัตน์เฝ้าถวายหีบเครื่องมือช่างไม้ว่าจะทำฉลากพระองค์เจ้าเทวัญเฝ้า

ยามหนึ่งเสด็จลงพระที่นั่งไพศาลทักษิณ สวดเสดาะ ๕ รูป พระสงฆ์วัดราชประดิษฐ์ โหรพลีเทวดา เวลา ๘ ทุ่มเสด็จขึ้น

มีพระราชหัตถเลขาถึงพระยาราชรองเมือง พระเทพผลู จะแจกเงินคนชราในการเฉลิมพระชนมพรรษา ร. ๑๗๐/๔๒

มีพระราชหัตถเลขาถึงพระองค์เจ้าดิศวรกุมาร ตอบเรื่องหม่อมเจ้าต่อม เรื่องแตรวง เรื่องคนสมัคร เรื่องเฉลิมพระชนมพรรษา เรื่องซ่อมแซมปืน ท. ๒/๔๒

หนังสือแฟร์แบงก์ถวายเรื่องได้รับตราบุษปมาลา ขอบพระเดชพระคุณ ร. ๗๙๔

พระยาอัษฎงคตทิศรักษา เรื่องสมเด็จเจ้าพระยาไปเมืองปัตเตเวีย และเรื่องหนังสือสัญญา ร. ๗๙๕

มิสซิสบราซีได้รับของพระราชทาน ร. ๗๙๖

พระองค์เจ้าดิศวรกุมาร ขอพระบรมราชานุญาตให้ทหารจับคนเกะกะในวัง

โทรเลขบอกเรือมาตบันเข้ามา

วันที่ ๔๓๓๑ วันอาทิตย์ แรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้า ๕ โมงเสด็จออกเลี้ยงพระ ที่พระที่นั่งไพศาลทักษิณ ๕ รูป เลี้ยงพระแล้วตั้งเครื่องสังเวยเทวดา พระศรีสุนทรโวหารอ่านคำสังเวย ย่ำเที่ยงเสด็จขึ้น

บ่าย ๔ โมงเสด็จออกพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย สมเด็จพระวันรัตถวายเทศน์รัตนสูตรแล้วเสด็จขึ้น

ย่ำค่ำเสด็จออกวัดพระแก้ว ทรงจุดเทียนสวดมนต์ ๕ รูป เสด็จกลับประทับเก๋งวรสภาภิรมย์ ขุนนางเฝ้า ครู่หนึ่งเสด็จเข้าในพระที่นั่งอมรินทร์ พระสงฆ์คณะธรรมยุติกา ๖๐ รูปสวดมนต์มีกรมพระปวเรศเป็นต้น ๕ ทุ่มเสด็จขึ้น ในการเฉลิมพระชนมพรรษาคราวนี้ตามโคม ๓ วัน นับวันนี้เป็นต้นไป

วันที่ ๔๓๓๒ วันจันทร์ แรม ๒ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้า ๕ โมงเสด็จออกพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย เลี้ยงพระ ๖๐ รูป แล้วพระศรีสุนทรโวหารอ่านคำสังเวย เวลาย่ำเที่ยง ๓๐ นาทีเสด็จขึ้นสู่ที่สรงมุรธาภิเษก บ่ายพระพักตร์ทิศหรดี สรงแล้วทรงฉลองพระองค์ครึ่งยศดำ ทรงตราช้างเผือก พระยาพิทักษ์ภูบาล หลวงกันภยบาทว์ นำนายเพิ่มไพร่หลวงรักษาพระองค์ถวายพระแก้วองค์หนึ่งสีขาว พระองค์นี้ว่าเป็นของอาจารย์ให้ไว้

อาจารย์นั้นอยู่ที่วัดโคกไผ่แขวงกรุงเก่า เนื้อแก้วขาวกว่าพระเชียงแสน เสมอพระพุทธบุษยรัตน์น้อย แล้วเสด็จถวายของพระแล้วมีเทศน์กัณฑ์หนึ่ง พระพิมลธรรมถวายเทศน์มงคลสูตร บ่าย ๒ โมงเสด็จขึ้นแจกทานคนชราที่ข้างในคนละ ๑ สลึง ๒๐๐ คน เป็นเงิน ๑๒ ตำลึง ๒ บาท เจ้านายออกไปแจกที่ศาลาลูกขุนและที่หอรัษฎากรพิพัฒน์ ๒๘๙๑ คน ๆ ละ เงิน

บ่าย ๔ โมงทรงฉลองพระองค์ฟร๊อกโค๊ต เสด็จออกทางประตูพรหมประทับมิวเซียม คนต่างประเทศมาประชุม แล้วตรัสพระราชปฏิสันถารแก่คนต่างประเทศแล้ว เสด็จทอดพระเนตรของต่าง ๆ ครั้นถึงที่โธรนมิสเตอร์อาลบาสเตอร์ชักม่านเปิดออกในนั้นมีพระรูปพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มิสเตอร์แกรซีทูลเกล้า ฯ ถวาย เวลาจวนย่ำค่ำเสด็จกลับจากมิวเซียม ประทับเก๋งวรสภาภิรมย์แจกทานคนชราคนละ ๑ สลึง ๒๐๐ คน เงิน ๑๒ ตำลึง ๒ บาท แล้วพระราชทานเงินแก่นายช่วงซึ่งทูลเกล้า ฯ ถวายพระแก้ว เป็นเงิน ๓ ชั่ง เสด็จขึ้น

๒ ทุ่มเสด็จวัดพระแก้ว ทรงจุดเทียนนมัสการพระราชาคณะ ๑ เปรียญ ๔ รวม ๕ รูปสวดมนต์ เสด็จกลับจากวัดพระแก้วประทับเก๋งวรสภาภิรมย์ ขุนนางข้าราชการเฝ้าพร้อมกันแล้วเสด็จเข้าในพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ทรงจุดเครื่องนมัสการแล้วทรงจุดที่พระที่นั่งไพศาลทักษิณ เสด็จออกพระสงฆ์วัดราช

บพิธ ๒๘ รูป หม่อมเจ้าพระอรุณนิภาคุณากรนำ ถวายธรรมจักร และสัตตปริตร ในการฉลองพระพุทธรูปพระชนมพรรษา มีดอกไม้เพลิงด้วย (ทรงจัดเมื่อเสด็จกลับจากวัดพระแก้ว) ๕ ทุ่มเสด็จขึ้น วันนี้วังหน้ามาเฝ้าในพระที่นั่งอมรินทร์

เมื่อเสด็จออกเลี้ยงพระ เช้าวันนี้รับสั่งกับเจ้านายถึงพระมีโทษ ๔ ประการ ไม่ควรเทศน์ในการมงคล คือ ๑ ไม่เชื่อความรู้ ดูถูกวิชาของตัวและดูถูกผู้ฟังด้วย ๒ ไม่พอใจจะอ่านหนังสือที่เขียนมา มักว่าเหลิงเจิ้งไปไม่มีสติ ๓ ลิ้นเป็นพื้นเป็นธรรมดามักอวดดี ๔ ขี้เกียจเทศน์ ไม่ตั้งใจตามความที่ตัวเทศน์

(หนังสือ) ดมลูอิศสังฆราชเยราเซน และบาดหลวงทั้งปวงถวายพระพรในการเฉลิมพระชนมพรรษา ร. ๗๙๗

มิสเตอร์ซิกเกลส์ถวายพรเป็นคำโคลง ร. ๗๙๘

วันที่ [illegible] วันอังคาร แรม ๓ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เสด็จออกพระที่นั่งอมรินทร์ เวลา ๕ โมงเช้าเลี้ยงพระสงฆ์ ๒๘ รูป สังเวยเทวดา เวลาย่ำเที่ยงเสด็จออกพระที่นั่งอนันตสมาคม กรมหลวงวรศักดาพิศาลถวายพระพรแทนพระบรมวงศานุวงศ์ เจ้าพระยาธรรมาธิกรณ์ถวายพระพรแทนข้าราชการทั้งปวง มิสเตอร์ปั๊ลเครฟ ถวายพระพรแทนผู้แทนคอเวอนแมนต์ต่าง

ประเทศ แล้วทรงสับชตอบ เสด็จขึ้นจากพระที่นั่งอนันตสมาคม แล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานเงินแก่ข้าราชการฝ่ายในที่สูงอายุ ๑๔ คน ๆ ละ ๑๐ ตำลึง ผ้านุ่งห่ม ๒ สำรับ แล้วเสด็จออกพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย แจกเงินข้าราชการฝ่ายหน้าที่สูงอายุ ๑๔ คน ผ้านุ่งห่ม ๒ สำรับ แล้วทรงฟังธรรม พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระปวเรศวริยาลงกรณ์ ถวายเทศน์เทวตาอุททิศ บ่ายเสด็จขึ้น เจ้านายเข้าไปถวายของต่าง ๆ ในพระที่นั่งบรมราชสถิตมโหฬาร ที่ศาลาลูกขุนและหอรัษฎาแจกทานคนชรา เจ้านายไปแจกรวมคนชรา ๒๘๙๑ คน ๆ ละ ๑ สลึง เงิน เวลาบ่าย ๕ โมง เสด็จออกแจกทานที่เก๋งวรสภาภิรมย์ ๒๐๐ คน ๆ ละ เงิน ที่ข้างใน ๒๐๐ คน ๆ ละ เงิน เสด็จขึ้น

๒ ทุ่มเสด็จวัดพระแก้ว สวดมนต์ ๕ รูป แล้วเสด็จเข้าในพระที่นั่งอมรินทร์ พระสงฆ์มหานิกาย หม่อมเจ้าพระสังวรวรประสาทนำ เวลายามเศษเสด็จขึ้น

วันนี้ยิงสลุต ๓ คราว เช้าคราวหนึ่ง กลางวันคราวหนึ่ง ค่ำคราวหนึ่ง

ที่วังสราญรมย์มีการเต้นรำ เชิญพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการและคนต่างประเทศมาประชุมเป็นอันมาก

คำสับชกรมหลวงวรศักดาพิศาล ถวายพระพรแทนพระบรมวงศานุวงศ์ทั้งปวง ร. ๗๙๘

คำสปี่ชเจ้าพระยาธรรมาธิกรณ์ ถวายพระพรแทนข้าราชการทั้งปวง ร. ๙๐๐

คำสปี่ชกงสุลเยเนอราลอังกฤษ ถวายพระพรแทนผู้แทนคอเวอนเมนต์ต่างประเทศทั้งปวง ร. ๙๐๑

ทรงสปี่ชตอบพระบรมวงศานุวงศ์ และข้าราชการ และผู้แทนคอเวอนเมนต์ต่างประเทศ

มีพระราชหัตถเลขาตอบดมลูอิศสังฆราช ร. ๑๗๑/๔๒

มีพระราชหัตถเลขาตอบมิสเตอร์ซิกเกลส์ ร. ๑๗๒/๔๒

ทูลกระหม่อมพระองค์ใหญ่ถวายพระพร

มีพระราชหัตถเลขาตอบทูลกระหม่อมใหญ่ ร. ๑๗๓/๔๒

พระองค์เจ้าเทวัญอุทัยวงศ์ ถวายพระพร

พระองค์เจ้าโสณบัณฑิต ถวายพระพร

หลวงอังกนิศร ริโปตคนเข้ามิวเซียม

มิสเตอร์ซิกเกลส์ถวายหนังสือพิมพ์อเมริกัน

สำเนาหนังสือพิมพ์อเมริกัน

โทรเลขบอกเรือกลไฟฮอลันดาชื่ออีกรอนเข้ามา

เรือกลไฟอังกฤษชื่อมาตบันออกไป

วันที่ ๔๓๓๔ วันอาทิตย์ แรม ๔ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้า ๕ โมงเสด็จออกพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย เลี้ยงพระที่สวดมนต์ในพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ๓๐ รูป ที่สวดมนต์ในวัดพระแก้ว ๓ วันมารวมฉัน ๑๕ รูป ฉันแล้วหม่อมเจ้าพระอรุณนิภาคุณากรถวายเทศนาเมตตสูตร์ บ่าย ๒ โมงเสด็จขึ้น เจ้านายไปแจกทานที่ศาลาลูกขุน ๒๘๙๒ คน ๆ ละสลึงเงิน ที่เก๋งวรสภาภิรมย์ ไม่เสด็จออก โปรดให้เจ้านายแจกทานคนชรา ๒๐๐ คน ๆ ละสลึงเงิน ที่ข้างใน โปรดให้พระเจ้าลูกเธอแจก ๒๐๐ คน ๆ ละสลึงเงิน ๕๐ บาท แจกในเวลาบ่ายทั้งนั้น

เวลา ๒ ทุ่มเสด็จออกพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ถวายเทศน์มงคลวิเศษ จบเวลายามเศษ เสด็จขึ้น

การพระราชกุศลในการเฉลิมฉลองพระชนมพรรษา

เสดาะพระเคราะห์	๕	
สวดธรรมยุติกาเฉลิมพระชนมพรรษา	๖๐	
สวดฉลองพระชนมพรรษา	๒๘	
สวดมหานิกายสวดเฉลิมพระชนมพรรษา	๓๐	๑๒๓
พระสงฆ์สวดมนต์วัดพระแก้ว ๓ วัน ๆ ๕ รูป	๑๕	๑๓๘
เทศนา ๕ กัณฑ์	๕ ส่วน	๑๔๓

แจกทานข้าราชการฝ่ายหน้าฝ่ายในตามปีพระชนมพรรษา ๒๘

แจกทานคนชราเท่าวันพระชนมพรรษา ที่ศาลาลูกขุนและหอรัษฎากรพิพัฒน์ ๓ วัน ๘๖๗๔ ที่เก๋งวรสภาภิรมย์ ๓ วัน ๖๐๐

ข้างใน ๓ วัน ๖๐๐ รวม ៩๘๗๔

วันที่ ๔๓๓๕ วันพฤหัสบดี แรม ๕ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เสด็จออกบ่าย ๒ โมง กรมหมื่นภูธเรศร์เฝ้า พระไพรัชเฝ้าถวายหนังสือเจ้าพระยาภาณุวงศ์ แล้วพระยาภาสเฝ้า ค่ำไม่เสด็จออกหอธรรมสังเวช ไม่มีราชการ

สมเด็จเจ้าพระยาถวายหนังสือขอชำระความผู้ร้ายเมืองราชบุรี

มีพระราชหัตถเลขาถึงเจ้าพระยาสุรวงศ์ เรื่องสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรี รับชำระผู้ร้ายนั้นเป็นการดีแล้ว ร. ที่ ๑๗๔/๔๒

พระยาพิพัฒน์โกษาทูลเกล้า ฯ ถวายหนังสือพระยาอัษฎงคตนำเตเลแกรม เจ้าพระยาภาณุวงศ์

เตเลแกรมเจ้าพระยาภาณุวงศ์ ถึงกงสุลสยามเมืองสิงคโปร์ว่ามาถึงเอเดน ถามสมเด็จเจ้าพระยากลับหรือยัง

สำเนาหนังสือเจ้าพระยาภาณุวงศ์ ถึงพระยาพิพัฒน์เรื่องสัญญาตกลงแล้ว แต่ยังไม่ได้ลงชื่อ

เจ้าพระยาภาณุวงศ์ทูลเกล้า ฯ ถวาย เรื่องสัญญาตกลงกันและจะไปฝรั่งเศส

ร่างสัญญาที่ตกลงกันทั้งภาษาอังกฤษภาษาไทย

สำเนาหนังสือหลอดแกรนวิล ทำให้ราชทูตในการสัญญาตกลงกันมีแปล

สำเนาหนังสือราชทูตทำให้หลอดแกรนวิลในการสัญญาตกลงกันมีแปลด้วย

สำเนาหนังสือหลอดแกรนวิล ทำให้ราชทูตอังกฤษที่อยู่ทุกประเทศส่งร่างสัญญาไป

เจ้าพระยาภาณุวงศ์ทูลเกล้า ฯ ถวายเรื่องสำเนาเมืองเชียงแสนยังไม่ได้รับ ตราช้างเผือกได้ให้ปรินส์ชาลปรินส์วิลเลียมแล้ว คอเวอนแมนต์อังกฤษทำสัญญาด้วยเตอรกี กวีนเสียจริต

เจ้าพระยาภาณุวงศ์ทูลเกล้า ฯ ถวายบอกอาการเจ็บของท่านและพระยารัตนโกษา และจะกลับ

เจ้าพระยาภาณุวงศ์ทูลเกล้า ฯ ถวายเรื่องไปฝรั่งเศส เปรสิเดนต์ยังไม่อยู่

เจ้าพระยาสุรวงศ์นำหนังสือเจ้าพระยาภาณุวงศ์ถวาย

สำเนาหนังสือเจ้าพระยาภาณุวงศ์ ถึงเจ้าพระยาสุรวงศ์ เรื่องทำสัญญา ๒๐ ข้อ ตกลงกัน

มีพระราชหัตถเลขาถึงเจ้าพระยาสุรวงศ์ ได้รับหนังสือเจ้าพระยาภาณุวงศ์แล้ว และบีลเครฟยืมเรือสุริยมณฑล ร. ๑๗๕/๔๒

พระนายไวยถวายริโปตหลวงบริคุตเรื่องครัวทหารหน้า

พระนายไวยถวายริโปตกงสีวัดพระแก้ว ซึ่งเจ้านาย นาย

ด้านตั้งแซงชั่นเบิกเงินไปทำการ

พระสยามธุรานุรักษ์ส่งคำแปลหนังสือพิมพ์ฝรั่งเศส

โทรเลข ๒ ฉะบับ ฉะบับ ๑ บอกกรมพระราชวังเสด็จลงไปเมืองสมุทร ฉะบับ ๑ บอกเรือปากน้ำ เรือโกไลยอา เรือแวนโนราเข้ามา เรือดีวันนา เรือแลบิตออกไป

วันที่ ๔๓๓๖ วันศุกร์ แรม ๖ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

บ่ายโมงเสด็จออก พระยานรรัตน์เฝ้า ค่ำไม่เสด็จออกหอธรรมสังเวช ไม่มีราชการ

พระเทพผลูถวายหนังสือเรื่องอ้ายจีนสงตีเมียตาย

พระยาราชรองเมืองทูลอาการป่วย

เจ้าพระยาสุรวงศ์ถวายหนังสือสมเด็จเจ้าพระยา ถึงเจ้าพระยาสุรวงศ์ เรื่องจับผู้ร้ายได้และไปถึงราชบุรีแล้ว

พระยาพิพัฒน์ถวายหนังสือมิสเตอร์บิลเครฟ ถึงพระยาพิพัฒน์ส่งสำเนาหนังสือสิเกรตารีอินเดีย

สำเนาหนังสือสิเกรตารีคอเวอนเมนต์อินเดีย ถึงกงสุลอังกฤษว่าด้วยจะทำทางโทรเลขทางบ้านคำยะ

มีพระราชหัตถเลขาถึงเจ้าพระยาสุรวงศ์เรื่องโทรเลข และเรื่องสมเด็จเจ้าพระยาจับผู้ร้ายได้ทรงทราบแล้ว ร. ๑๗๖/๔๒

พระยาอัษฎงค์ถวายหนังสือถวายพระพรในการเฉลิมพระชนมพรรษา

มีพระราชหัตถเลขาถึงพระยาอัษฎงค์ ทรงตอบขอบใจที่ถวายพระพร ร. ๑๗๗/๔๒

เจ้าพระยามหินทร์เรื่องนายทิมเล่ห์อาวุธถวายเลขเป็นทหารหน้า

เจ้าพรหมเทวาเรื่องที่บ้านบางยี่ขัน

มีพระราชหัตถเลขา ถึงเจ้าพระยามหินทร์ตอบได้ทรงรับหนังสือที่มีมาทุกฉะบับ ร. ๑๗๘/๔๒

โทรเลขบอกเรือบันยงเส็ง เรือกอนโซเลชันเข้ามา

วันที่ ๔๓๓๗ วันเสาร์ แรม ๗ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เสด็จออกบ่ายโมงเศษ พระองค์สายเฝ้าเรื่องที่สวนที่นาประทุมวัน กรมหมื่นพิชิตเฝ้า พระยานรรัตน์เฝ้า พระยาภาณุวงศ์เฝ้า ค่ำไม่เสด็จออกหอธรรมสังเวช ทรงเซ็นเรื่องราวพระยาราชรองเมือง ๒ ฉะบับ เรื่องราวเจ้าพรหมเทวานุเคราะห์วงศ์ฉะบับ ๑

หนังสือเจ้าพระยาสุรวงศ์ไวยวัฒน์ ขอรับพระราชทานชื่อคลอง

มีพระราชหัตถเลขาตอบเจ้าพระยาสุรวงศ์ พระราชทานชื่อคลองราชาภิรม ซึ่งขุดใหม่ตั้งแต่คลองมหาสวัสดิ์ไปออกลำ

พระยา ร. ๑๗๙/๔๒

เจ้าพระยาสุรวงศ์ไวยวัฒน์ เรื่องโทรเลขจะเซอร์เวย์ทางใหม่และนำริโปตกัปตันลอฟตัสและเดวิซันถวาย

สำเนาริโปตกัปตันลอฟตัส เรื่องโทรเลข

สำเนาริโปตเดวิซัน เรื่องโทรเลข

มีพระราชหัตถเลขา ตอบเจ้าพระยาสุรวงศ์เรื่องโทรเลข

ร. ๑๘๐/๔๒

พระยาภาสถวายหนังสือ ยอชออร์ตอน

สำเนาหนังสือ โรดิ ซต. ก. ช์ย. เดวิซอน

พระเสมอใจถวายเรื่องโปสต์ออฟฟิศ

มีพระราชหัตถ์ถึงสุ่นเมี่ยพระยาโชฎึกเรื่องของสั่งหลวงนายสิทธิ์ ป. ๑๐/๔๒

รับโทรเลขบอกเรือเข้าออกฉะบับ ๑

วันที่ ๔๓๓๘ วันอาทิตย์ แรม ๘ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะโรง โทศกจุลศักราช ๑๒๔๒

เลี้ยงพระตักบาตรน้ำผึ้งที่พระพุทธรัตนสถาน ไม่ได้เสด็จออก บ่าย ๒ โมงเสด็จออก มหาดเล็กถวายตัว ๓ คน หม่อมราชวงศ์เจริญมหาดเล็กถวายชามอย่างเก่า ๓ ชาม พระยานรรัตน์พระนายไวย ถวายเสื้อหมวกทหารหน้าเป็นตัวอย่างที่จะใช้ราชการต่อไป

พระอมรวิสัยเฝ้า พระไพรัชเฝ้าถวายหนังสือ หลวงวิทยาธิกรณ ศักดิ์ถวายเรื่องราว หม่อมเจ้าจรถวายตู้เป็นเขาป่าไม้ ๒ ตู้ พระองค์สายเฝ้าทูลลาไปสิงคโปร์ หม่อมนราเฝ้าถวายหนังสือ ทูลกระหม่อมพระองค์น้อยเฝ้าถวายกล่องหนังฝรั่ง พระราชทานเงิน ๓๐๐ บาท

ค่ำไม่เสด็จออกหอธรรมสังเวช ขรัวหยาเฝ้าเศกถวายพระพรในการเฉลิมพระชนมพรรษา

พระยาพิพัฒน์ถวายสำเนารีโปต ว่าด้วยเรื่องผู้ร้ายที่แขวงเมืองตาก

มีพระราชหัตถ์เลขาถึงสมเด็จกรมพระให้มีตราถึงพระยาสุจริต ให้จับผู้ร้ายให้ได้ ถ้าไม่ได้ตัวให้สืบว่าผู้ร้ายอยู่แห่งใด ถ้าความนี้ไม่จริงให้ชี้แจงลงมา ถ้าไม่สืบสวนจะมีผิด ร. ๑๘๑/๔๒

พระยานรรัตน์ถวายหนังสือ ว่าตั้งฎีกาเบิกเงินโรงกระสาปน์ เจ้าพนักงานไม่รับฎีกา

มีพระราชหัตถ์ถึงเจ้าพนักงานคลังมหาสมบัติให้จ่ายเงินให้แก่พระยานรรัตน์ ร. ๑๘๒/๔๒

เจ้าพระยาสุรวงศ์ถวายหนังสือตอบพระราชหัตถเลขาเรื่องเซอร์เวย์ทางโทรเลข ได้ร่างคำตอบให้พระยาพิพัฒน์

พระยาพิพัฒน์ทูลเกล้า ฯ ถวายร่างเจ้าพระยาสุรวงศ์ ร่างให้ตอบมิสเตอร์บีลเครฟเรื่องจะเซอร์เวย์ทางโทรเลขใหม่

หลวงวิทยาธิกรณศักดิ์ ถวายเรื่องราวกล่าวโทษอ้ายโสชาย ชู้ว่าลักพาภรรยาไป

เจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรง ถวายหนังสือขัดข้องเรื่องอ้ายอินเปนเลขส่วยทองเมืองนครศรีธรรมราช เปนเลขเมืองชั้นนอก จะสักกลัวจะผิดพระราชกำหนด

หม่อมนราธิราช ขอรับพระราชทานที่ตำบลบ้านญวน

หลวงอังกนิศรถวายริโปตพระสงฆ์สามเณรดูมิวเซียม

โทรเลขบอกเรือบันยงเสง เรืออีเกริน เรือบางกอกออกไป ฉะบับ ๑ บอกเรือริเยนต์เข้ามา

วันที่ ๔๓๓๙ วันจันทร์ แรม ๘ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เสด็จออกบ่าย ๒ โมง พระยานรรัตน์เฝ้าถวายกล่องจันทน์กะโถน เขียนเรื่องรามเกียรติ์ ดุมกระ สายนาฬิกากระ ของวังหน้าทำทูลเกล้าฯ ถวาย กรมหมื่นพิชิตกับพระเสมอใจเฝ้าทรงเรื่องโปสต์ออฟฟิศ พระนายไวยเฝ้าถวายหนังสือ พระยามหามนตรีเฝ้า เรื่องความข้าในทูลกระหม่อมปราสาทและผีพายเหลือจ่าย กรมหมื่นภูธเรศร์เฝ้ากับเจ้าต่ง

เสด็จออกหอธรรมสังเวช ๒ ทุ่ม หลวงพิพิธภักดีอ่านบอกเมืองศรีสวัสดิ์ส่งไม้ทำพระเมรุ เมืองนครเขื่อนขันธ์บอกทำบุญ

ในการเฉลิมพระชนมพรรษา ขอถวายพระราชกุศล พระสาธุศีลสังวรถวายเทศน์กัณฑ์หลวง มหาจุ้ยถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ ยามเศษเสด็จขึ้น

(หนังสือ) สุนถวายเรื่องราวกล่าวโทษหลวงศรีมโหสถ หลวงรัตนสมบัติว่ากดความให้เนิ่นช้า เรื่องอ้ายเต่าทาส

มีพระราชหัตถเลขาถึงเจ้าพระยาพลเทพ ให้ปล่อยบุตรภรรยา อ้ายจีนเล็กขุนสมุทรวนิชากรพ้นจากโรงสี ร. ๑๘๓/๔๒

เจ้าพระยาพลเทพถวายหนังสือ เรื่องกรุงเก่าบอกลงมาว่าได้ทำบุญในการเฉลิมพระชนมพรรษาที่พระราชวังบางปอิน ขอถวายพระราชกุศล

โทรเลข เรือโกลรี เรือกงสีออกไป

เรือชื่อบินเข้ามา เจ้าพระยาสงขลา ให้ขุนศรีวังยานำมะหะหมัดยูเสาะกับเจะมะหะหมัดสลา เมืองตรังกานู คุมสิ่งของเครื่องสดับปกรณ์เข้ามาทูลเกล้า ฯ ถวาย

วันที่ ๔๓๔๐ วันอังคาร แรม ๑๐ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

บ่ายโมงครึ่งเสด็จออก พระยานรรัตน์เฝ้าถวายหนังสือ พระยามหาเทพเฝ้าเรื่องความผู้ร้าย พระไพรัชเฝ้ากับจมื่นไชยาภรณ์ ถวายความหลวงนริศร์ กรมหมื่นพิชิตเฝ้า

ทุ่มเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาศรีอ่านใบบอกเมืองนครเสียมราษฎร์ ๒ ฉะบับ ฉะบับ ๑ ว่าได้จารึกพระนามสมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้ากรรณาภรณ์สดับปกรณ์ ขอถวายพระราชกุศล ฉะบับ ๑ ว่าเลอเรเปรยันตัง ให้คนมาขอลอกหนังสือที่เสาศิลาพระนครวัดได้ลอกไปแล้ว กรุงเก่าบอกน้ำฝนต้นเข้า หลวงพิพิธภักดีอ่านบอกเมืองเพ็ชรบุรีเมืองราชบุรีส่งเครื่องพระเมรุ พระสุริยภักดีถวายเรื่องราวเรื่องแขกผู้ร้าย พระราชทานพระยาพิพัฒน์ไป พระสาธุศีลสังวรถวายเทศน์กัณฑ์หลวง มหาจุ้ยถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ เวลายามเศษเสด็จขึ้น พระองค์เจ้าเทวัญถวายบานแผนกตั้งอากรรังนก กับเรื่องราวจีนว่าประมูลเงินกัน ๔ ฉะบับ ทรงเซ็นให้ตั้งจีนเหมือนตัวอากร พระสวัสดิ์วามดิษฐ์ประกันทำไป

มีพระราชหัตถเลขาถึงสมเด็จเจ้าพระยา เรื่องที่บ้านพระพหลพลพยุหเสนา ร. ๑๘๔/๔๒

พระยานรรัตน์ถวายหนังสือเรื่องผู้หญิงวิ่งราว ทรงเซ็นให้ลงโทษ

พระเทพผลูเรื่องอ้ายกรุดเมาสุราเรือล่มตาย

ทรัพย์ภรรยานายจัน กัปตันสตาฟกรมทหารหน้า เรื่องหลวงราชมุนีจะเอาตัวทาสว่าเป็นไพร่หลวง

ทูลกระหม่อมพระองค์ใหญ่ เรื่องแขกสั่งของพระสุริยภักดี

มีพระราชหัตถเลขาตอบทูลกระหม่อมพระองค์ใหญ่ ให้ส่งตัวแขกไปยังพระยาพิพัฒน์ ร. ๑๘๕/๔๒

ทูลกระหม่อมพระองค์ใหญ่ถวายหนังสือ เรื่องจัดการโปลิศฝั่งตะวันตก

ทรงตัดสินความนายฟ้าห้วนกับเจ้านครลำปาง ร. ๑๘๖/๔๒

วันที่ ๔๓๔๑ วันพุธ แรม ๑๑ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

บ่าย ๒ โมงเสด็จออก พระยาเวียงในนฤบาล พระพิเดชสงครามเฝ้าถวายแผนที่ นายพลพันเฝ้า พระองค์เจ้าสิงหนาท พระนายสรรเพ็ธเฝ้า เรื่องซื้อม้า ค่ำวันนี้ฝนตกมากไม่เสด็จออกหอธรรมสังเวช ไม่มีราชการ

มีพระราชหัตถเลขาถึงสมเด็จเจ้าพระยา ส่งเรื่องราวขัดข้องเจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรงเรื่องสักเลข ๒ ฉะบับ ร. ๑๘๗/๔๒

พระยาพิพัฒน์โกษา ถวายหนังสือกงสุลอเมริกันถึงพระยาพิพัฒน์นำหนังสือถวาย

หนังสือกงสุลอเมริกันนำหนังสือคนอเมริกัน ซึ่งอยู่ในกรุงเทพ ฯ ถวายพรในการเฉลิมพระชนมพรรษา

หนังสือกงสุลอเมริกันซึ่งอยู่ในกรุงเทพ ฯ ถวายพรในการเฉลิมพระชนมพรรษา

มีพระราชหัตถเลขา ถึงเยเนอราลฮอลเดอแมน กงสุลอเมริกันนำหนังสือพระราชหัตถ์ตอบคนอเมริกัน ร. ๑๘๘/๔๒

มีพระราชหัตถเลขาถึงชาวอเมริกันซึ่งอยู่ในกรุงเทพฯ ตอบคำถวายพร ร. ๑๘๙/๔๒

พระยาพิพัฒน์ถวายหนังสือ พระยาอัษฎางค์ส่งบิลเงินค่าเตเลแกรม

พระยาพิพัฒนโกษาถวายหนังสือ พระยาสยามธุรพาหะถึงพระยาพิพัฒน์ เรื่องเจ้าพระยาภาณุวงศ์ไปพบหลอดแกรนวิลและไปรม์มินิสเตอร์เจ็บ

พระยาพิพัฒน์ถวายสำเนาหนังสือหลวงสยามานุเคราะห์ ถึงพระยาพิพัฒน์ตอบเรื่องสืบข่าวเมืองพะม่า

พระยาพิพัฒน์ถวายหนังสือพระสยามธุรานุรักษ์ ถึงพระยาพิพัฒน์ เรื่องเจ้าพระยาภาณุวงศ์ถึงกรุงปารีส

วันที่ ๔๓๔๒ วันพฤหัสบดี แรม ๑๒ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะโรง โทศกจุลศักราช ๑๒๔๒

บ่ายพระยาโชฎึกเฝ้า ถวายหนังสือหลวงนายสิทธิและของฉลากต่าง ๆ ที่หลวงนายสิทธิส่งเข้ามาเป็นตัวอย่าง กรมหมื่นภูธเรศร์ พระรจนารังสรรค์เฝ้าถวายพระแก้วทอดพระเนตร พระแก้วองค์นี้ที่มีผู้ถวายเมื่อวันจันทร์แรม ๒ ค่ำเดือน ๑๐ โปรดเกล้าฯ

ให้กรมหมื่นภูชเรศร์กับพระรจนาทำแก้พระพักตร์ให้งดงามขึ้น แต่ยังไม่แล้วเอามาถวายทอดพระเนตร แล้วเอากลับออกไปทำต่อไป

๒ ทุ่มเศษเสด็จออกวัดพระแก้ว ขุนมหาสิทธิอ่านประกาศ แล้วพระสงฆ์สวดทวาทสปริตร ๕ ทุ่มเสด็จขึ้น พราหมณ์อ่านคำดุษดีสังเวยต่อไป

(หนังสือ) ทรงตัดสินความหลวงนริศรราชกิจ กับจีนฮี หลวงพิพิธภัณฑพิจารณ์เรื่องเงินภาษีเกลือ ร. ๑๙๐/๔๒

เจ้าพระยาสุรวงศ์ถวายหนังสือเรื่องผู้ร้ายราชบุรี

มีพระราชหัตถเลขาถึงเจ้าพระยาสุรวงศ์เรื่องผู้ร้ายราชบุรี ได้ทรงทราบแล้ว เรื่องคนเข้ารีตต่อสู้กรมการนั้นไม่ต้องแจ้งความต่อบาดหลวง ความผู้ร้ายลักเงินแดง พระยาราชรองเมืองยังเจ็บอยู่ ร. ๑๙๑/๔๒

หลวงนายสิทธิส่งฝาบาตรเชิงบาตรและของฉลาก

หลวงนายสิทธิส่งดุมและมุ้งประทุน

จำนวนราคาของฉลากทุกสิ่ง

พระยาพิพัฒน์ถวายสำเนาหนังสือกงสุลอังกฤษนัดให้พระสุริยภักดีไปว่าความ

วันที่ ๔๓๔๓ วันศุกร์ แรม ๑๓ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะโรง โทศกจุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาเที่ยงเศษเสด็จออกวัดพระศรีรัตนศาสดาราม พราหมณ์

และอาลักณ์แช่งน้ำ เจ้าพนักงานกรมแสงเชิญพระแสงให้พราหมณ์แทงน้ำ พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการรับพระราชทานน้ำพระพิพัฒน์ และกงสุลฝรั่งเศส (บลันเซตอง) กงสุลอเมริกัน (ฮอลเดอแมน ๒ คนขึ้นไปเฝ้าด้วย ครั้นถือน้ำกันแล้วเสด็จลงทางหลังพระอุโบสถ เลียบพระระเบียงมาออกประตูด้านตะวันตกเสด็จมาประทับสนามจันทร์ ทรงนมัสการพระบรมอัฏฐิแล้ว ทรงผลัดพระภูษาที่พระที่นั่งอมรินทร์ แล้วเสด็จขึ้นพระที่นั่งไพศาลทักษิณพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการฝ่ายใน รับพระราชทานน้ำพระพิพัฒน์แล้วเสด็จขึ้น

เวลา ๒ ทุ่มเสด็จออกพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท สมเด็จพระวันรัตนำพระสงฆ์ . รูป สวดสัตตปริตร เวลา ๔ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

(หนังสือ) เจ้าพระยาสุรวงศ์ตอบพระราชหัตถเลขา เรื่องผู้ร้ายทำเงินแดง และส่งรายชื่ออ้ายผู้ร้ายเมืองราชบุรีซึ่งหนีมาอยู่ในกรุงเทพ ฯ

ร่างหนังสือเจ้าพระยาสุรวงศ์ถึงกงสุลฝรั่งเศส เรื่องผู้ร้ายเกิดขึ้นที่เมืองราชบุรี พวกจีนสับเยกต์เข้าช่วย

บัญชีผู้ร้ายเมืองราชบุรีหนีมาอยู่กรุงเทพ ฯ

มีพระราชหัตถเลขาถึงเจ้าพระยาสุรวงศ์ เรื่องร่างหนังสือตอบกงสุลฝรั่งเศสนั้นดีแล้ว รายชื่ออ้ายผู้ร้ายนั้นขอให้ได้สังกัดมูลนายจะได้เอาตัวง่าย ได้โปรดให้ตำรวจกองตระเวนเที่ยวจับ

ร. ๑๙๒/๔๒

มีพระราชหัตถเลขาสั่ง พระยามหาเทพ พระยาอินทราธิบดีสีหราชรองเมือง พระอินทรเทพ พระพิเรนทรเทพ พระเทพผลู ให้จัดคนออกเที่ยวจับอ้ายผู้ร้ายซึ่งมีชื่อจดไป ร. ๑๙๓/๔๒

พระเทพผลูเรื่องจีนเตงกินยาฝิ่นตาย

พระยาโชฎึก พระสวัสดิ์ ขอรับพระราชทานตั้งจีนเจ้าภาษี

นายห้างมาแลบยุเลียนเรื่องค้างเงินอ้ายสำอาง

บัญชีของค้างเงินอ้ายสำอาง

เจ้าคุณเบ้าถวายที่สวนที่นาริมสระประทุมวัน

วันที่ ๔๓๙๔ วันเสาร์ แรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้าเสด็จออกพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ข้าราชการฝ่ายหน้าจัดโถเข้ายาคูมาถวายพระ เลี้ยงพระแล้วย่ำเที่ยงเศษเสด็จขึ้น

บ่ายโมงหนึ่งทูลกระหม่อมพระองค์น้อยเฝ้า ถวายตัวอย่างมอนิแมนต์เป็นรูปพระปรางค์ห้ายอด และทรงเรื่องของฉลาก พระยาโชฎึก จีนแพถวายมุ้งประทุนและเครื่องกระ เป็นของหลวงนายสิทธิ์ส่งเข้ามาถวายเป็นตัวอย่าง พระยานรรัตน์เฝ้า พระยาภาสเฝ้า พระไพรัชถวายหนังสือ กรมหมื่นภูธเรศร์ถวายลายตัวอย่างพระฉาย พระยาประภาเฝ้า กรมหมื่นนเรศร์ถวายบัญชีช่าง

เขียนตั้งพระเมรุ

เวลา ๒ ทุ่มเสด็จออกพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์นำพระสงฆ์ .. รูปสวดทวาทสปริตร เวลา ๔ ทุ่มเสด็จขึ้น

มีพระราชหัตถเลขาถึงหลวงนายสิทธิ์ สั่งของฉลากกำหนดสิ่งละเท่านั้น ร.๑๙๔/๔๒

พระไพรัชนำหนังสือขัดข้องหมื่นรักษาพานิชถวาย

คำขัดข้องหมื่นรักษาพานิช เรื่องนายห้างมาแลบยุเลียนบรรทุกเข้าออกไป

เรื่องราวทหารรักษาพระองค์ปิ่นทองปรายขวา กล่าวโทษหลวงกันภยุบาทว์ว่าคุมเหงต่าง ๆ

วันที่ ๔๓๔๕ วันอาทิตย์ แรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้าเสด็จออกเลี้ยงพระที่พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท พระบรมวงศานุวงศ์ฝ่ายหน้าทำโถปั๊กทองมาตั้ง ในการพระราชพิธีสารทเลี้ยงพระแล้วเที่ยงเศษเสด็จขึ้น บ่ายพระยาโชฎึกเฝ้ารับของและพระราชหัตถเลขาไปให้หลวงนายสิทธิ์ที่เมืองจีน พระศรีสุนทรเฝ้าทรงเรื่องชื่อจีนเจ้าภาษี กรมหมื่นนเรศร์เฝ้าเรื่องเพ็ชรกรมหมื่นภูธเรศร์เฝ้าถวายพระแก้วเชียงแสน ทอดพระเนตรเป็นตัวอย่างที่จะทำใหม่ ค่ำวันนี้พระศรีสุนทรเอาผ้าคลุมพระราชยาน

เข้ามาทูลเกล้า ฯ ถวาย ว่ามีผู้เอาไปจำนำภรรยาพระศรีสุนทรเป็นเงิน ๒๐ บาท รับสั่งให้เอาไปถวายสมเด็จกรมพระ

เวลา ๒ ทุ่มเสด็จออกพระมหาปราสาท กรมพระปวเรศนำพระสงฆ์..รูปสวดธรรมจักรและมหาสมัยสูตร ครั้นสวดมนต์จบแล้ว เสด็จที่โรงพระราชยานหน้าพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ซึ่งจัดไว้เป็นโรงกวนเข้าทิพย์ ทรงเจิมพายและทรงรดน้ำพระพุทธมนต์ แล้วเสด็จขึ้นเวลา ๔ ทุ่มเศษ

(หนังสือ) พระยาอัษฎงค์ถึงพระยาพิพัฒน์นำเตเลแกรม

สำเนาเตเลแกรมเจ้าพระยาภาณุวงศ์ กำหนดจะมาถึงสิงคโปร์วันศุกร์

วันที่ ๔๓๕๖ วันจันทร์ ขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง โทศกจุลศักราช ๑๒๔๒

เช้าเสด็จออกพระมหาปราสาท พระบรมวงศานุวงศ์ฝ่ายในจัดโถเข้ายาคูมาตั้งถวายพระสงฆ์ พระฉันแล้วเสด็จออกขุนนาง พระยาศรีอ่านบอกอุปฮาด เมืองอุบลราชธานีบอกลงมา ๔ ฉะบับ (๑) ฉะบับหนึ่งกล่าวโทษท้าวพิมพิสารว่า ตั้งศาลาบังคับความราษฎรเอาเอง ไม่มารวมชำระที่ศาลากลาง (๒) ฉะบับหนึ่งว่าพวกลาวต้อนพวกเมืองพวนไปขายเมืองเขมร (๓) ฉะบับหนึ่งว่าเรื่องความนายร้อยคุณะตองสู้ (๔) ฉะบับหนึ่งว่ามีผู้ร้ายทิ้งไฟจับ

ได้แล้ว รับสั่งจะให้เจ้าพรหมเทวานุเคราะห์วงศ์กลับขึ้นไป แล้วสดับปกรณ์กาลานุการ แต่พระที่สดับปกรณ์นั้นมิใช่พระที่ฉันพระราชทานเข้ากะทง สดับปกรณ์แล้วเสด็จขึ้น แล้วสดับปกรณ์อีก ๕๐๐

บ่าย ๔ โมงกรมหมื่นภูธเรศร์ถวายแหวนศีรษะเป็นลูกจักรนารายน์ ๕๐ วง พระนายไวยเฝ้าถวายตั๋วคุ้มสักสำหรับทหารหน้าทรงประทับพระราชลัญจกร กรมพิชิตเฝ้า ทุ่มเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระสาธุศีลสังวรถวายเทศน์กัณฑ์ ๑ พระมหาจุ้ยถวายเทศน์กัณฑ์ ๑ ยามหนึ่งเสด็จขึ้น

พระยาพิพัฒน์ถวายหนังสือพระสยามธุรานุรักษ์ได้รับเงินปีจากสังฆราชไว้แล้ว ราชทูตจะกลับวันที่ ๕ เสบต์ ร. ๙๕๕

พระยาพิพัฒน์ถวายหนังสือพระสยามธุรานุรักษ์ เรื่องราชทูตให้ตราแก่แอดมิราลเยาเรดิเบิกรับแทนเปรสิเดนต์ฝรั่งเศสกับส่งหนังสือที่ได้รับจากฟอเรนออฟฟิศมา ร. ๙๕๖

หนังสือฟอเรนออฟฟิศถึงพระสยามธุรานุรักษ์ว่าคอเวอนเมนต์อินเดียแจ้งความแก่ฟอเรนออฟฟิศว่า คอเวอนเมนต์สยามได้รับมิสเตอร์เอมดิบาเดเลียเป็นกงสุลที่ร่างกุ้ง ถ้าคอเวอนเมนต์สยามรับเป็นกงสุลแล้วขอให้หลอดแกรนวิลทราบ

มีพระราชหัตถ์ถึงพระยาพิพัฒน์ ให้ตอบพระยาสยามธุรพาหะว่า มิสเตอร์เอมิดิบาเดเลียได้รับที่กงสุลตั้งแต่ปีนั้นๆ ร. ๑๙๕/๔๒

มิสเตอร์บีลเครฟ นำหนังสือกงสุลอังกฤษเมืองญวนถวาย ร. ๘๙๗ (ข)

หนังสือกงสุลเมืองญวนมีมาถึงบีลเครฟ เรื่องแขกที่ทำตรา เงินปลอม ร. ๘๙๗ (ค)

วันที่ ๔๓๔๗ วันอังคาร ขึ้น ๒ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

บ่ายพระยาราชภักดีเฝ้า พระองค์เทวัญเฝ้า ทูลกระหม่อม พระองค์น้อยเฝ้า พระยาภาสเฝ้า

บ่าย ๕ โมง เสด็จบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ประทับอยู่จน เวลาย่ำค่ำเสด็จกลับ ไม่ได้เสด็จขึ้น แวะประทับหอธรรมสังเวช พระสาธุศีลสังวรถวายเทศน์ วันนี้เป็นวันยกครบ ๕ วัน เทศน์ จบแล้วเสด็จขึ้นเวลาเกือบ ๒ ทุ่ม มหาจุ้ยเทศน์ต่อไป

สมเด็จเจ้าพระยาถวายหนังสือตอบพระราชหัตถเลขา เรื่อง ขัดข้องเจ้าพระยามหินทร์ ฉะบับ ๑ ว่าคนที่ทำบัญชีสำมะโนครัว

วันที่ ๔๓๔๘ วันพุธ ขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

บ่ายพระยานรรัตน์เฝ้า เจ้าพระยามหินทร์เฝ้า เรื่องสักเลข กรมหมื่นพิชิตกับพระนายไวยเฝ้าเรื่องทหาร กรมหมื่นภูธเรศ

ถวายขันทองลงยา

ทุ่มเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาศรีอ่านบอกเมือง เชียงใหม่ เมืองแพร่ เมืองน่าน ส่งกระดาษเพลาในการพระเมรุ พระยาพิพัฒน์อ่านบอกเมืองนครไชยศรี เมืองนนท์บอกผู้ร้าย ทั้งสองเมือง พระศรีสยามผู้ช่วยเมืองเสียมราฐกราบถวายบังคม ลากลับไป จมื่นทิพเสนาถวายคำพระยาราชภักดีเรื่องฎีกา หลวง สวัสดิ์นคเรศถวายหนังสือพระยาราชรองเมือง พระมหาแฟง กิตติสาโร เปรียญ ๗ ประโยควัดพระนามบัญญัติ ถวายเทศน์ กัณฑ์หลวง มหาแก้ววัดพระยาทำ เปรียญ ๓ ประโยค ถวาย เทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ เทศน์จบแล้วรับสั่งกับพระนายไวย ว่าจีน จะมีการแห่ให้ทหารไปกำกับตามเคย ยามเศษเสด็จขึ้น

วันนี้เป็นวันทหารถือน้ำเดือน

วันที่ ๔๓๔๙ วันพฤหัสบดี ขึ้น ๔ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

บ่ายโมง ๔๐ มินิตเสด็จออก พระยาพิพัฒน์โกษา ทูลเบิก เจ้าพระยาภาณุวงศ์ พระยารัตนโกษา พระศรีธรรมสาสน์ หลวง โกษานุการสวัสดิ์ จมื่นวิชิตไชยศักดาวุธ นายสรรพวิไชย มิส เตอร์ซาล่าม ซึ่งไปราชการเมืองลอนดอนกลับเข้ามา จะเข้าเฝ้า ทูลละอองธุลีพระบาท โปรดเกล้า ฯ ให้เข้ามาเฝ้าในพระที่นั่ง

บรมราชสถิตมโหฬาร ตรัสกับเจ้าพระยาภาณุวงศ์อยู่ชั่วโมงกว่า จึงกราบถวายบังคมลา ครั้นเจ้าพระยาภาณุวงศ์กลับไปแล้ว พระยารัตนโกษาเฝ้าอยู่อีก แล้วกรมหมื่นพิชิตเฝ้าทรงเรื่องฎีกา และความมรดกทรงเซ็น แล้วเสด็จขึ้น

ทุ่มเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาศรีอ่านท้องตราถึงพระยาตาก เรื่องความหนานคันธมองกะเล พระนรินทร์อ่านบอกเมืองนครศรีธรรมราช เมืองกลันตัน จมื่นไชยาภรณ์ถวายคำสอบถาม เรื่องความหลวงนริศร์กับหลวงพิพิธภัณฑพิจารณ์ ซึ่งทรงตัดสินไปให้สอบถามนั้น พระมหาแฟงถวายเทศน์กัณฑ์ ๑ พระมหาแก้วถวายเทศน์กัณฑ์ ๑ ยามเศษเสด็จขึ้น

วันนี้สวดมนต์พระราชพิธีคเชนทรัศวสนาน พระองค์เจ้าสวัสดิโสภณไปจุดเทียน ขุนทิพกระวีอ่านคำประกาศ พระมงคลเทพ พระครูพระปริตรไทยรวม ๕ รูป พระอุดมญาณ พระครูพระปริตรรามัญรวม ๕ รูป สวดมนต์ที่พระที่นั่งสุทไธยสวรรย์

วันที่ ๔๓๕๐ วันศุกร์ ขึ้น ๕ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาเช้าเลี้ยงพระที่พระที่นั่งสุทไธยสวรรย์ ในการพระราชพิธีคเชนทรัศวสนาน ยืนช้างยืนม้าและเดินตามธรรมเนียม

บ่ายโมงเศษเสด็จออก พระยารัตนโกษาเฝ้า ถวายเข็มกลัด

แหวนเพ็ชรและอื่นๆ กรมหมื่นพิชิต พระองค์เทวัญเฝ้า เรื่องลาวเมืองเพ็ชรบุรีร้องทุกข์กล่าวโทษเจ้าเมืองกรมการว่าคุมเหง

บ่ายวันนี้แห่คเชนทรัศวสนานตามธรรมเนียม แต่ไม่ได้เสด็จออก

เวลา ๒ ทุ่มเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระมหาแฟงถวายเทศน์กัณฑ์หลวง พระมหาแก้วถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ ยามเศษเสด็จขึ้น

วันนี้ตั้งขุนนางจีนเจ้าภาษี ๘ คน เลื่อนพระภาษีสมบัติบริบูรณ์เป็นพระยาพิสณฑ์สมบัติบูรณ์ จีนพุ้งเป็นหลวงบานเบิกบุรีรัตน์ จีนแพเป็นหลวงศรีทรงยศ จีนจุ้ยเป็นหลวงชลภูมิพานิช จีนสุ่มเป็นหลวงราชโภคานุกูล จีนเท่งเป็นหลวงเจริญราชธน จีนเขียวเป็นหลวงบำรุงราชากร จีนฉายเป็นหลวงอุดรภัณฑพานิช

(หนังสือ) เจ้าพระยาสุรวงศ์ เรื่องสมเด็จเจ้าพระยาขอตัวอ้ายปั้นเปลี่ยน ซึ่งสมเด็จกรมพระจำฝากคุกไว้ไปสอบถาม ร.๕๑๔

หนังสือสมเด็จเจ้าพระยา ว่าการสักเลขเมืองราชบุรียังไม่มีแม่กองสัก ร. ๕๑๕

มีพระราชหัตถ์ถึงเจ้าพระยาสุรวงศ์ ให้จัดขุนนางกลาโหมเตรียมไว้ เมื่อประกาศออกจะได้ไปสัก ร. ๒๐๒/๔๒

มีพระราชหัตถ์สั่งให้พระยาราชรองเมือง ให้ซื้อที่ทำวังพระองค์เจ้าศรีเสาวภางค์ ร. ๒๐๓/๔๒

พระยาไชยสุรินทร์ขอรับพระราชทานตั้งปลัดกรมสรรพากร และพนักงานพระคลังข้างที่ ร. ๕๑๓

สำเนาใบบอกพระยาคทาธร เรื่องได้รับท้องตราถามเรื่องสั่งตรานั้น เพราะคนทำเงินแปปลอมมาก จึงสั่งตรามาให้ทำด้วยเครื่องจักรเป็นตราเงินเขมร และส่งเงินต่างๆ มาเป็นตัวอย่าง ร. ๕๑๖

พระนายไวยริโปตศิลาต่างๆ ร. ๕๑๗

มีพระราชหัตถ์ถึงเจ้าพระยามหินทร์พระราชทานตั๋วเจ้านาย ร. ๒๐๔/๔๒

วันที่ ๔๓๕๑ วันเสาร์ ขึ้น ๖ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาย่ำเที่ยงกับ ๕๐ มินิตเสด็จออก พระยาอนุชิต พระเทพผลู กัปตันลอฟตัสเฝ้า เสด็จขึ้นบ่าย ๕ โมงเศษ

ทุ่มเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาศรีอ่านบอกเมืองพนมศก ผู้ร้ายลักกระบือ เมืองเสียมราฐบอกเรื่องรับขุนนางฝรั่งเศส พระยาพิพัฒน์อ่านบอกเมืองนนทบุรี เรื่องผู้ร้ายฆ่านายจันตาย เมืองสมุทรสงครามบอกเรื่องนายจันฆ่านายช่วยตาย พระยาจ่าแสนถวายคัดความเจ้าพรหมเทวานุเคราะห์วงศ์ มหาแฟงถวายเทศน์กัณฑ์หลวง มหาแก้วถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ ยามเศษเสด็จขึ้น พระยาภาสเฝ้า

ทรงประทับพระราชลัญจกรตั๋วคุ้มสักทหาร ไทย ๕๑ ลาว ๖

มอญ ๑๒ รวม ๖๙ รวมเก่าใหม่ ๑๕๓ ฉะบับ

มีพระราชหัตถเลขาถึงสมเด็จเจ้าพระยา เรื่องพระยาคทาธร สั่งตราทำเงิน ร. ๒๐๕/๔๒

วันที่ ๔,๕๒ วันอาทิตย์ ขึ้น ๗ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาบ่ายโมงเศษเสด็จออก เจ้าพระยามหินทร์เฝ้า แล้วกรมหมื่นพิชิต พระนายไวย กรมหมื่นภูธเรศเฝ้า

ทุ่มเศษเสด็จหอธรรมสังเวช พระนรินทร์อ่านบอกเมืองราชบุรีส่งเสาพระเมรุ กับร่างตราถึงเมืองตรังกานูตอบเรื่องที่ได้ส่งสิ่งของเข้ามาสดับปกรณ์ พระยามหามนตรีถวายคำให้การผู้ร้ายใช้เงินแดง มหาแฟง มหาแก้ว ถวายเทศน์องค์ละกัณฑ์ ๑ ยามเศษเสด็จขึ้น

มีพระราชหัตถเลขาถึงสมเด็จกรมพระ ให้จัดเลือกเจ้าพนักงานออกไปตั้งสักเลขในหัวเมืองมหาดไทย ร. ๒๐๖/๔๒

มีพระราชหัตถเลขาถึงเจ้าพระยาภาณุวงศ์ ให้จัดเลือกเจ้าพนักงานออกไปสักเลขเมืองขึ้นกรมท่า ร. ๒๐๗/๔๒

สมเด็จเจ้าพระยาตอบพระราชหัตถเลขาเรื่องพระยาคทาธรสั่งตราเงิน และเห็นว่าเมืองพระราชอาณาเขตต์สยามไม่ควรจะทำเงินใช้ต่าง ๆ ควรแต่คอเวอนเมนต์ใหญ่แห่งเดียว แต่การเป็นมา

นานแล้ว เมืองลาวเมืองเขมรเมืองตะวันตกก็ทำใช้มาก จะเปลี่ยนแปลงก็ลำบาก ขอรับพระราชทานตริตรองก่อน ร. ๔๑๘

เจ้าพระยามหินทร์ถวายหนังสือว่าด้วยการที่สมเด็จเจ้าพระยา ท่านจะให้หมายแต่งกองสักออกสักเลขตามหัวเมือง เป็นคนเห็นแก่แผ่นดินอยู่จะจัดการตามท่านก็ได้

มิสเตอร์เดอซาทูตด้วยจะแต่งงาน ร. ๔๒๐

พระราชทานเงิน ๓ ชั่งช่วยในการแต่งงาน

หนังสือพระยาสยามธุรพาหะทูลเกล้าฯ ถวาย ร. ๔๒๑

หนังสือเดวิสบีซิกเกลส์ถวาย นำเรื่องราวมิสเตอร์เยมส์มากล่าวโทษพระยาอนุรักษ์ ร. ๔๒๒

เรื่องราวมิสเตอร์เยมส์มากล่าวโทษพระยาอนุรักษ์ ว่าอำแดงศรีผู้ที่ส่งของพระยาอนุรักษ์ ๆ ไม่ให้เงินเต็ม ร. ๔๒๓

พระราชหัตถเลขาเซ็นเรื่องราวให้พระยาอนุรักษ์ใช้เงินเสีย ร. ๔๒๔

วันที่ ๑๓๔๑ วันจันทร์ ขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

บ่าย ๓ โมงเศษเสด็จวัดพระแก้ว เสด็จประทับโรงพระเบญจาหน้าวัด สมเด็จกรมพระเผ้า แล้วเสด็จทอดพระเนตรงานวัด เสด็จทรงรถประพาสสวนสราญรมย์ แล้วเสด็จวังสราญรมย์ แต่ไม่ได้ประทับ แล้วเสด็จกลับ

เวลา ๒ ทุ่มเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระคุณวงศ์ถวายเทศน์กัณฑ์ ๑ พระอุดมญาณถวายเทศน์กัณฑ์ ๑ วันนี้เป็นเทศน์พิเศษทั้ง ๒ กัณฑ์ ยามเศษเสด็จขึ้น กรมหมื่นพิชิต พระยาภาส หม่อมเจ้าตั๋งเฝ้า

วันที่ ๔๓๕๔ วันอังคาร ขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาบ่ายเสด็จออก พระไพรัชเฝ้า พระยารัตนโกษากับเจ้าตั๋งเฝ้า โปรดให้ทำหีบและอื่นๆ ทรงเรื่องความกับกรมหมื่นพิชิต พระองค์เจ้าเทวัญเฝ้า หลวงนริศร์ถวายหนังสือ พระองค์เจ้าโสณบัณฑิตย์ถวายหนังสือ

ทุ่มเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาศรีทูลเบิก พระยาภักดีสุริยเดช พระยาวิชิตรักษา กราบถวายบังคมลาขึ้นไปรักษาเมืองตาก พระนรินทร์อ่านบอกพระยาพิไชยบุรินทรา พระอมรวิไสยสรเดช หลวงเสนางควิจารณ์ข้าหลวง พระยาอมรินทรฤๅไชย ผู้ว่าราชการเมืองราชบุรี พระยาราชพงศานุรักษ์ผู้ว่าราชการเมืองสมุทสงคราม บอกเรื่องชำระผู้ร้ายที่เมืองราชบุรี กับบอกเมืองกำเนิดนพคุณ เมืองปราณบุรี เมืองประจวบคีรีขันธ์ เมืองชุมพร เมืองประทุมธานี เมืองนครเขื่อนขันธ์ ๖ หัวเมืองส่งเครื่องพระเมรุ พระมหาแพ่งถวายเทศน์กัณฑ์หลวง มหาแก้วถวาย

เทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ วันนี้เป็นวันยกครบ ๖ วัน ยามเศษเสด็จขึ้นพระยาภาสเฝ้า

เจ้าพระยาภาณุวงศ์ ถวายรายชื่อคนฝรั่งที่จะพระราชทานเครื่องราชอิสสริยยศ ร. ๔๒๕

พระเทพผลูถวายหนังสือว่านายแสงเชือดคอตาย ร. ๔๒๖

หนังสือหมอดินทูลเกล้า ฯ ถวาย ร. ๔๒๗

พระองค์เจ้าโสณบัณฑิตย์ ถวายเรื่องราวกล่าวโทษหลวงพิไชยเสนา ว่าพูดจาหยาบช้าต่าง ๆ ร. ๔๒๘

หลวงไกรกรีธาถวายเรื่องราวฟ้องมรดกสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จี่) ร. ๔๒๙

นายเปี่ยมหาดเล็กถวาย เรื่องรายกความชอบตัวว่าจับ ผู้ร้ายได้ ขอรับพระราชทานเงินรางวัล ร. ๔๓๐

หนังสือผู้ว่าการต่างประเทศกรุงนิเทอแลนด์ ถึงผู้ว่าการต่างประเทศสยาม ตั้งให้มิเอสฮาเมลเป็นผู้ว่าการกงสุล ร. ๔๓๑

มีพระราชหัตถ์ถึงเจ้าพระยาสุรวงศ์ เรื่องลาวทรงดำร้องทุกข์สมัครเป็นทหาร ร. ๒๐๘/๔๒

มีพระราชหัตถ์ถึงเจ้าพระยาภาณุวงศ์เรื่องเงินแดง ร. ๒๐๙/๔๒

วันที่ ๔๓๕๕ วันพุธ ขึ้น ๑๐ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง โทศกจุลศักราช ๑๒๔๒

เสด็จออกบ่าย ๒ โมง พระองค์เจ้ากมลาศน์เฝ้าถวายกล่อง

กระสลักใบหนึ่ง ทูลกระหม่อมพระองค์น้อยเผ้า พระนายไวย กรมหมื่นพิชิตเผ้า บ่าย ๔ โมงเจ้าพนักงานกรมวัง กรมท่าเปน ต้นนำมิสเตอร์ตอเรเผ้า

บ่าย ๕ โมงเสษเสด็จออกพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย เจ้าพรหมาภิพงศธาดาเจ้านครลำปาง ราชวงศ์ราชบุตรท้าวเพี้ยกราบถวายบังคมลากลับขึ้นไปรักษาเมือง

ค่ำไม่เสด็จออกหอธรรมสังเวช ทรงเรื่องลาวทรงดำกับกรมหมื่นพิชิต พระองค์เทวัญ

วันที่ ๔๓๕๒ วันพฤหัสบดี ขึ้น ๑๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาบ่าย ๒ โมง นายพลพันเผ้าถวายกระโถนนากปากแกร ๒ ใบ พระราชทานเงิน หลวงสวัสดิโกษาเผ้าถวายบานแผนก และริโปตภาษีคลังสินค้า พระยาเวียงในเผ้า กรมหมื่นพิชิต กรมหมื่นภูธเรศเผ้า มิสเตอร์ปีเอสฮาเมลกงสุลนิเทอแลนด์คนใหม่เผ้าที่ห้องน้ำเงิน

ทุ่มเสษเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระปลัดตาบธมฺมทินฺโน ๓ ประโยควัดราชบพิธถวายเทศน์กัณฑ์ ๑ พระอมรเมธาจารย์ วัดระฆังถวายเทศน์กัณฑ์ ๑ ยามเสษเสด็จขึ้น พระนายไวยเผ้า

วันที่ ๔๓๕๓ วันศุกร์ ขึ้น ๑๒ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

บ่ายเสด็จออก หลวงนริศรถวายหนังสือทูลกระหม่อมพระองค์ใหญ่ นายจ่ายงถวายกระโถนเขียนเรื่องรามเกียรติ์ และกล่องจันทน์และสายนาฬิกา ดุมกระ พระไพรัสถวายหนังสือ

ทุ่มเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวช รับสั่งให้พระสุริยภักดีไปเกาะลูกขุน เรื่องปรึกษาโทษอ้ายสมีทรัพย์และอะเทวะ แล้วให้มีกะทู้ถาม พระปลัดตาบถวายเทศน์กัณฑ์หลวง พระอมรเมธาจารย์ถวายเทศน์กัณฑ์เจ้าภาพ พระราชทานสัญญาบัตรตั้งจีนเกียฮีน เป็นหลวงสวามิภักดิ์ภูวนารถ ยามเศษเสด็จขึ้น

วันที่ ๔๓๖๘ วันเสาร์ ขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

ทรงเครื่องใหญ่บ่าย ๒ โมงเศษ บ่าย ๓ โมงเศษเสด็จออก นายไชยขรรค์ทูลลาไปเมืองราชบุรี

เวลา ๒ ทุ่มเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาศรีอ่านบอกพระยาราชเสนา ขุนแผลงสท้านข้าหลวงบอกลงมาว่า ได้ไปถึงเมืองตาก พอระดูสารทได้รับพระราชทานน้ำพระพิพัฒน์ที่เมืองตาก แล้วออกจากเมืองตากไปเชียงใหม่ พระยาสุจริตบอกลงมา ๒ ฉะบับ ฉะบับ ๑ ว่าเกิดผู้ร้ายขึ้นที่เมืองตาก ฉะบับ ๑ ได้รับหนังสือเมืองมรแมนว่าผู้ร้ายหนีเข้ามาอยู่ในเขตต์แดนเมืองตาก ให้พระยาสุจริตจับส่ง พระสุริยภักดีถวายคำลูกขุนแก้พระกะทู้และปรึกษาโทษตัวเองให้ปรับและถอดจากยศ ทรงเซ็นให้ยก

โทษปรับเสีย ให้สมโภชเศวตฉัตร พระปลัดตาบ และพระอมรเมธาจารย์ถวายเทศน์ ยามเศษเสด็จขึ้น

วันที่ ๔๓๕๙ วันอาทิตย์ ขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

วันนี้เสด็จลงทรงบาตร แล้วเสด็จออกพระที่นั่งอมรินทร์ เวลาเช้า ๔ โมงเศษ สดับปกรณ์ผ้าไตรก่อนแล้วจึงฉัน แล้วสดับปกรณ์อีก ๑๐๐ รูป ย่ำเที่ยงเศษเสด็จขึ้น

บ่ายกรมหมื่นพิชิต กรมหมื่นภูธเรศ พระนายไวย กรมหมื่นนเรศร์เฝ้า

ยามเศษเสด็จออกพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย พระสงฆ์ ๒๐ รูปสวดมนต์ แล้วพระอมรโมลีถวายเทศน์ทานมัย จบแล้วเสด็จลงลอยพระประทีป เวลา ๒ ยามเสด็จขึ้น

วันที่ ๔๓๖๐ วันจันทร์ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้า ๔ โมงเศษ ทรงบาตรแล้ว เสด็จออกพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย สดับปกรณ์ผ้าไตรแล้วเลี้ยงพระ วันนี้เลี้ยง ๗๖ รูป ด้วยเป็นวันนับแต่วันมหาประสูติในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ณวันพฤหัสบดี ขึ้น ๑๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีชวด ๑๑๖๖

ตรงกับวันที่ ๑๘ ออกโตเบอร์ จนถึงวันนี้พระชนม์ได้ ๗๖ พรรษา ตามสุริยโคจร องษาพระอาทิตย์และฤกษ์ดิถีจันทรมาศ ตรงต้องวันมหาประสูติ เดิมตามกำหนด ๑๙ ปีนี้ อาทิตย์จันทร์ต้องกันครั้งหนึ่งทั้ง ๓ รอบ รอบที่ ๔ ครบ ๗๖ ปีนี้คลาดออกเต็ม ๒๔ ชั่วโมง คือวันหนึ่ง ก็พอตรงวันเสด็จสวรรคตด้วย อนึ่งนับแต่วันเสด็จสวรรคตมา ก็พอบรรจบรอบ ๑๒ ปี จึงทรงบำเพ็ญพระราชกุศล เพิ่มพระสงฆ์ขึ้นเป็น ๗๖ เท่าพระชนม์พรรษา ครั้นพระสงฆ์รับพระราชทานฉันแล้ว สดับปกรณ์เพิ่มขึ้นเป็น ๓๐๐ แล้วทรงแจกเงินพระราชทานพระบรมวงศานุวงศ์ ตามห่างและชิดเป็นชั้นๆ (เหมือนแจกที่พระที่นั่งอนันตสมาคม เมื่อณวันจันทร์ แรม ๔ ค่ำ เดือน ๕ ปีมะโรง โทศก) อนึ่งวันนี้เป็นวันครบกำหนดแจกเงินค่าเช่าตึกหน้าวัดประยูรวงศ์ พระยาไชยสุรินทร์นำเงินมาทูลเกล้าฯ ถวาย ทรงแจกส่วนละ ๙ ตำลึง ๓ บาท ๑ สลึง เวลาย่ำเที่ยงเศษเสด็จขึ้น

บ่ายกรมหมื่นภูธเรศเฝ้า แล้วนายพลพันถวายถังนาก ถ้วยน้ำร้อน ๒ ถัง

ยามเศษเสด็จออกพระที่นั่งอมรินทร์ พระสงฆ์ ๗๖ รูปสวดมนต์จบแล้ว หม่อมเจ้าพระประภากรถวายเทศน์ศีลมัยจบแล้ว เสด็จลงลอยพระประทีป ๗ ทุ่มเสด็จขึ้น

วันที่ ๔๓๖๑ วันอังคาร แรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เช้าเสด็จออกสดับปกรณ์กาลานุการที่พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ย่ำเที่ยงเสด็จขึ้น

บ่ายกรมหมื่นภูธเรศเฝ้า รับสั่งให้ทำดอกไม้ไหวประดับพระโกศพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เปลี่ยนของเก่า กรมหมื่นพิชิตเฝ้า พระองค์เจ้าเทวัญเฝ้า

ค่ำไม่เสด็จออกทรงธรรม โปรดให้พระองค์เจ้าสวัสดิโสภณ มีเทศน์ที่พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย พระโพธิวงศ์ถวายเทศน์ภาวนามัย เวลา ๕ ทุ่มเศษเสด็จลอยพระประทีป ๒ ยามเสด็จขึ้น

วันที่ ๔๓๖๒ วันพุธ แรม ๒ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

บ่าย ๒ โมงครึ่ง เจ้าพระยาสุรวงศ์เฝ้าเรื่องลาวทรงดำ แล้วพระนายไวย หลวงพิไชยเสนา ถวายตั๋วคุ้มสักทหารทรงประทับพระราชลัญจกร เดิมประทับไปแล้ว..ฉะบับ ทรงประทับในวันนี้..ฉะบับ รวม..ฉะบับ กรมหมื่นพิชิต พระองค์เจ้าเทวัญเฝ้า

วันที่ ๔๓๖๓ วันพฤหัสบดี แรม ๓ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

บ่ายพระองค์เจ้าสายกลับมาจากสิงคโปร์เฝ้า แล้วพระอมรวิไสยเฝ้า พระยาโชฎึกเฝ้า พระนายไวยเฝ้า ทูลอาการพระยานรรัตน์

๒ ทุ่มเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาศรีอ่านบอกพระยาอุตรการโกศล เมืองพิไชยบอกส่งหนังสือเมืองน่าน หนังสือเจ้าอนันตฤทธิเดชเมืองน่านมีมาถึงพระยาพิไชย นำหนังสือเมืองเชียงแข็ง เมืองเชียงรายบอกเรื่องการสงครามเมืองเชียงแสน พระนรินทร์อ่านบอกเมืองนครศรีธรรมราช ๓ ฉะบับ ฉะบับ ๑ บอกส่งเงินบี้รินจำนวนปีเถาะเอกศก ๑๒๔๒ ฉะบับ ๑ บอกส่งเงินค่านาจำนวนปีขาลสัมฤทธิศก ๑๒๔๒ ฉะบับ ๑ บอกส่งของเครื่องพระเมรุ โปรดเกล้า ฯ พระราชทานสัญญาบัตรตั้งพระสุริยภักดี เป็นพระยาราชวรานุกูล พระสุรินทรามาตย์ เป็นพระยาพิพิธโภคัยสวรรย์ จมื่นไชยาภรณ์ เป็นพระสุริยภักดี หลวงพิพิธภักดี เป็นพระสุรินทรามาตย์ รวม ๔ คน พระปลัดตาบและพระอมรเมธาจารย์ถวายเทศน์คนละกัณฑ์ วันนี้เป็นวันยกทั้งสองกัณฑ์ ครบ ๕ วัน เวลายามเศษเสด็จขึ้น

วันที่ ๑๑๖๔ วันศุกร์ แรม ๔ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

บ่ายนายเสนอถวายกระเช้าสำหรับปลูกกล้วยไม้ และต้นไม้

ต่าง ๆ แขวน ทูลกระหม่อมพระองค์น้อยเฝ้าเรื่องไล่บาลี พระองค์สายเฝ้าเรื่องที่สวนที่นาและถวายน้ำมันตะไคร้ พระยาพิทักษ์ภูบาล ถวายรายงานไพร่หลวงรักษาพระองค์

๒ ทุ่มเศษเสด็จออกหอธรรมสังเวช พระยาจ่าแสนเฝ้าเรื่องจะไปสักเลขเมืองตาก พระยาศรีอ่านบอกเมืองพิศณุโลก ๓ ฉะบับ เรื่องผู้ร้ายปล้น ๒ ฉะบับ กล่าวโทษหลวงวาสุเทพว่าลงเอาเงินแก่ราษฎร พระมหายังเปรียญ ๕ ประโยค วัดโสมนัสวิหารถวายเทศน์กัณฑ์ ๑ พระมหาครุธเปรียญ ๓ ประโยค วัดสามพระยาถวายเทศน์กัณฑ์ ๑ ๔ ทุ่มเสด็จขึ้น พระยาภาสเฝ้า

วันที่ ๔๓๖๕ วันเสาร์ แรม ๕ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาเช้า ๕ โมงเศษ ทรงฉลองพระองค์ฟรอกโค๊ตทรงรถพระที่นั่ง ประทับวัดราชประดิษฐ์ที่ ๑ พระราชทานผ้าพระกฐินแล้วโปรดให้ทูลกระหม่อมพระองค์น้อยถวายของ แล้วเสด็จจากวัดราชประดิษฐ์ลงถนนข้างครองขึ้นตะพานช้างโรงสี เลี้ยวสักกทางถนนเฟื่องนคร ประทับวัดบวรนิเวศที่ ๒ พระราชทานผ้าพระกฐินแล้วโปรดให้กรมหมื่นนเรศร์ถวายของ แล้วเสด็จจากวัดบวรนิเวศกลับมาประทับวัดมหรรณพารามที่ ๓ พระราชทานผ้าพระ

กฐินแล้ว โปรดให้กรมขุนเจริญผลถวายของ แล้วเสด็จจากวัดมหรรณพารามกลับทางเดิมอ้อมท้องสนามหลวง ประทับวัดมหาธาตุที่ ๔ พระราชทานผ้าพระกฐินแล้วเสด็จออกจากพระอุโบสถประทับที่พลับพลาหน้าวัด ทอดพระเนตรตัวอย่างพระเมรุและการพระเมรุต่าง ๆ โปรดให้สมเด็จกรมพระ เจ้าพระยาสุรวงศ์ ขึ้นไปเฝ้าบนพลับพลาด้วย ประทับอยู่ประมาณครึ่งชั่วโมงเสด็จกลับจากวัดมหาธาตุตรงเข้าในพระบรมมหาราชวัง

วันนี้เจ้านายขุนนางแต่งอิ่วนิงเดรส สวมเครื่องราชอิสสริยยศตามที่ได้รับพระราชทาน

วันที่ ๔๓๖๖ วันอาทิตย์ แรม ๖ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง โทศกจุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาเช้า ๕ โมง ทรงพระราชยานถมตะทองพร้อมด้วยกระบวนนำตามออกประตูวิเศษไชยศรี เลี้ยวป้อมเผด็จดัษกร ลงถนนเจริญกรุง เลี้ยวตามถนนริมกำแพงพระนคร ออกประตูตะพานหัน ประทับวัดจักรวรรดิราชาวาสที่ ๑ พระราชทานผ้าพระกฐิน แล้วโปรดให้กรมหมื่นพิชิตถวายของ แล้วเสด็จจากวัดจักรวรรดิตรงไปประทับวัดสัมพันธวงศารามที่ ๒ พระราชทานผ้าพระกฐินแล้วโปรดให้กรมหมื่นภูธเรศถวายของ แล้วเสด็จออกจากวัดสัมพันธวงศ์ ประทับวัดประทุมคงคาที่ ๓ พระราชทาน

ผ้าพระกฐิน แล้วโปรดให้กรมหลวงวรศักดาถวายของ แล้วเสด็จกลับทางเดิม เวลาเสด็จกลับนั้นฝนตกมากในถนนสำเพ็ง แต่ที่ในพระบรมมหาราชวังฝนไม่ตก วันนี้ในหลวงทรงฉลองพระองค์ครึ่งยศทหารมหาดเล็ก ทรงดวงตรานพรัตน์ และดวงตราจุลจอมเกล้า ทรงสายตะพายจุลจอมเกล้า เจ้านายข้าราชการสวมเสื้อเยียระบับ สวมเครื่องราชอิสสริยยศตามที่ได้รับพระราชทาน

วันที่ ๔๓๖๗ วันจันทร์ แรม ๗ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาย่ำรุ่งแล้ว ทรงรถพระที่นั่งเสด็จพระราชดำเนินไปประทับประทุมวัน ทอดพระเนตรที่สวนที่นา แล้วเสวยเช้าที่ประทุมวัน เช้า ๔ โมงเศษเสด็จกลับ

บ่าย ๕ โมง เจ้าพระยามหินทร์เฝ้าเรื่องลาวทรงดำ แล้วพระราชทานให้ดูคอเรสปอนเดน แล้วกรมหมื่นพิชิต พระองค์เทวัญเฝ้า ๕ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

วันนี้ทรงประทับพระราชลัญจกรตั๋วทหาร ๑๐๐ ฉบับ รวมของเก่า ไทย ๑๘๗ ลาว ๒๒ มอญ...

วันที่ ๔๓๖๘ วันอังคาร แรม ๘ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาเช้า ๕ โมงครึ่ง ทรงพระราชยานลงยาราชาวดี เสด็จพระราชดำเนินทางสถลมารค เลี้ยวป้อมเผด็จดัษกรตรงไปประทับวัดพระเชตุพนที่ ๑ พระราชทานผ้าพระกฐิน แล้วโปรดให้ทูลกระหม่อมพระองค์น้อยถวายของ พระปลัดชุ่มวัดนั้น ถวายกล้องกัลบังหา ๒ คัน แล้วเสด็จออกจากวัดพระเชตุพนตรงไปเลี้ยวข้ามตะพานช้างคลองตลาด ไปตามถนนริมกำแพง ประทับวัดราชบุรณที่ ๒ พระราชทานผ้าพระกฐินแล้ว โปรดให้กรมขุนภูวนัยถวายของ แล้วเสด็จพระราชดำเนินจากวัดราชบุรณ เลี้ยวลงถนนบ้านหม้อตรงมาประทับวัดราชบพิธที่ ๓ พระราชทานผ้าพระกฐินแล้ว โปรดให้ทูลกระหม่อมพระองค์น้อยถวายของ แล้วเสด็จพระราชดำเนินจากวัดราชบพิธ เลี้ยวลงสี่กั๊กถนนบำรุงเมืองประทับวัดสุทัศน์ที่ ๔ พระราชทานผ้าพระกฐินแล้ว โปรดให้กรมขุนบดินทรถวายของ อนึ่งโปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าพระยาสุรวงศ์ไปเฝ้าในพระอุโบสถ เวลาบ่าย ๒ โมงเศษเสด็จออกจากวัดสุทัศน์ตรงขึ้นทางถนนบำรุงเมือง เข้าในพระบรมมหาราชวัง

วันนี้ทรงพระภูษาดำ (มอนนิง) ทรงฉลองพระองค์เยียระบับขาว ทรงสายตะพายนพรัตน์ และดวงตรา ๔ ดวง คือนพรัตน์ จุลจอมเกล้า ช้างเผือก มงกุฎสยาม พระบรมวงศานุวงศ์ทรงเสื้อเยียระบับขาว ทรงผ้าม่วงแดง ติดเครื่องราชอิสสริยยศตามที่ได้รับพระราชทาน ข้าราชการแต่งเต็มยศเหมือนวันอาทิตย์

แรม ๖ ค่ำ เดือน ๑๑

วันที่ ๔๓๖๙ วันพุธ แรม ๙ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาย่ำเที่ยงทรงเรือพระที่นั่ง เทวาธิวัฒิ เรือพระที่นั่งรอง ชื่อเพ็ชรรัตนดาราราย เรือศรีสุนทรไชย เป็นเรือผ้าไตร เสด็จประทับวัดอรุณที่ ๑ สมเด็จกรมหลวงถวายของ แล้วประทับวัดโมลีโลกที่ ๒ พระองค์เจ้าทองกองก้อนใหญ่ถวายของ แล้วประทับวัดหงษารามที่ ๓ พระองค์เจ้าวรรัตน์ถวายของ แล้วประทับวัดราชสิทธิ์ที่ ๔ พระองค์เจ้ากมลาศน์ถวายของ บ่าย ๓ โมงเสด็จกลับ

วันนี้ทรงฉลองพระองค์เยียระบับ ทรงสายกะพายตราช้างเผือก ทรงติดตรา ๔ ดวง คือ น.ร, ป.จ, ม.ช, ม.ส.ม, เจ้านายขุนนางแต่งเหมือนวันอาทิตย์ แรม ๖ ค่ำ เดือน ๑๑

วันที่ ๔๓๗๐ วันพฤหัสบดี แรม ๑๐ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาย่ำเที่ยง ทรงเรือพระที่นั่งรัตนดิลก เรือพระที่นั่งรองบุษบกพิศาล เรือศรีประภัศรไชยเป็นเรือผ้าไตร เสด็จประทับวัดประยูรวงศาวาสที่ ๑ ทรงทอดพระกฐิน เจ้าพระยาสุรวงศ์เข้าไปเฝ้า โปรดให้ถวายของ แล้วทรงพระราชยานลงยาราชาวดี ประทับ

วัดบุบผารามที่ ๒ พระองค์เจ้าเทวัญถวายของ แล้วทรงพระราชยานไปประทับวัดพิไชยญาติที่ ๓ โปรดให้เจ้าพระยาศรีพิพัฒน์ถวายของ แล้วทรงพระราชยานไปประทับวัดอนงคารามที่ ๔ โปรดให้พระองค์เจ้าเกษมศรีถวายของ แล้วเสด็จลงเรือพระที่นั่งเสด็จกลับ

วันนี้ทรงฉลองพระองค์ครุยศทหาร ทรงสายตะพายมงกุฎสยาม ทรงติดตรา ๒ ดวง คือ น.ร, ม.ส.ม. เจ้านายขุนนางแต่งเหมือนวันอาทิตย์ แรม ๖ ค่ำ เดือน ๑๑

วันที่ ๔๓๗ วันศุกร์ แรม ๑๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง โทศกจุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาย่ำเที่ยงเศษ ทรงเรือพระที่นั่งเพ็ชรรัตนดาราราย เรือพระที่นั่งรองรัตนดิลก เรือศรีสุนทรไชยเป็นเรือองค์กฐิน เสด็จประทับวัดดุสิดารามที่ ๑ เจ้าพระยามหินทรศักดิ์เข้าไปเฝ้าในพระอุโบสถ พระองค์เจ้าศรีสิทธิธงไชยถวายของ แล้วเสด็จประทับวัดระฆังที่ ๒ ทรงทอดพระกฐินแล้ว โปรดให้พระองค์เจ้าชุมพลสมโภชถวายของ แล้วเสด็จประทับวัดกัลยาณมิตรที่ ๓ โปรดให้พระองค์เจ้าสวัสดิประวัติถวายของ แล้วเสด็จนมัสการพระพุทธรูปองค์ใหญ่ในวิหาร แล้วเสด็จลงเรือพระที่นั่งประทับวัดพิชัยพิมุขที่ ๔ ทรงสรรเสริญพระอมรโมลี ว่าอุส่าห์ดูแล

ปฏิสังขรณ์พระอารามหมดจดงดงามดี แล้วโปรดให้พระองค์เจ้าไชยานุชิตถวายของ แล้วเสด็จกลับ

วันนี้ในหลวงทรงฉลองพระองค์ฟรอกโค๊ต เจ้านายข้าราชการแต่งอีวนิงเดรส ติดตราเครื่องราชอิสสริยยศตามที่ได้รับพระราชทาน

วันที่ ๔๓๗๒ วันเสาร์ แรม ๑๒ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาย่ำเที่ยงเศษ ทรงเรือพระที่นั่งทวยเทพถวายพร เรือพระที่นั่งรองจักรพรรดิภิรมย์ เรือศรีสมรรถไชยเป็นเรือองค์กฐิน เสด็จจากท่าราชวรดิษฐ์ ขึ้นตามลำน้ำเข้าคลองผดุง ประทับวัดพระนามบัญญัติที่ ๑ โปรดให้ทูลกระหม่อมพระองค์ใหญ่ถวายของ แล้วเสด็จประทับวัดโสมนัสวิหารที่ ๒ โปรดให้ทูลกระหม่อมพระองค์น้อยถวายของ แล้วเสด็จประทับวัดบรมนิวาสที่ ๓ โปรดให้พระองค์เจ้าวรวรรณากรถวายของ แล้วเสด็จนมัสการพระเจดีย์ แล้วเสด็จมาประทับวัดสระเกษที่ ๔ โปรดให้กรมขุนเจริญผลถวายของ แล้วเสด็จกลับทางคลองบางลำภู

วันนี้ทรงฉลองพระองค์ฟรอกโค๊ต เจ้านายขุนนางแต่งเหมือนวันศุกร์ แรม ๑๑ ค่ำ เดือน ๑๑

เวลาค่ำพระองค์เทวัญ พระองค์สาย พระยาอนุชิต พระยา

รัตนโกษา กัปตันลอฟตัส พระนายไวย เฝ้าเรื่องจะทำสวนตำบลประทุมวัน

วันที่ ๔๓๗๓ วันอาทิตย์ แรม ๑๓ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาย่ำเที่ยง ทรงเรือพระที่นั่งประจำทวีป เรือพระที่นั่งรองประภาสแสงจันทร์ เรือศรีประภัศรไชยเป็นเรือผ้าไตร เสด็จพระราชดำเนินขึ้นตามลำน้ำ ประทับวัดราชาธิวาสที่ ๑ โปรดให้เจ้าพระยามหินทร์เข้าไปเฝ้าในพระอุโบสถ แล้วโปรดให้พระองค์เจ้าศรีเสาวภางค์ถวายของ แล้วเสด็จประทับวัดเขมาภิรตาราม ที่ ๒ โปรดให้เจ้าพระยาสุรวงศ์เข้าไปเฝ้าในพระอุโบสถ โปรดให้พระองค์เจ้าจิรจริตเจริญถวายของ รับสั่งให้พระองค์เจ้าวรวรรณากรไปบูชาพระเจดีย์ แล้วเสด็จประทับวัดเฉลิมพระเกียรติที่ ๓ โปรดให้เจ้าพระยาภาณุวงศ์เข้าไปเฝ้าในพระอุโบสถ แล้วโปรดให้กรมขุนภูวนัยถวายของ แล้วเสด็จกลับมาประทับท่าราชวรดิษฐ์ พระราชทานสัญญาบัตรตั้งพระวิเศษสงคราม เป็นพระยาวิเศษสงคราม เวลาย่ำค่ำเสด็จขึ้น

วันนี้ทรงฉลองพระองค์ฟรอกโค๊ต แต่เจ้านายข้าราชการแต่งเต็มยศ คาดราตคดติดตราตามที่ได้รับพระราชทาน

วันที่ ๔๓๗๔ วันจันทร์ แรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๑๒๔๒

เวลาบ่าย ๒ โมง ทรงเรือพระที่นั่งนารายน์ทรงสุบรรณ์ เรือสุวรรณเหราเป็นพระที่นั่งรอง เรือไชยสุวรรณเหงส์เป็นเรือผ้าไตร เสด็จพระราชดำเนินเข้าคลองบางกอกใหญ่ เลี้ยวด่านประทับวัดนางชีที่ ๑ โปรดให้พระองค์เจ้าวัฒนานุวงศ์ถวายของ แล้วพระราชทานผ้าไตรพระกฐิน ให้ทูลกระหม่อมพระองค์ใหญ่ไปทอดกฐินวัดหนัง โปรดให้ทูลกระหม่อมพระองค์น้อย ไปทอดกฐินวัดนางนอง แล้วเสด็จวัดราชโอรส โปรดให้พระองค์เจ้าจิตรเจริญเอาไตรปีไปถวายพระสังวรวิมล ซึ่งอาพาธอยู่ลงไม่ได้ โปรดให้เจ้าพระยาสุรวงศ์ไวยวัฒน์เข้าไปเฝ้าในพระอุโบสถ แล้วโปรดให้กรมขุนเจริญผลถวายของ แล้วเสด็จพระราชดำเนินไปนมัสการพระพุทธไสยาศน์ แล้วเสด็จกลับเวลาบ่าย ๓ โมง

วันนี้ทรงฉลองพระองค์ฟรอกโค๊ต เจ้านายและข้าราชการแต่งอีวนิงเดรส ติดตราตามที่ได้รับพระราชทาน

เจ้าพระยามหินทร์ถวายหนังสือเรื่องเลขเขยสู่ เรื่องบ่อทองนั้นขอรับพระราชทานให้กรมมหาดไทยทำ ร. ๑๐๑๒

มีพระราชหัตถ์ถึงสมเด็จกรมพระ ส่งหนังสือเจ้าพระยามหินทร์และเตือนให้จัดการเสีย และเตือนคำตอบเรื่องเลขเจ้าพระยาภูธราภัย ร. ๒๓๓/๔๒

มีพระราชหัตถ์ถึงเจ้าพระยามหินทร์ เรื่องประกาศขุนหมื่นยังไม่ทรงเข้าพระทัย เรื่องตั๋วคุ้มสักขุนหมื่นมีกำหนดอย่างไร เรื่องเขยสู่ถ้าไม่ได้ร่องรอยให้สักไป ร. ๒๓๔/๔๒

สมเด็จกรมพระ ถวายหนังสือ นำเรื่องราวนายด้านวัดพระเชตุพนถวาย และจำนวนเดือน ๑๒ จะจ่ายเลขวัดพระเชตุพน ๕๐ ทำพระเมรุ ๕๐ ร. ๑๐๑๓

เรื่องราวนายด้านวัดพระเชตุพน ว่าเจ้าพระยาศรีพิพัฒน์ไม่จ่ายเลขให้ ร. ๑๐๑๔ มากับ ๑๐๑๓